

VÅLER KOMMUNE

Handlingsprogram 2022-2025 med årsbudsjett og økonomiplan

Vedtatt i kommunestyret 13.12.2021

Innhold

Kommunestyrets vedtak	4
1. Kommunedirektørens forord	6
2. Kommunens styringssystem.....	9
2.1. Det kommunale plansystemet	9
2.1.1. Kommunal planstrategi	9
2.1.2. Kommuneplanen	9
2.1.3. Sammenhengene i det kommunale plansystemet.....	10
2.1.4. Årshjulet som styringsverktøy	11
2.2. Nasjonale og regionale forventninger til kommunal planlegging	13
2.3. Planstatus i Våler kommune.....	14
2.3.1. Vedtatt planstrategi	15
2.3.2. Status på planstrategi.....	15
2.4. Langsiktig økonomiplanlegging	16
2.4.1. Økonomiplan og årsbudsjett	16
2.4.2. Krav til kommunale budsjetter	17
2.4.3. Finansielle måltall.....	17
3. Økonomisk status og utfordring.....	18
3.1. Økonomisk situasjon	18
Befolkningsutvikling	20
4. Økonomiske rammebetingelser	22
4.1. Finansieringssystemet	22
4.1.1. Tilskudd.....	22
4.1.2. Skatteinntekter	22
4.1.3. Eiendomsskatt	23
4.2. Andre budsjettforutsetninger	23
4.2.1. Lønns- og prisvekst.....	23
4.2.2. Pensjonsutgifter	24
4.2.3. Renteutvikling.....	24
4.2.4. Betalings- og avgiftssatser.....	24
5. Økonomisk utvikling i planperioden.....	25
5.1. Driftsinntekter og driftsutgifter.....	25
5.2. Netto driftsresultat.....	27
5.3. Gjeld	28
Egenkapital	30
6. Hovedtallene i budsjettforslaget.....	32

6.1.	Sentrale inntekter.....	32
6.1.1.	Frie inntekter	32
6.1.2.	Eiendomsskatt	35
6.1.3.	Andre generelle statstilskudd.....	35
6.2.	Finansinntekter og – utgifter.....	36
6.2.1.	Finansinntekter.....	36
6.2.2.	Finansutgifter	37
6.3.	Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner	38
7.	Investeringer i økonomiplanen	39
7.1.	Investeringer.....	39
7.2.	Finansiering	41
8.	Kommunens virksomheter	43
8.1.	Politikk og tilsyn.....	43
8.2.	Fellesoppgaver	46
8.3.	Kommunedirektør og stab	51
8.4.	Våler barne- og ungdomsskole.....	59
8.5.	Nordhagen barnehage.....	63
8.6.	Kultur	66
8.7.	Landbrukskontoret for Våler og Åsnes.....	70
8.8.	Teknisk.....	75
8.8.1	Vann, avløp og renovasjon (VAR)	80
8.9.	Helse med barnevern og interkommunale samarbeid	83
8.10.	TIFU.....	90
8.11.	Pleie og omsorg	96
8.12.	NAV.....	101
8.13.	Pensjonsregulering - lønnsreserve	105
9.	Budsjettskjemaer.....	106

Kommunestyrets vedtak

1. Våler kommunes handlingsprogram 2022-2025 med årsbudsjett og økonomiplan vedtas med hjemmel i kommunelovens § 14-2 til 14-4 og plan- og bygningslovens § 11-1.
2. Driftsbudsjettet for 2022 med de inntekter, utgifter og netto utgiftsrammer per virksomhetsområde som fremgår av budsjettskjema bevilgningsoversikt drift, bevilgningsoversikt drift pr. virksomhet og økonomisk oversikt drift i plan- og budsjettdokumentet vedtas med hjemmel i kommunelovens § 14-2 til 14-4. Lokalt lønnsoppgjør 2022 fordeles fra midler avsatt sentralt til virksomhetsområdenes rammer.
3. Ordføreren gis fullmakt innenfor vedtatte driftsrammer til å disponere inntil kr 15 000 til enkeltbevilgninger ved særskilte anledninger, jubileer og lignende.
4. Kommunale avgifter, egenbetalinger og gebyrer for 2022 fastsettes i samsvar med vedlegg til plan- og budsjettdokumentet.
5. Det vedtas selvkost for gebyrbelagte tjenester innenfor vann, avløp, renovasjon, feiing, slambehandling, byggesak og oppmåling.
6. Skatt på formue og inntekt for år 2022 skrives ut etter de høyeste satser som gjelder.
7. Eiendomsskatt:
 - a. I medhold av eieendomsskattelova §§ 2 og 3 skal det skrives ut eiendomsskatt på alle faste eiendommer.
 - b. Skattesatsen settes til 4 promille for boliger og fritidsboliger etter eieendomsskattelova kapittel 4.
 - c. Skattesatsen settes til 7 promille for kraftanlegg, vindkraftverk og næringseiendom etter eieendomsskattelova kapittel 4.
 - d. Den alminnelige eiendomsskattesatsen for skatteåret 2021 er 7 promille, jf. esktl. § 11 første ledd.
 - e. Utskriving av eiendomsskatt for skatteåret 2022 er basert på takster fastsatt ved siste alminnelige taksering gjennomført i 2018 med virkning fra eiendomsskatteåret 2019.
 - f. Eiendomsskatten betales i 2 eller 12 terminer etter eieendomsskattelova § 25.
8. Investeringsbudsjettet med finansiering slik det fremgår av budsjettskjema bevilgningsoversikt investering og spesifikasjon av investeringsutgifter i plan- og budsjettdokumentet kap. 9 vedtas med hjemmel i kommunelovens § 14-2 til 14-4.
9. Kommunedirektøren gis fullmakt til å disponere investeringsbudsjettet innenfor de formål som er fastsatt av kommunestyret.
10. Langsiktig lån nedbetales med minimumsavdrag beregnet etter reglene i kommunelovens § 14-18.
11. Det godkjennes låneopptak på 5,0 mill. kr i Husbanken til Startlån.
12. Mål for kommunen og virksomhetsområdene legges til grunn for mål- og resultatoppnåelse innenfor kommunens tjenesteproduksjon i 2022.

13. Vedlagte forslag til budsjett for kontroll- og revisjonsarbeidet for 2022 på til samme kr 1 457 250 vedtas.
14. Våler kommune prioriterer planarbeidet med å legge ut nytt boligfelt, eller utvide eksisterende boligfelt for å være rustet fremover til å ta imot nye innbyggere med tanke på nye arbeidsplasser.
15. Kommunestyret er bekymret for de høye gebyrsatsene og ber ordfører følge opp dette i representantskapet til SOR ved behandling av budsjettet for 2023.

1. Kommunedirektørens forord

Kommunens virksomhet har de senere årene vært preget av omstilling, effektivisering og tilpassing av kommunens samlede virksomhet til kommunens inntekter. Målet har vært i størst mulig grad å videreføre kvalitet og omfang på tjenestene. Opplevelsen er økt press på tjenestene og redusert handlingsrom som følge av økte forventninger og krav til tjenestene fra både innbyggere, næringsliv, offentlige myndigheter og andre.

Budsjettet for 2022 er ikke i balanse uten bruk av oppsparte midler (disposisjonsfond). Disposisjonsfondet forventes å utgjøre om lag 19 mill. kr ved utgangen av 2021. Av dette beløpet er 14,3 mill. kr brukt for å balansere budsjettet i 2021, noe som gjør kommunen svært sårbar for svikt i inntekter eller uforutsette utgifter. Dette er ingen varig løsning. Økonomiplan for perioden 2022-2025 viser at kommunen ikke kommer utenom å redusere utgiftene ytterligere i årene fremover.

Kommunens inntekter er langt på vei bestemt av staten. Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner er «skrudd» sammen slik at «penger følger folk». Innbyggertallet i Våler har gjennom flere tiår vært synkende. Dermed reduseres også kommunens inntekter.

Våler kommune står i realiteten overfor tre valg for å oppnå bedre balanse i økonomien:

- Redusere kvalitet og omfang på tjenestene
- Gjennomføre strukturelle endringer i tjenestene
- Kommunesammenslåing

Arbeidet med å tilpasse kommunens drift til inntektene har så langt dreid seg om å reduseres kvalitet og omfang på tjenestene parallelt med at det har vært gjennomført strukturelle endringer i form av nedleggelse av skoler og barnehager samt samlokalisering og samordning av andre tjenester for å størst mulig grad å opprettholde kvaliteten på tjenestene.

Våler kommune har i all hovedsak gjennomført de strukturendringer som er mulig innenfor egen drift. Kommunen har i dag ett sykehjem med base for hjemmetjenestene, én skole og én barnehage. Ytterligere effektivisering gjennom strukturendringer innenfor i egen kommune er derfor små.

Gjennom VÅG-samarbeidet (Våler, Åsnes, Grue) er det imidlertid pekt på flere muligheter for strukturendringer på tvers av kommunene i Solør gjennom økt interkommunalt samarbeid innenfor både stabs- og støttefunksjoner og tjenester overfor innbygger og næringsliv. Det er viktig at kommunene nå kommer i gang med å realisere disse samarbeidene, men også å søke nye muligheter for samarbeid som kan styrke tjenestene, gi sterkere og mindre sårbare fagmiljøer samt mer effektiv drift.

Spørsmålet om kommunesammenslåing ble sist behandlet av kommunestyret 30. 08.21, uten at det var politisk flertall for å utrede mulighetene for en kommunesammenslåing med Åsnes kommune.

Siden 2017 er det blitt 156 færre innbyggere i Våler kommune. På samme tid er det blitt 74 færre barn og unge i alderen 0-17 år og 157 færre i den reproduktive delen av befolkningen (18-49 år). Antall innbyggere over 49 år har samtidig økt med 75. Mens det i aldersgruppen 0-17 er noen flere kvinner enn menn per 31.12.21, er det i gruppen 18-49 år langt flere menn enn kvinner. En fortsatt reduksjon i den reproduktive aldersgruppen og økt skjevfordeling mellom kjønnene vil mest sannsynlig påvirke barnetallet i årene fremover. Vi har behov for mer kunnskap om disse

demografiske endringen, hvordan de kan forklares og hva kommunen og andre sammen kan gjøre med Vålers bosteds- og næringsattraktivitet for å stanse den negative befolkningsutviklingen. Store endringer i befolkningen påvirker både inntekter og behovet for tjenester innenfor barnehage, skole, helse og omsorg m.m.

Det er et tankekors at nye tall viser at kommunen har en betydelig sysselsettingsvekst i form av nye arbeidsplasser samtidig som om lag 40 % av befolkningen i Våler, av ulike årsaker, ikke er i jobb og arbeidsledigheten er relativt høy (2,7 %). Med 20,1 % har Våler kommune nest høyest uføreandel i Innlandet.

Det er sammenheng mellom folkehelseprofil, uføregrad, inntekt og boligpriser. Det vil i arbeidet med ny samfunnsplan være behov for å skaffe tilveie mer kunnskap om disse sammenhengene og utforme strategier og tiltak som kan gjøre noe med de underliggende samfunnsutfordringene i kommunen.

Våler kommune er en stor organisasjon med 394 ansatte fordelt på 287 årsverk ved utgangen av 2020 og et budsjett på 358 mill. kr for 2022. Tiltak for å gjenopprette balansen i kommuneøkonomien vil nødvendigvis kreve tid til utredning og gjennomføring for å ha budsjettvirkning. Tempo og fremdrift i arbeidet vil være sentralt for å lykkes. Dette kan bare oppnås gjennom godt politisk og administrativ lederskap og samarbeid, samt tillitsfull dialog med de ansatte og deres organisasjoner. Beslutninger som må fattes vil ha merkbare konsekvenser både for innbyggere og ansatte.

En stadig større del av kommunenes inntekter bindes opp som følge av økt rettighetslovgivning, statlige føringer som bemanningsnormer i skoler og barnehager, økte krav til dokumentasjon i tjenestene og økt rapporteringsplikt. At staten stiller økte krav til kommunene, innebærer bare unntaksvis økte/tilstrekkelige overføringer til kommunene. Denne iveren etter statlig detaljstyring og manglende finansiering samsvarer dårlig med viktige prinsipper om lokalt selvstyre og rammestyring som det bærende prinsipp for finansiering av kommunesektoren.

Ny teknologi og flere brukere med økt teknologikunnskap utfordrer kommunens evne til å tenke innovativt. Vår evne til å ta i bruk nye digitale løsninger vil være avgjørende for å kunne opprettholde gode og utvikle mer brukervennlige og effektive tjenester. Gjennom samarbeidet innenfor Sør-Østerdalsregionen tar vi i bruk ny teknologi innenfor helse- og omsorgssektoren. Kommunen drifter i dag sine egne IKT-systemer lokalt og gjennom såkalte skyløsninger. Kommunens IKT-virksomhet er svært sårbar, og det er behov for å se på samarbeidsløsninger med andre kommuner som både kan redusere sårbarhet og gi mer kostnadseffektiv drift. Hva kommunen kan oppnå ved deltagelse i Hedmark IKT IKS bør derfor undersøkes nærmere i løpet av 2022. Samtidig er det behov for å utvikle en egen IKT-strategi som prioriterer områder hvor kommunen skal fase inn ny teknologi. Dette kan ikke kommunen klare alene. Det er derfor et stort behov for kommunen å samhandle med andre i innføringen av ny teknologi på flere områder.

Befolkningens opplevelse av kommunen som et godt sted å bo, avgjøres ikke av kommunens tjenester alene, men også av hva kommunen, dens innbyggere, frivilligheten, næringsliv og andre som oppholder seg her for kortere eller lengre tidsrom kan skape sammen. Det er i Våler etablert flere gode samarbeidsarenaer/-prosjekter mellom kommunen, innbyggere og næringsliv som kan gi utvikling og vekst for kommunen i årene fremover. Sirkulære Solør, samarbeidet omkring revitalisering av Haslemoen for forsvarsvirksomhet, nyskapende tiltak innenfor landbruk og

Finnskogen Natur og kulturpark er gode eksempler på dette. Det er viktig at kommunen både har politisk vilje og administrativ kapasitet til å delta i slikt arbeid. Uten utvikling «stopper» Våler.

Kommunal virksomhet er planstyrt virksomhet. Langsiktige politiske valg formuleres og synliggjøres først og fremst gjennom overordnede planer som gir mål og retning for både ønsket samfunnsutvikling og kommunens egen virksomhet i årene fremover. Våler kommune mangler gode planer på mange områder. Det er derfor viktig at vi i løpet av 2022 klarer å avsette ressurser til å starte arbeidet med revidering av kommunens overordnede planer.

Jeg har i løpet av mitt første år som kommunedirektør i Våler brukte mye tid på å se bakover – på hva vi har gjort, burde ha gjort og helst skulle ha gjort på en annen måte. Jeg mener at det nå både politisk og administrativt er behov for at vi sammen i større grad klarer å rette blikket fremover og bruke tid på det som ligger foran oss – til å utvikle politikk og samarbeid både internt og med aktører utenfor kommunen som bidrar til vekst og utvikling i Våler. Våler har mange muligheter. Det er opp til oss selv å gripe dem.

En av mulighetene er 1000-årsjubileet i 2022. Det er da tusen år siden Olav den Hellige reiste gjennom Solør på sin ferd for å kristne landet. Jubileet vil bli markert gjennom ulike arrangementer både i regi av kirken og kommunen i samarbeid med frivillige lag og foreninger. Mange kommuner har brukt slike arrangementer til både å bygge stolthet og identitet – hvem er vi, hvor kommer vi fra og hvor vil vi hen? Det bør også vi. Jeg ønsker alle en flott jubileumsfeiring.

Rune Antonsen
Kommunedirektør

2. Kommunens styringssystem

Kommunen skal fastsette et handlingsprogram med årsbudsjett og økonomiplan som omfatter de fire neste budsjettårene. Planen skal rulleres årlig og bygge på endringer i alle typer rammevilkår, nye politiske prioriteringer og andre premisser som har økonomiske konsekvenser for kommunen i den kommende fireårsperioden.

Det må i økonomiplanen skilles mellom finansiering av den løpende driften og finansiering av investeringer. Kommunens løpende driftsutgifter (inklusive finansutgifter) skal (kun) finansieres av løpende driftsinntekter, mens kommunens investeringer kan finansieres med løpende inntekter, engangsinntekter (typisk salg av eiendom/kapital eller tilskudd fra staten), oppsparte reserver eller låneopptak.

2.1. Det kommunale plansystemet

Kommunen er lokal planmyndighet. Kommunen har ansvar for å utarbeide en kommuneplan med samfunnsdel og arealdel, og for å lage en kommunal planstrategi. I tillegg skal kommunen sørge for at det utarbeides reguleringsplaner i form av områderegulering eller detaljregulering.

2.1.1. Kommunal planstrategi

Kommunal planstrategi kan beskrives som «en plan for planleggingen». Planstrategien skal utarbeides og vedtas av kommunestyret i løpet av det første året av valgperioden.

Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden. I planstrategien tar kommunestyret stilling til om det er behov for å sette i gang arbeid med nye planer, eller om de gjeldende planene bør revideres eller oppheves i løpet av valgperioden. Et viktig spørsmål er om gjeldende kommuneplan skal videreføres, eller om hele eller deler av planen bør revideres. Planstrategien og det underliggende kunnskapsgrunnlaget er et godt verktøy som kan bidra til at folkevalgte og innbyggere får innsikt i hva som er kommunens utfordringer. I planstrategien bør kommunestyret også ta stilling til hvordan det vil bidra til at de 17 bærekraftsmålene i 2030-agendaen kan realiseres.

2.1.2. Kommuneplanen

Alle kommuner er pålagt å ha en kommuneplan bestående av en samfunnsdel og en arealdel. Kommuneplanens samfunnsdel er kommunestyrets overordnede styringsdokument. I samfunnsdelen vedtar kommunestyret mål og strategier for hvordan kommunesamfunnet og kommunens virksomhet skal utvikle seg de neste årene. Samfunnsdelen er således et godt verktøy for strategisk overordnet styring. Dette forsterkes ved å knytte handlingsdelen til samfunnsdelen. Målene og strategiene bør utvikles i nært samarbeid med innbyggere, næringsliv, organisasjoner, institusjoner og berørte offentlige organer.

Kommuneplanens samfunnsdel skal ha en handlingsdel som viser hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Handlingsdelen skal revideres årlig. Handlingsdelen gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planleggings- og samarbeidsoppgaver, og konkretiserer tiltakene innenfor kommunens økonomiske rammer. Økonomiplanen etter kommuneloven § 14-2 kan inngå i eller utgjøre handlingsdelen. De fleste kommuner velger å samordne handlingsdelen med økonomiplanen.

Kommuneplanens arealdel er en vesentlig del av kommunens langsiktige plangrunnlag. Den skal vise sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk. Arealdelen skal understøtte ønsket samfunnsutvikling.

Kommuneplanen kan utarbeides samlet eller for samfunnsdel og kommuneplanens arealdel hver for seg. Varigheten for kommuneplanen er ikke lovfestet, men er vanligvis 12 år eller 3 kommunestyreperioder. Kommunestyret skal ved behandling av planstrategien ta stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres, eller om planen skal videreføres uten endringer. Det betyr at planperioden utvides med nye 4 år for hver revisjon.

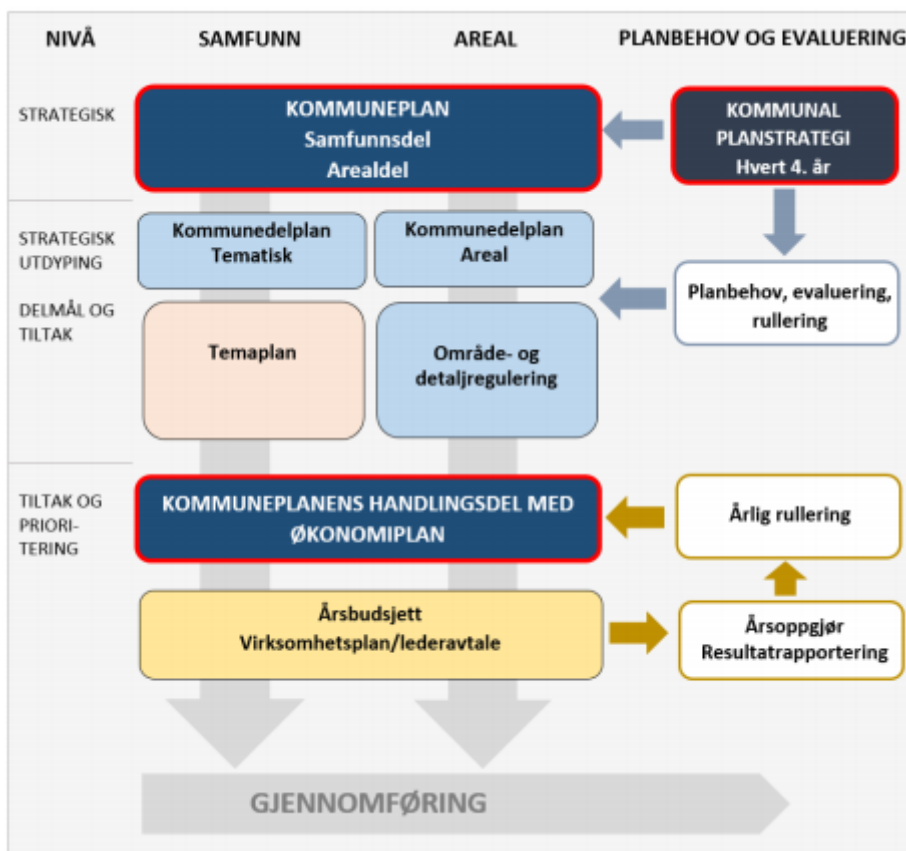
Kommuneplanens arealdel består av planbeskrivelse med konsekvensutredning og plankart med bestemmelser for bruk, vern og utforming av arealer og fysiske omgivelser for hele kommunens land- og sjøareal. Arealdelen skal vise hvor i kommunen utbygging kan skje, og hvilke arealer som skal brukes til landbruk, natur, friluftsliv og reindrift. Arealdelen er viktig for å sikre en langsiktig, bærekraftig utvikling og forvaltning av arealene, naturen og kulturmiljøene i kommunen. Planhorisonten er vanligvis 10-20 år og planen rulleres hvert fjerde år, dvs. én gang i hver kommunestyreperiode.

Det kan utarbeides kommunedelplan for bestemte områder, temaer eller virksomhetsområder. Slike kommunedelplaner utarbeides etter samme prosess som kommuneplanens samfunnsdel og skal ha en egen handlingsdel.

2.1.3. Sammenhengene i det kommunale plansystemet

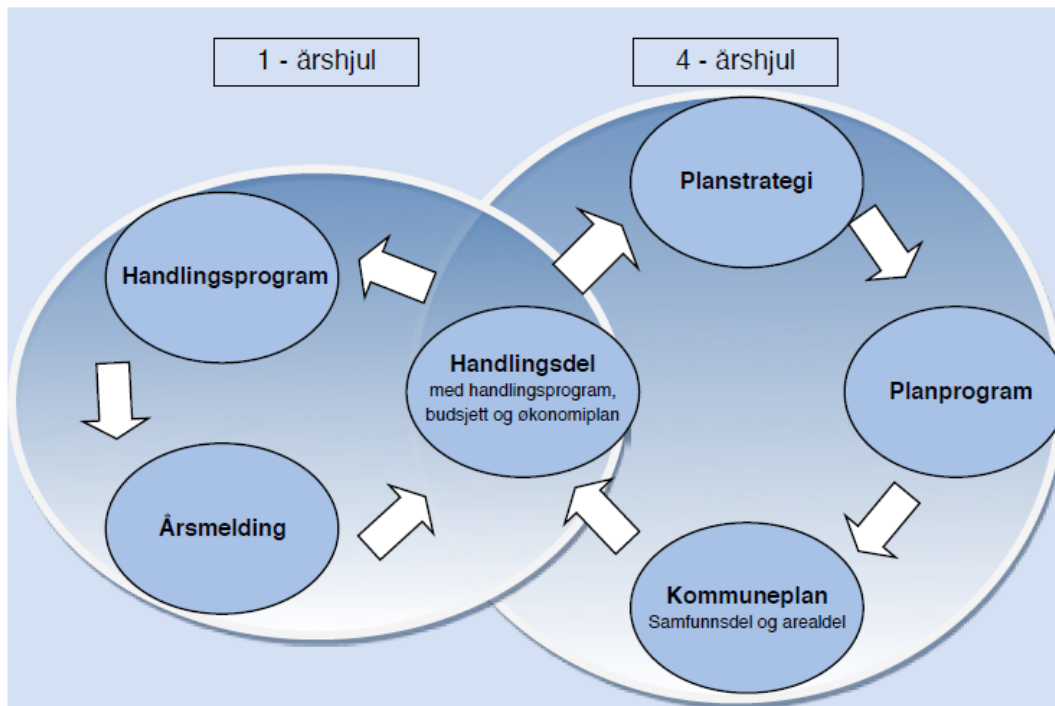
Figuren nedenfor viser sammenhengene i det kommunale plansystemet.

I plansystemet legges det vekt på den «røde tråden». Det skal være en sammenheng mellom de overordnede planene og de mer kortsiktige handlingsplanene samt økonomiplan med årsbudsjett.

FIGUR 1: KOMMUNENS PLANSYSTEM

Kommuneplanarbeidet henger nært sammen med andre planprosesser, styringssystem og rapporteringsverktøy i kommunen. Handlingsdelen er både en del av kommunens 4-årshjul og 1-årshjul, dvs. en del av planlegging og styring i et 4-årsperspektiv og i et 1-årsperspektiv slik det fremgår av figuren nedenfor.

FIGUR 2: INTEGRERT KOMMUNEPLANLEGGING

2.1.4. Årshjulet som styringsverktøy

Ofte er det vanskelig å få oversikt over det økonomiske handlingsrommet kommunen har å forholde seg til ved utarbeidelse av handlingsdelen. Det er derfor en utfordring å prioritere konkrete tiltak uten å vite budsjettforutsetningene først. Mange kommuner har utarbeidet årshjul for budsjettprosessen og har gode rutiner for mål-, økonomi- og resultatstyringsprosessene.

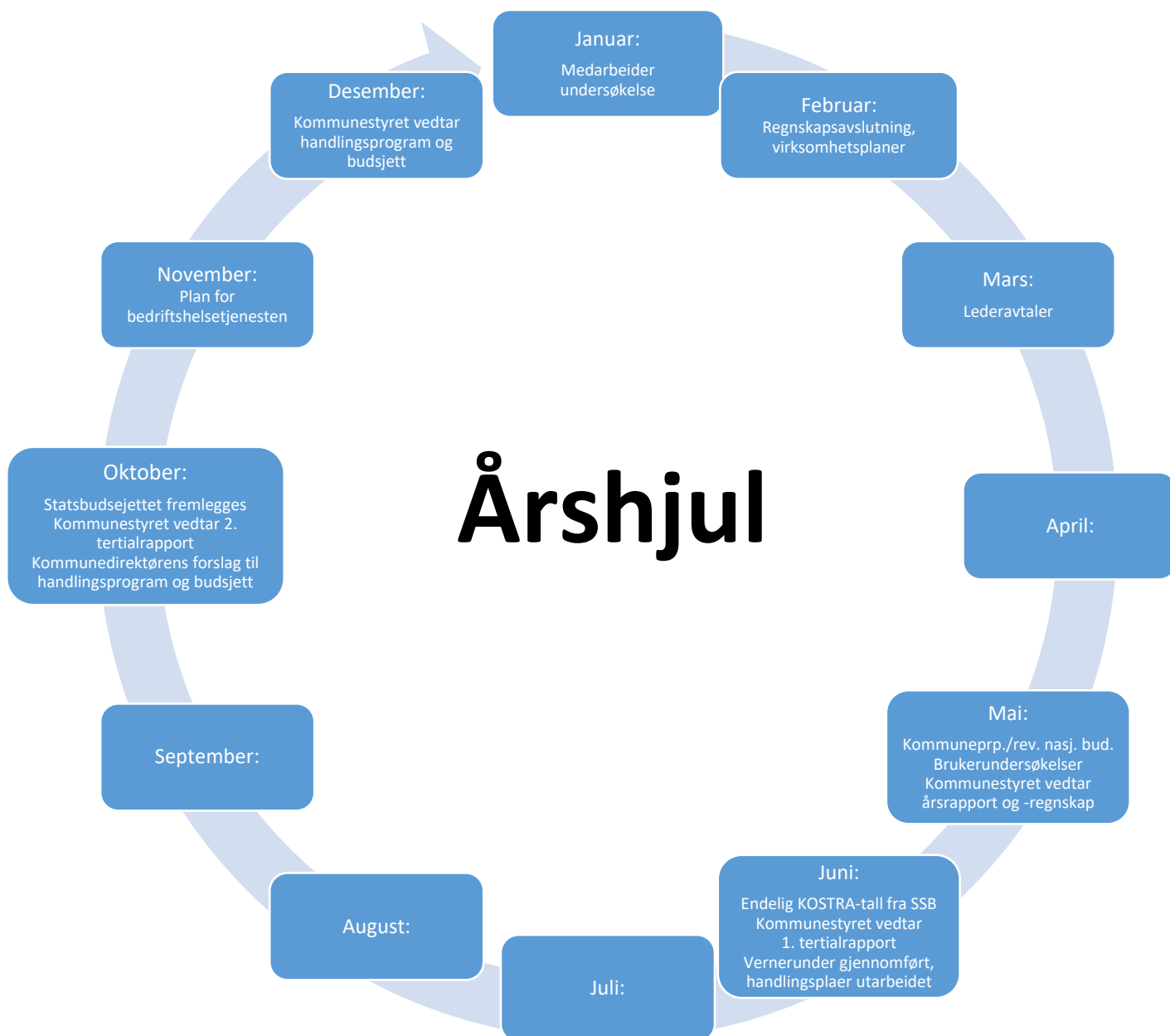
I årshjulet kan også inkluderes andre aktiviteter som anses vesentlig for overordnet styring av hele kommunen så vel som styring av de enkelte virksomheter. Aktiviteter i årshjulet vil i hovedsak være aktiviteter som gjentas hvert år, berører mange organisasjonsledd og dessuten er vesentlig for god styring. Et årshjul blir da en systematisering av aktiviteter som anses vesentlig for styring av kommunen innenfor ett kalenderår.

Alle styringsaktiviteter medfører styringskostnader. Effekten av de styringsmidler som benyttes i en organisasjon må derfor vurderes i lys av de kostnader de medfører. Styringsaktiviteter som gir marginalt bedre styring, men har høye kostnader er ikke ønskelig. «God» styring er «godt nok». Med dette for øye er det viktig å beholde styringsmidler som antas å ha høy styringseffekt og lav/moderat kostnad og samtidig fjerne styringsaktiviteter som først og fremst medfører byråkrati og administrativ ressursbruk, men i liten grad bidrar til god styring.

Et overordnet årshjul for kommunen inneholder normalt aktiviteter som både er viktig for administrativ så vel som folkevalgt styring. Aktiviteter som inngår i styringsdialogen kan som oftest grupperes i fire hovedkategorier:

- Plan og økonomi
- Medarbeider
- Bruker
- Samfunn

Figuren nedenfor er et eksempel på et årshjul med styringsaktiviteter som er vanlig i de fleste kommuner. Årshjulet er ikke en uttømmende opplisting av alle styringsaktiviteter, som har betydning for god overordnet styring av en kommune. F.eks. fremkommer ikke innbyggerundersøkelser av årshjulet da dette normalt ikke er en årlig aktivitet. Angitte tidspunkt på året kan for enkelte aktiviteter variere mellom kommuner og fra et år til et annet i den enkelte kommune. De fleste av aktivitetene som fremgår av eksempelet inngår i Våler kommunes styringssystem.

FIGUR 3: EKSEMPEL PÅ ÅRSHJUL

2.2. Nasjonale og regionale forventninger til kommunal planlegging

Kommuneplanen er kommunens overordnede styringsdokument. Det er et viktig prinsipp at kommunal planlegging fremmer helheten i samfunnet, og at oppgaver og interesser i et område ses i sammenheng. For at dette skal være mulig, må kommunal planlegging ta hensyn til og ivareta både nasjonale, regionale og kommunale mål, interesser og oppgaver og bidra til å gjennomføre internasjonale konvensjoner. I tillegg skal den ta utgangspunkt i den kommunale planstrategien.

Hvert fjerde år legger regjeringen fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet. Disse forventningene skal følges opp i kommunens arbeid med planstrategi og overordnede planer. For perioden 2019-2023 legger regjeringen vekt på at Norge står overfor fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

Regionale og lokale myndigheter har sentrale oppgaver med å håndtere disse utfordringene. Det gjelder alle kommuner, uavhengig av størrelse og kompetanse. Det viktigste verktøyet for å håndtere disse utfordringene er god planlegging.

Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer. Det er derfor viktig at bærekraftsmålene blir en del av grunnlaget for kommunens fremtidige samfunns- og arealplanlegging. De 17 bærekraftsmålene fremgår av figuren nedenfor.

FIGUR 4: FNS 17 BÆREKRAFTSMÅL

Regional planmyndighet skal minst én gang i hver valgperiode, og senest innen et år etter konstituering, utarbeide en regional planstrategi i samarbeid med kommuner, statlige organer, organisasjoner og institusjoner som blir berørt av planarbeidet. Statlige og regionale organer og kommunene er pålagt å legge den regionale planstrategien til grunn for det videre planarbeidet i regionen.

2.3. Planstatus i Våler kommune

Våler kommune mangler viktige dokumenter for å oppfylle plan- og bygningslovens lovkrav. Kommunen har per i dag en planstrategi fra 2018 som ikke er fulgt opp og dermed må revideres, en gammel kommuneplan (samfunns- og arealdel) og for øvrig få andre, oppdaterte overordnede planer som kan brukes i den langsiktig styringen av kommunen. I mangel av overordnede planer har kommunens årlige økonomiplan hatt et ensidig fokus på økonomi og tiltak for å tilfredsstille kommunelovens krav til balanse og realisme i budsjettene. Økonomiplan med årsbudsjettet er ikke et mål i seg selv, men kun et verktøy for at kommunen skal kunne løse sine oppgaver som samfunnsutvikler, tjenesteproducent, myndighetsutøver og arena for demokratiutvikling. Årets

handlingsprogram med økonomiplan og budsjett er et første steg i retning av å utarbeide et årlig dokument som skal utgjøre handlingsdelen til kommuneplanens samfunnsdel hvor økonomiplanen er integrert. Et fullverdig dokument forutsetter imidlertid at kommunen først får vedtatt en ny planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel med mål og strategier som kan legges til grunn for handlingsdelen.

2.3.1. Vedtatt planstrategi

Kommunestyret vedtok 07.05.21, sak 031/18, Planstrategi for Våler kommune 2018-2020. I planstrategien er det pekt på følgende områder som hovedutfordringer for kommunen de nærmeste 10-15 årene:

Befolkningsutvikling	Kommunen har hatt synkende folketall over mange år, og dette utarmer kommunen på mange måter. Å øke attraktiviteten til Våler som bosted er derfor svært viktig.
Skoleresultater	Kommunen har slitt med lave skoleresultater over mange år. Her er det komplekse årsakssammenhenger, og mange ulike faktorer å jobbe med. God skole er en viktig faktor i attraktivitetssammenheng, samtidig som det er viktig for å gi våre unge en god start i livet.
Våler kommune har en utfordrende folkehelseprofil	Også her er årsakene sammensatte, og de er til dels sammenfallende med årsakene til svake skoleresultater. Uansett er bedret folkehelse et svært viktig signal til administrasjonens videre arbeid.

Planstrategien sier videre at kommuneplanens samfunnsdel bør utformes slik at den tar opp følgende punkter helhetlig og tverrfaglig:

- Utvikling av ny næringsaktivitet i kommunen
- Strategisk plan for attraktive Våler – befolkningsutvikling
- Plan for bedring av læringsutbytte i grunnskolen
- Plan for bedre levekår (folkehelseplan)
- Boligplan
- Plan for å møte «eldrebølgen» (med vurdering av tjenestetilbud i forhold til omsorgstrappa og hvordan velferdsteknologi kan innvirke på tjenestetilbudet i et 10-15 års perspektiv)
- Vedlikeholdsplan for både kommunens formålsbygg og utleiebygg (pålegg iht. forvaltningsrevisjonsrapporten)

For at planene skal bygge opp under gjennomføring av politisk vedtatte satsninger og bli verdifulle arbeidsverktøy må planer med tilhørende handlingsdeler ses i sammenheng slik at det er en «rød tråd» i det hele. Mål og strategier i kommuneplanens samfunnsdel må kunne følges opp i handlingsprogram med økonomiplan og årsbudsjett.

2.3.2. Status på planstrategi

I planstrategien fremkommer de planer som skal behandles i kommende år. Planene er delt opp i generelle planer, sektorplaner, tekniske planer og reguleringsplaner. Nedenfor vises status på generelle planer i planstrategien:

Tittel	Innhold	Tidsplan	Status
Kommuneplan planprogram	Beskrivelse av arbeidet og innholdet i kommuneplanen, både arealdel og tekstdel/handlingsplan	2018	Vedtatt 2020
Kommuneplan samfunnsdel	Kommuneplanens samfunnsdel, legges ut til høring etter grundige runder med innspill og ny helhetlig ROS analyse	Oppstart 2018 Vedtatt 2019	Ikke påbegynt
Kommuneplan arealdel	Utarbeide forslag til høring så snart som mulig, engasjere konsulent til dette arbeidet.	Høring 2019 Vedtatt 2020	Ikke påbegynt
Klima og miljøplan	Utarbeide planprogram og senere revisjon av eksisterende plan. Utføres sammen med kommunene i Sør-Østerdal	2018 – 2019	Vedtatt 2020
Beredskapsplan	Kommunens overordnede plan for håndtering av kriser av ymse slag. Baseres på ROS analyse som gjennomføres hvert 4. år	Årlig rullering	Vedtatt 2016 Revidert administrativt 2019
Økonomiplan	Plan for kommunens økonomiforvaltning i kommende fireårsperiode	Årlig rullering	Årlig rullering
Attraktive Våler	Strategisk plan for å utvikle attraktivt Våler som vil lede til bedret befolkningsutvikling. Utarbeides slik at den inngår som en del av kommuneplanen	2018 – 2019	Ikke påbegynt

Planstrategien inneholder også en rekke andre planer som dels er fullført og dels ikke er fullført/påbegynt. En gjennomgang av status og behovet for revidering av eksisterende planer vil bli gjort i ny planstrategi.

2.4. Langsiktig økonomiplanlegging

2.4.1. Økonomiplan og årsbudsjett

Langsiktig økonomiplanlegging er utfordrende og bygger på en rekke usikre forutsetninger, men samtidig nødvendig for å etablere et godt grunnlag for politiske beslutninger. Det skal sikre både balanse i kommunens økonomi, stabile tjenester, ta høyde for usikkerhet og gi muligheter for å påvirke utviklingen av kommunens tjenester i takt med endringer i behov, befolkning og bosettingsmønster.

Kommunestyret vedtar et handlingsprogram med årsbudsjett og økonomiplan som omfatter de fire neste budsjettårene. Planen skal rulleres årlig og bygge på endringer i alle typer rammevilkår, nye politiske prioriteringer og andre premisser som har økonomiske konsekvenser for kommunen i den kommende fireårsperioden.

Handlingsprogrammet med økonomiplan og årsbudsjett skal angi retningen for utviklingen av kommunens tjenestetilbud og kommunens ressursbruk i den kommende fireårsperioden. Ressursbruken må være innenfor de økonomiske rammene kommunen står overfor. God økonomiplanlegging skal hjelpe til med å gi oversikt over de økonomiske og demografiske forhold mv. som påvirker kommunen.

Det skal i økonomiplanen skilles mellom finansiering av løpende drift og investeringer. Kommunens løpende driftsutgifter (inklusive finansutgifter) kan kun finansieres av løpende driftsinntekter, mens kommunens investeringer kan finansieres med løpende inntekter, engangsinntekter (typisk salg av eiendom/andre anleggsaktiva eller tilskudd fra staten/andre), oppsparte midler eller låneopptak.

Kunnestyrets vedtak er kun bindende for årsbudsjettet 2022. De øvrige 3 årene i planperioden er kun et langtidsbudsjett og er ikke bindende når budsjettet skal rulles for perioden 2023-2025.

2.4.2. Krav til kommunale budsjetter

Kommuneloven oppstiller to krav til de kommunale budsjetter:

- Budsjettet skal være i balanse
- Budsjettet skal være realistisk

Balansekravet innebærer at budsjetterte inntekter minst må dekke budsjetterte utgifter. Realismekravet betyr at budsjettet skal bygge på realistiske anslag over inntekter og utgifter. Dette kravet kan ofte være vanskelig å forene med krav i gjeldende rettighetslovgivning som setter standarder for kvalitet og omfang på tjenestene til innbyggerne. Begge krav må være oppfylt for hvert enkelt budsjettår i økonomiplanperioden.

Statsforvalteren, som statlig tilsynsmyndighet, skal påse at kravene er oppfylt. Dersom budsjettet ikke oppfylder kravene kan statsforvalteren returnere budsjettet til kommunestyret med krav om at budsjettet behandles på nytt.

2.4.3. Finansielle måltall

Som et hjelpemiddel i den langsiktige styringen av kommunens økonomi er det vedtatt finansielle måltall. Dette er politiske målsettinger for kommunens økonomiske utvikling. Måltallene må være realistiske og Våler kommune har derfor vedtatt finansielle måltall både på kort og lang sikt:

Finansielt måltall	Kortsiktig mål (innen 2024)	Langsiktig mål	Anbefalte måltall
Netto driftsresultat	1 %	2 %	1,75 %
Netto lånegjeld	90 %	75 %	Nei
Disposisjonsfond	3 %	5-10 %	Nei
Arbeidskapital	5 %	8-10 %	Nei

Måltallene er hentet fra en undersøkelse gjort av Telemarksforskning basert på en «allmenn» oppfatning blant økonomisjefer, KS, departementet mv. Det finnes ingen konkrete anbefalinger til andre måltall enn netto driftsresultat.

Oppnåelse av finansielle måltall ved utgangen av 2020 og forventet oppnåelse i kommende økonomiplanperiode fremkommer i kapittel 5 Økonomisk utvikling i planperioden.

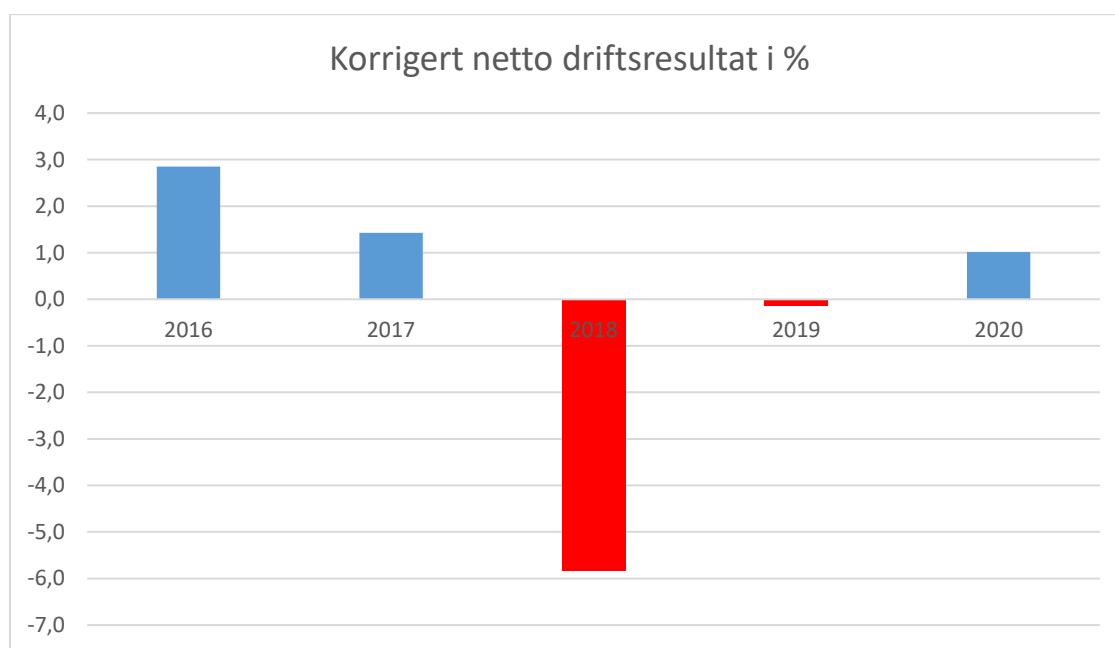
3. Økonomisk status og utfordring

3.1. Økonomisk situasjon

Våler kommune har over tid hatt et større aktivitetsnivå enn det inntektene tillater. Kommunen står derfor overfor store utfordringer de neste årene når det gjelder å oppnå bedre balanse mellom inntekter og utgifter i kommuneøkonomien og samtidig opprettholde et godt tjenestetilbud til innbyggerne.

For å sørge for at kommunen har et godt nok økonomisk handlingsrom over tid, har kommunestyret vedtatt et langsiktig mål om at netto driftsresultat ¹skal være minst 2 % av driftsinntektene. På kort sikt er ikke dette realistisk, men kommunen bør i løpet av økonomiplanperioden 2022-2025 arbeide for å nå et netto driftsresultat på 1 %. Dette vil kreve ytterligere effektivisering og mest sannsynlig fortsatt reduksjon i kvalitet og omfang på kommunens tjenester.

I 2020 hadde kommunen et korrigert positivt netto driftsresultat på 1 %. Ved rapportering pr. 2. tertial 2021 ligger det an til et korrigert negativt netto driftsresultat ² i 2021 på -3,25 %.

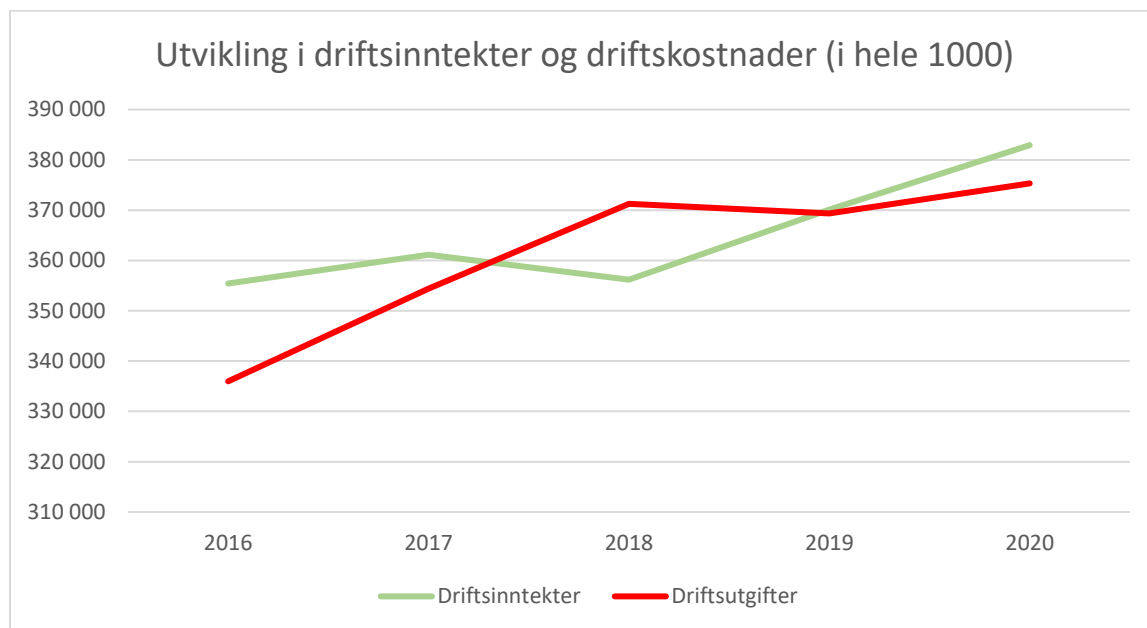
FIGUR 5: KORRIGERT NETTO DRIFTSRESULTAT I % AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER

Resultatet for 2020 ble et mindreforbruk. Dette skyldes først og fremst covid-19 pandemien. Kommunen brukte betydelig ressurser på å håndtere pandemien samtidig som annen aktivitet var

¹ Netto driftsresultat er forskjellen mellom alle driftsinntekter og -utgifter.

² Korrigert netto driftsresultat er netto driftsresultat korrigert for utgifter som finansieres ved fond.

lavere enn normalt. Samtidig bidro staten med gode kompensasjonsordninger som dekket kommunens merutgifter til pandemien.

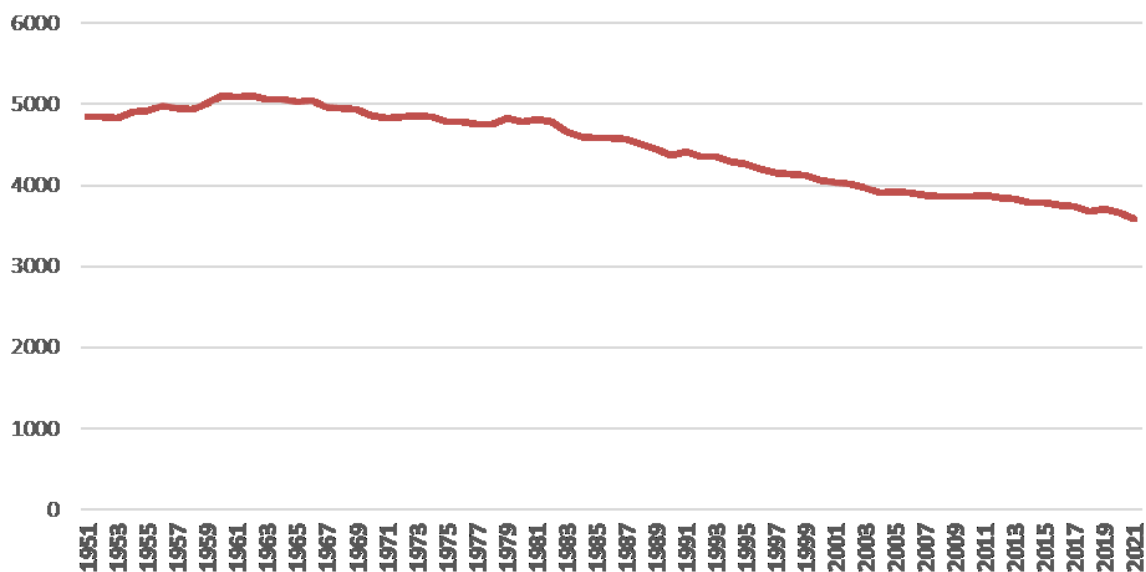

FIGUR 6: UTVIKLING I DRIFTSINNTEKTER OG DRIFTSKOSTNADER

I budsjettet for 2022 og økonomiplanperioden 2023-2025 er det lagt inn tiltak som ved utløpet av økonomiplanperioden utgjør om lag 39,3 mill. kr. Dette bringer budsjettet i balanse. Av dette er 14,8 mill. kr knyttet til ytterligere tiltak frem mot 2025 utover det som allerede er konkretisert i økonomiplanen. Det vil derfor fortsatt være nødvendig med endringer i driften av kommunen.

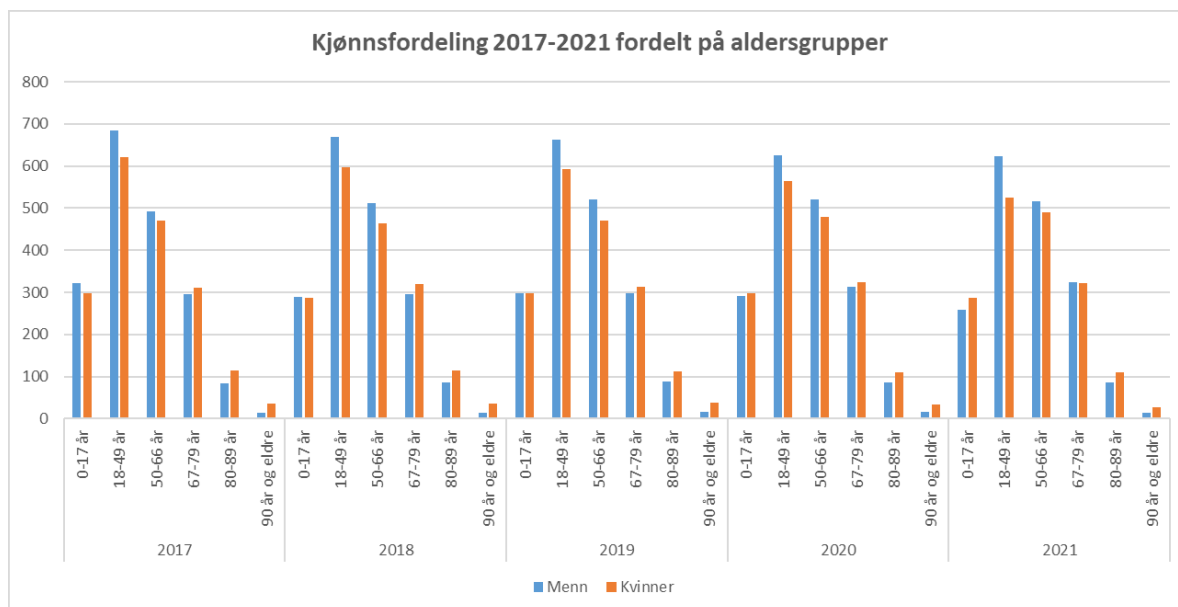
Dårlige resultater over tid vil medføre svekket egenkapital og gjør at Våler kommune i løpet av kort tid ikke vil ha tilstrekkelig med midler til finansiere sine utgifter. Det vil heller ikke være fondsmidler av betydning til å delfinansiere investeringer med egenkapital. Det innebærer at investeringer langt på vei må finansieres fullt og helt med lån, noe som igjen vil belaste driften ytterligere i form av økte renter og avdrag.

Våler kommune - folketall 1951-2020

FIGUR 7: VÅLER KOMMUNE – FOLKETALL 1951-2020

Folketallet i Våler kommune har vært fallende siden midten av 60-tallet og er redusert med om lag 1 000 innbyggere siden 1985. I løpet av det siste 10-året har det innvandret 143 innbyggere til Våler. Det har ikke vært tilstrekkelig til å stoppe utviklingen, men har bidratt til å bremse nedgangen i folketallet.

FIGUR 8: VÅLER KOMMUNE – FOLKETALL 1951-2020

Skjevfordelingen mellom kjønnene i aldersgruppen 18-49 år (fertil alder) har vært stabil i perioden 2017-2020, men med en klar økt forskjell i 2021 ved at det har blitt færre kvinner i denne aldersgruppen. Økt skjevfordeling mellom kjønnene svekke grunnlaget for vekst i folketallet. En mulig forklaring kan være at stadig flere jenter reiser ut og tar høyere utdanning, men ikke kommer tilbake

etter endt utdanning. Mulige forklaringer kan være at det ikke finnes ledige jobber som matcher utdanningen i Våler eller nærområdet eller de finner seg en partner fra annen del av landet og bytter bosted for et kortere eller lengre tidsrom.

I aldersgruppen 0-17 år var det flere menn enn kvinner i 2017, mens situasjonen var omvendt i 2021. Det er vanskelig å forklare denne utviklingen siden det statistisk sett fødes flere menn enn kvinner. En mulig forklaring er at populasjonen (antall innbyggere i den aktuelle aldersgruppen) er relativt lite og at det derfor kan svinge over tid.

Elever skoleår per 1.10	18/19	19/20	20/21	21/22	22/23	23/24	24/25	25/26
Barnetrinn	224	208	211	220	214	201	196	191
Ungdomstrinn	123	122	104	93	90	95	106	105
SUM	347	330	315	313	304	296	302	296

Antall elever i grunnskolen er redusert med om lag 10 % siden skoleåret 2018/2019 og frem til i dag (34 elever). Antallet forventes å synke ytterligere frem mot 2025/2026. Utviklingen de senere årene samsvarer med folketallsutviklingen i aldersgruppen 0-17 år vist i figuren ovenfor.

I likhet med landet for øvrig, vil andelen eldre innbyggere over 67 år i Våler øke i årene fremover. Samtidig blir antall sysselsatte vesentlig færre sammenlignet med i dag. I 2040 er det for Våler kommune beregnet at antall sysselsatte 20-74 år per antall ikke-sysselsatte over 67 år vil utgjør under 1,5. Det betyr at færre innbyggere skal bære «velferdsbøra» sammenlignet med i dag. Dette vil sette dagens velferdsordninger og rettighetslovgivning under sterkt press.

4. Økonomiske rammebetingelser

4.1. Finansieringssystemet

De frie inntektene i kommunen består av:

- Rammetilskudd med utgiftsutjevning
- Skatteinntekter med inntekstutjevning
- Regionalpolitiske tilskudd
- Skjønnstilskudd
- Integreringstilskudd og rentekompensasjon

I tillegg regner staten ofte eiendomsskatten, som er en ren kommunal inntektskilde, inn blant de frie inntektene. De frie inntektene er inntekter som kommunen kan disponere fritt, uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regelverk. I praksis er disse inntektene i hovedsak bundet opp til lovpålagte oppgaver i driften, og kan derfor i liten grad disponeres «fritt».

4.1.1. Tilskudd

Det er til dels store forskjeller mellom kommunene når det gjelder befolkningssammensetning, geografi og størrelse. Dette gir variasjoner i hvilke tjenester innbyggerne har behov for og hvilke kostnader kommunene har ved å tilby tjenestene. Gjennom utgiftsutjevningen i inntektssystemet skal kommunene få full kompensasjon for ufrivillige kostnadsforskjeller. Målet med utgiftsutjevningen er å jevne ut disse forskjellene, og å sette alle kommuner i stand til å tilby sine innbyggere likeverdige og gode tjenester. Frivillige kostnadsulemper, dvs. kostnader som skyldes lokalpolitiske valg, kompenseres ikke.

Utgiftsbehovet for Våler kommune er i statsbudsjettet for 2022 beregnet til å være 9,51 % høyere enn landsgjennomsnittet og utgjør i 2022 22,2 mill. kr utover det flate innbyggertilskuddet. Innbyggertilskuddet inkludert omfordeling på grunn av ulike behov utgjør i 2022 120,7 mill. kr. Dette er en økning sammenlignet med 2021 på 4,9 mill. kr.

Inntektssystemet inneholder også tilskudd som utelukkende blir gitt ut fra regionalpolitiske mål. Våler kommune får i budsjettet for 2022 overført 5,5 mill. kr i distriktstilskudd Sør-Norge. Tilskuddet gis kommuner som har en svak utvikling, målt med distriktsindeksen, som er et uttrykk for graden av distriktsutfordringer i en kommune. I 2021 var distriktstilskuddet på 5,6 mill. kr. Regjeringen har i sitt forslag til statsbudsjett ikke prisjustert distriktstilskuddet.

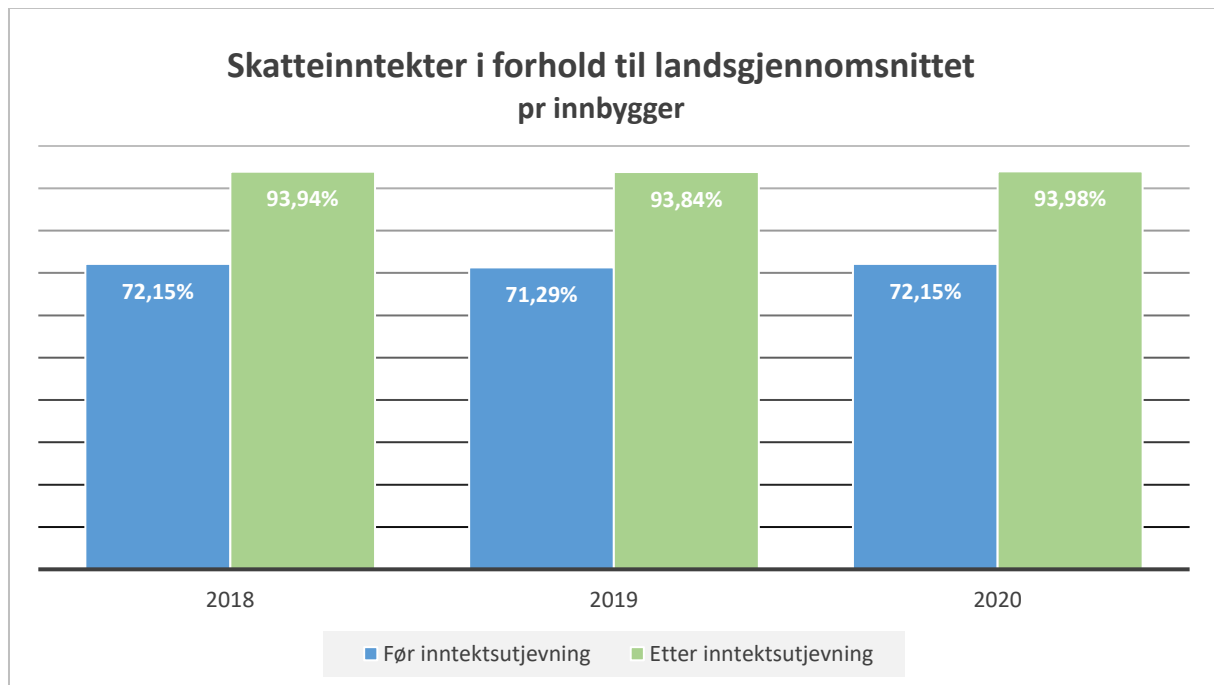
Statsforvalteren i Innlandet fordeler skjønnsmidler til kommunene i Innlandet. Formålet med skjønnsmidlene er å fange opp lokale forhold som ikke ivaretas godt nok i inntektssystemet eller gjennom andre tilskuddsordninger. Deler av midlene brukes til arbeidet med utvikling og fornying i kommunene. I 2022 har statsforvalteren lagt vekt på særskilte utgiftskrevende forhold som kommunene ikke kan påvirke. Utgiftskrevende forhold innenfor velferdsområdet og tjenester til sårbare grupper er vektlagt. Også kommuner med særskilte utfordringer med å tilpasse driftsutgiftene til store demografiendringer over kort tid er vektlagt. Våler kommune er tildelt 1,5 mill. kr i skjønnsstilskudd fra statsforvalteren i 2021. I 2021 var tilskuddet på 1 mill. kr.

4.1.2. Skatteinntekter

Det er også betydelige forskjeller i skatteinntekter mellom kommunene. Skatteutjevningen utjevner delvis forskjellene i skatteinntektene. Skattesvake kommuner blir med dette ekstra ivaretatt i skatteutjevningen. Mange av disse er distriktskommuner. Den sterke utjevning av skatteinntekter mellom «rike» og «fattige» kommuner gjør at ingen kommuner har skatteinntekter inklusiv

inntektsutjevning på mindre en 93,4 % av landsgjennomsnittet. De aller fleste av landets kommuner har skatteinntekter under 90 % av landsgjennomsnittet. Alle disse kommunene har etter inntektsutjevning mellom 93,4 og 94,9 % av landsgjennomsnittet.

Tabellen nedenfor viser Våler kommunes skatteinntekter sammenlignet med landsgjennomsnittet før og etter inntektsutjevning.

FIGUR 9: SKATTEINTEKTER I FORHOLD TIL LANDSGJENNOMSNIETET PR INNBYGGER

I perioden 2022-2025 er det budsjettert med skatteinntekter i forhold til landsgjennomsnittet på 93,9 %.

4.1.3. Eiendomsskatt

Maksimal skattesats for bolig og fritidsboliger er 4 promille og for næring og vann-/vindkraft er den maksimale satsen 7 promille.

Våler kommune har maksimal eiendomsskatt på 4 promille for bolig og fritidseiendom. I 2021 ble skattesatsen på eiendomsskatt for øvrige eiendommer økt til 6 promille. Disse er fra 2022 økt til maksimal sats på 7 promille.

4.2. Andre budsjettforutsetninger

4.2.1. Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisvekst på varer og tjenester har betydning for utviklingen i kommunens utgifter til drift og investeringer. Virksomhetene har blitt kompensert med reell lønnsvekst for 2021.

Årslønnsveksten for 2022 er i statsbudsjettet beregnet til å være 3,2 prosent. Kommunen har avsatt 3,2 % fratrukket 1,8 % overheng og 0,3 % lønnsglidning – det vil si 1,1 % av lønnsgrunnlaget i 2022. Dette tilsvarer 1,8 mill. kr. Siden kommunene ikke kjenner til regjeringens anslag på lønns- og prisvekst utover 2022 så er prisene oppgitt i perioden 2023 – 2025 i faste 2022-kroner.

4.2.2. Pensjonsutgifter

I budsjettet og økonomiplanperioden er følgende satser for beregning av pensjonspremie benyttet:

- KLP fellesordningen 16 %
- KLP sykepleierordningen 15,2 %
- Statens pensjonskasse 9,2 %

Etter reglene for bokføring av pensjonsutgifter skal det beregnes en pensjonskostnad. Differansen mellom betalt pensjonspremie og beregnet pensjonskostnad blir kalt premieavvik.

Dersom betalt pensjonspremie er større enn den beregnede pensjonskostnaden får vi et positivt premieavvik som blir inntektsført i det gjeldende året. Deretter skal premieavviket etter dagens regler utgiftsføres over 7 år. Perioden premieavviket skal utgiftsføres over er endret flere ganger. Vi har derfor premieavvik som både utgiftsføres over 15 år, 10 år og 7 år.

Dersom betalt pensjonspremie er mindre enn beregnet pensjonskostnad, får vi et negativt premieavvik som skal kostnadsføres i regnskapsåret og inntektsføres med 1/7 hver år over de neste 7 årene.

I økonomiplanen er det tatt hensyn til utgiftsføring/inntektsføring av premieavviket fra tidligere år og fra 2021.

Pensjonskostnadene i 2022 og budsjettert utvikling i 2023-2025 er vist i tabellen nedenfor.

Kr 1 000	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Pensjonskostnad KLP	19 372	19 503	17 208	16 435	16 408	16 408
Pensjonskostnad SPK	1 889	2 076	2 139	1 814	1 814	1 814
Sum pensjonskostnader	21 261	21 579	19 347	18 249	18 222	18 222

4.2.3. Renteutvikling

I økonomiplanen er budsjetterte renteutgifter på lån til investeringer basert på fremtidig renteavtale for NIBOR³ 3 mnd. rente med margin (påslag) på 0,6. Også fastrentelån og lån med fast margin er etter utløpet av bindingstiden budsjettert med fremtidig renteavtale for NIBOR 3 mnd. rente med margin på 0,6.

Budsjetterte renteutgifter på lån tatt opp i Husbanken er basert på Husbankens halvårlige rente med margin på 0,079. Husbankens renter tar utgangspunkt i basisrenten, som er beregnet av Finansdepartementet/Finanstilsynet.

Fremtidige låneopptak til investeringer er lagt inn i budsjettet med låneopptak 1.1. og årlig avdragstermin. Fremtidige låneopptak fra Husbanken er lagt inn med låneopptak 1.3. og halvårlige avdragsterminer.

4.2.4. Betalings- og avgiftssatser

Det er i utgangspunktet lagt opp til en vekst i kommunale betalingsatser på 2,1 % i 2022, tilsvarende økningen i konsumprisindeksen fra 1.8.2020 til 1.8.2021.

³ NIBOR = Norwegian Interbank Offered Rate er en referanserente som ofte brukes som referanse for utlån mellom bankene.

En del betalingssatser styres gjennom statlige forskrifter. Blant annet økes den statlig fastsatte maksprisen for barnehage. Satsene for plass i kommunal barnehage Våler følger de statlige satsene.

Gebyrer innenfor vann, avløp og renovasjon, m.m. fastsettes med utgangspunkt i selvkost.

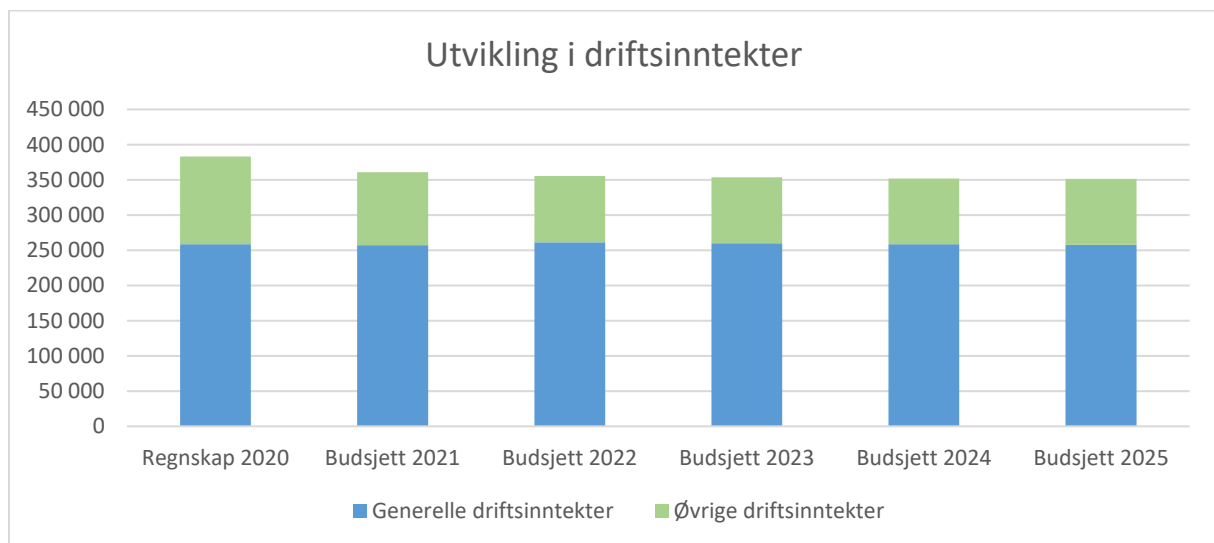
5. Økonomisk utvikling i planperioden

5.1. Driftsinntekter og driftsutgifter

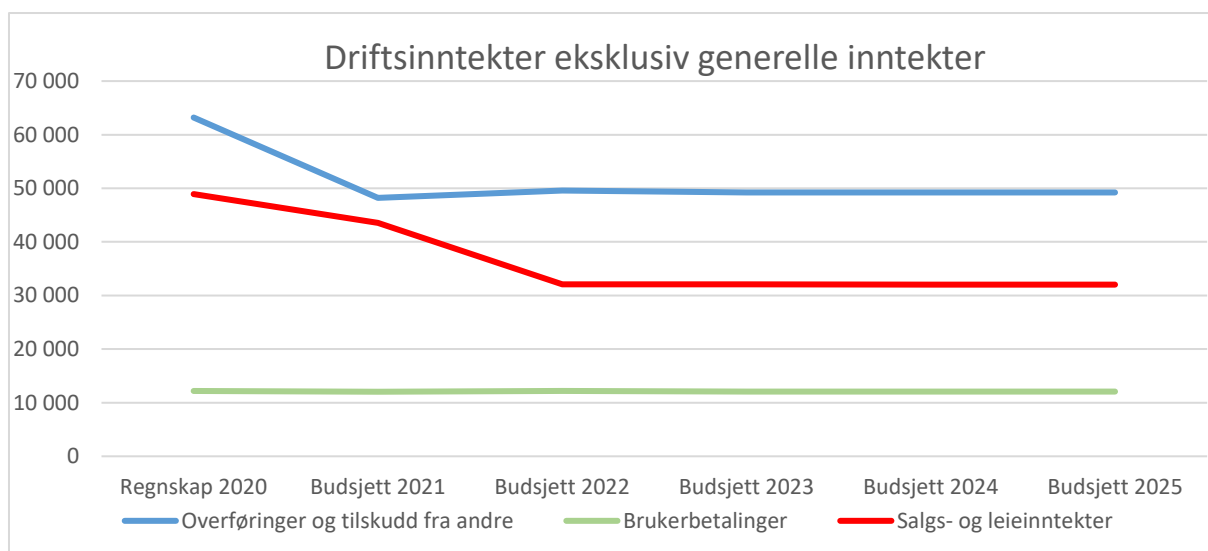
Inntektene til kommunen kommer i hovedsak gjennom skatteinntekter, statlige overføringer (rammetilskudd, øremerkede tilskudd mv.), gebyrinntekter, tilskuddsmidler, renteinntekter og eiendomsskatt. Etersom store deler av kommunens samlede inntekter består av skatt og rammetilskudd (ca. 70 %), har kommunen begrensede muligheter til å øke sine inntekter i løpet av økonomiplanperioden. Det er for kommunens budsjetterte inntekter lagt inn prisvekst knyttet til kommunens gebyrregulativ.

De siste årene har kommunens driftsinntekter i løpende kroner blitt redusert og det forventes også reduserte inntekter i kommende økonomiplanperiode. Svikten i kommunens inntekter fra 2019 til 2025 ligger an til å bli 4,2 mill. kr. Svikten i inntekter knytter seg i hovedsak til befolkningsnedgang.

I nedenstående tabeller er regnskap 2020 og budsjett 2021 i stor grad påvirket av statlig tilskudd til kommunene i forbindelse med covid-19-pandemien. Tallene vil derfor ikke være et særlig godt sammenligningsgrunnlag mot kommende planperiode. Budsjett 2021 er vedtatt budsjett 31.08.21.

FIGUR 10: UTVIKLING I DRIFTSINTEKTER

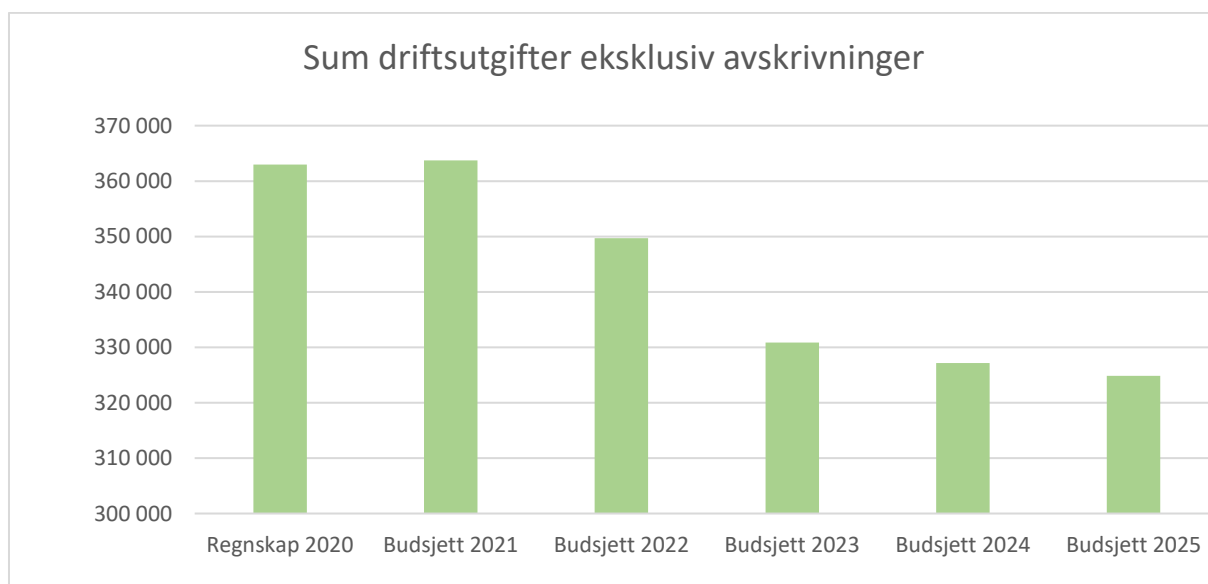

FIGUR 11: DRIFTSINTEKTER EKSKLUSIV GENERELLE INNTEKTER

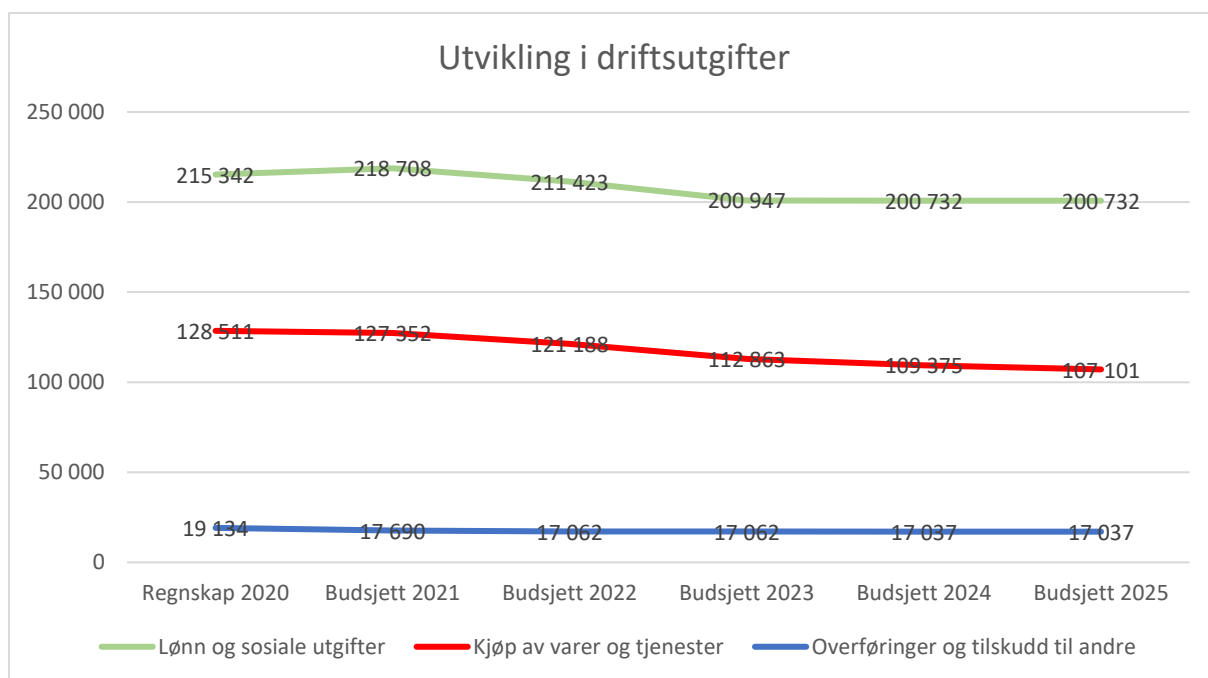
Nedgang i befolkningen gir lavere inntekter samtidig som behovet for tjenester øker innenfor flere områder. Særlig gjelder det innenfor pleie- og omsorgssektoren. Samtidig er det utfordrende å ta ned utgiftene knyttet til tjenester til barn og unge i takt med reduksjonen i antall innbyggere fra 0-16 år.

Kommunens driftsutgifter styres i stor grad ut fra behovet for tjenester og består i hovedsak av lønn og sosiale utgifter (ca. 60 %). Kommunene har derfor begrensede muligheter til å redusere utgiftene utenom lønn- og sosiale kostnader. I budsjettet er det lagt til forventet lønnsvekst 2022.

I kommende økonomiplanperiode er det lagt inn omstillings- og effektiviseringstiltak som til sammen reduserer driftsutgiftene frem mot 2025 med 43 mill. kr.

FIGUR 12: SUM DRIFTSUTGIFTER EKSKLUSIV AVSETNINGER

FIGUR 13: UTVIKLING I DRIFTSUTGIFTER

5.2. Netto driftsresultat

Det teknisk beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal virksomhet anbefaler et netto driftsresultat på 1,75 % av driftsinntektene i kommunen. Våler kommune har i sine vedtatte måltall et kortsiktig mål (innen utgangen av 2024) på 1 %. På lengre sikt er målet 2 %.

I kommende planperiode forventes følgende utvikling i netto driftsresultat:

(kr 1000)	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Negativt netto driftsresultat	5 525	17 580	16 827	1 789	1 789	1 789
Netto bruk/avsetning bundne fond	534	-4 058	-2 045	-1 789	-1 789	-1 789
Andre ekstraordinære poster	-2 172					
Korrigert netto driftsresultat	3 887	13 522	14 782	0	0	0
Korrigert netto driftsresultat i %	1,0	-3,7	-4,2	0	0	0

I netto driftsresultat ligger inntekter og utgifter knyttet til prosjekter som finansieres med tilskuddsmidler. Øremerkede tilskudd som ikke er brukt avsettes til bundne fond, slik at de kan benyttes senere år til dekning av utgifter til prosjektene. Det er derfor vanlig å korrigere netto driftsresultat for slike bruk og avsetning til bundne fond. I tillegg kan det enkelte år oppstå ekstraordinære forhold som påvirker netto driftsresultat slik at det ikke blir sammenlignbart over tid. Også slike poster korrigeres det for. I 2020 hadde vi ekstraordinære poster i forbindelse med covid-19-pandemien som vi korrigerer for.

Det er budsjettet med negativt netto driftsresultat i 2022. Fra 2023 er det budsjettet med et netto driftsresultat i balanse. Kommunens økonomiske situasjon er svært anstrengt. Det kortsiktige måltallet på 1 % vil derfor være utfordrende å nå på kort sikt.

5.3. Gjeld

Kommunestyret har vedtatt bygging av ny skole og aktivitetshus til en total kostnadsramme på 325,9 mill. kr inkludert tilleggsbevilgninger. Eksklusive merverdiavgift er rammen for prosjektet 260,7 mill. kr, som i hovedsak finansieres gjennom bruk av egenkapital, spillemidler og låneopptak. Kommunen har fått tilsagn på 14 mill. kr i spillemidler til prosjektet. Det medfører redusert behov for låneopptak det året midlene blir utbetalt. Alternativt kan mottatte spillemidler benyttes til ekstraordinær nedbetaling på kommunens lån. Det er usikkert når spillemidlene vil bli utbetalt. Det er derfor ikke budsjettert med spillemidler i planperioden.

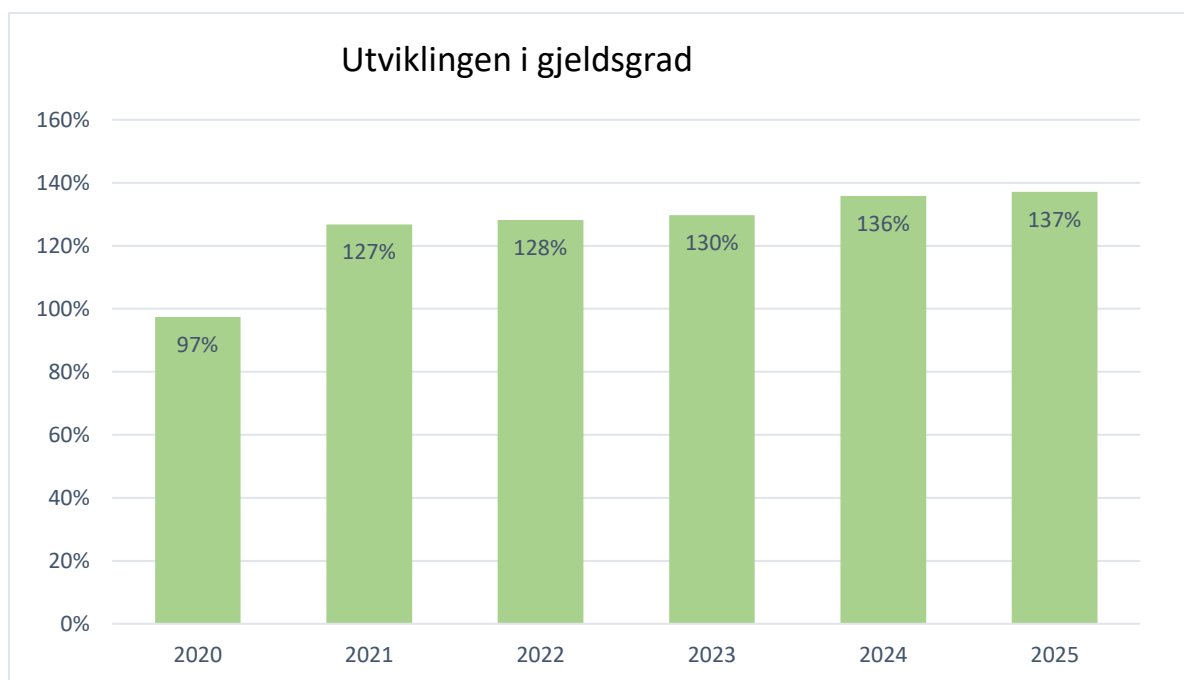
Budsjetterte investeringer i 2022 vil kunne finansieres med ubrukte lånemidler. Dette skyldes at en del av de opprinnelig vedtatte investeringene tidligere år, ikke har latt seg gjennomføre som planlagt. Fra 2023-2025 vil det imidlertid være behov for å ta opp nye lån til planlagte investeringer.

Langsiktig gjeld i % av driftsinntektene er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning og omtales ofte som gjeldsgrad. Måltallet sier noe om kommunens finansielle soliditet og finansieringsstruktur. I vedtatte finansielle måltall for Våler kommune er det satt et mål om at gjeldsgraden ved utgangen av 2024 ikke bør overstige 90 % av driftsinntektene. På lengre sikt er målet en gjeldsgrad på 75 %. Det vil ikke være mulig å nå disse målene i løpet av planperioden 2022-2025.

Gjeldsgraden bør sees i sammenheng med andre nøkkeltall. Ved store fondsreserver vil økonomien kunne tåle en høyere gjeldsgrad fordi risikoen for at en endring i rentenivået vil påvirke tjenestetilbudet da vil være mindre, og motsatt dersom fondsreservene er små. Våler kommune vil ved utgangen av 2022 stå igjen med begrensede fondsreserver. Med høy gjeldsgrad og små fondsreserver vil en endring i rentenivået få umiddelbar innvirkning på tjenestetilbudet.

Også sammensetning av gjelden har betydning. Dersom store deler av gjelden knytter seg til selvfinansierende gjeld hvor renter og avdrag dekkes gjennom gebyrinntektene, vil det kunne forsvare en høyere gjeldsgrad.

Gjeldsgraden har økt betydelig sammenlignet med 2019. I nedenstående figur vises utviklingen i gjeldsgrad fra 2019 til 2025. Gjeldsgraden for 2020 er basert på opprinnelig budsjetterte driftsinntekter som følge av at justert budsjett i stor grad er påvirket av covid-19-pandemien og derfor ikke er sammenlignbare. På samme måte er budsjetterte inntekter knyttet til pandemien i budsjettet for 2021 trukket ut.

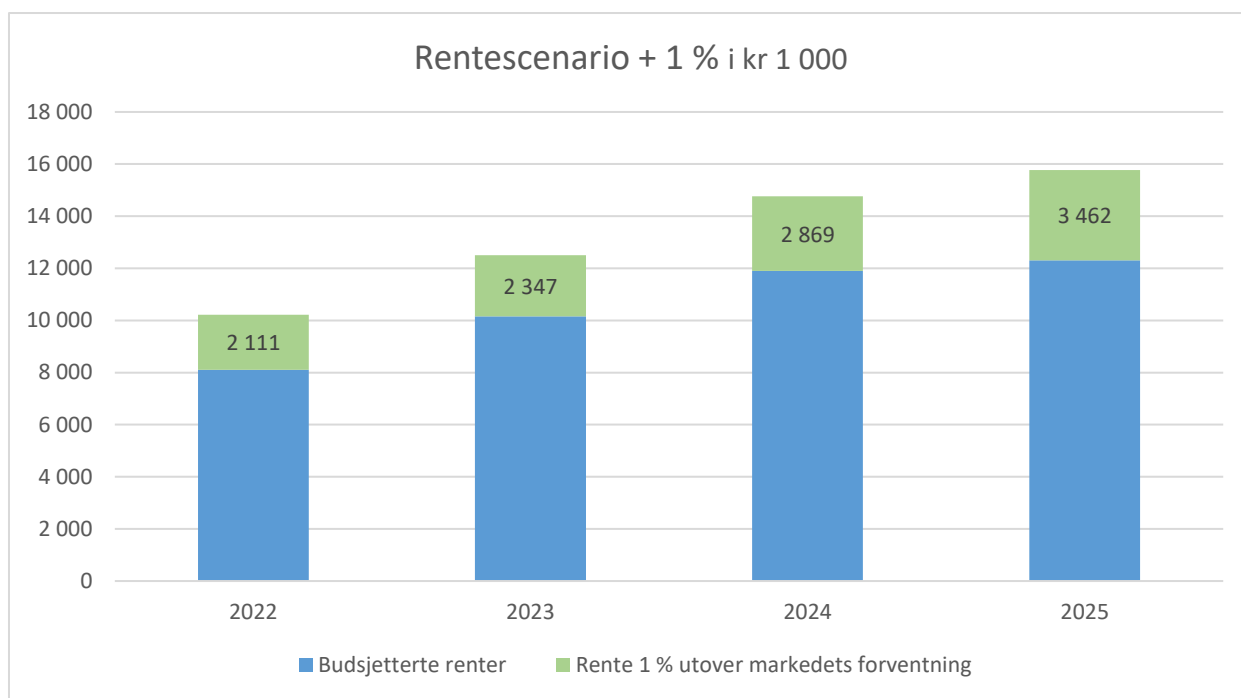

FIGUR 14: UTVIKLINGEN I GJELDSGRAD

Økte låneopptak vil påvirke kommunens driftsbudsjett i form av økte renter og avdrag. Med de investeringer som det er lagt opp til i økonomiplanperioden, vil utviklingen i lånegjeld og rente- og avdragsbelastning planperioden bli som følger:

i hele 1000	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Lånegjeld per 1. januar	292 214	426 778	496 422	484 079	488 895	509 997
Opptak av nye lån	146 100	81 000	5 000	21 417	38 157	23 217
Avdrag	11 536	11 356	17 343	17 601	18 055	19 140
Lånegjeld per 31. desember	426 778	496 422	484 079	487 895	507 997	512 074
Totale utlån	15 982	20 290	21 740	22 622	23 262	23 672
Ubrukte lånemidler	38 023	18 549	6 810	6 810	6 810	6 810
Netto lånegjeld	372 773	457 583	455 529	458 463	477 925	481592
Renteutgifter	5 829	6 002	7 941	9 903	11 744	12 241
Sum renter og avdrag	16 199	16 016	23 728	25 690	27 879	29 355
Herav selvfinansierende	3 550	836	1 046	1 251	1 444	2 842

Budsjetterte renter er basert på markedets forventede renteutvikling fremover. Figuren nedenfor viser hvor mye kommunens renteutgifter øker dersom renten blir 1 % høyere enn det markedet forventer og som ligger til grunn for budsjettet i økonomiplanperioden:

FIGUR 15: RENTESCENARIO + 1 % I KR 1 000

Egenkapital

Disposisjonsfond (ubundne driftsfond) viser hvor mye kommunen har satt av til senere års drifts- og investeringsformål. Ubundne driftsfond er de eneste fondene som fritt kan benyttes til dekning av utgifter både i drifts- og investeringsregnskapet. Ubundne driftsfond er derfor den delen av fondsreserven som gir best uttrykk for den økonomiske handlefriheten. I tillegg til ubundne driftsfond har kommunen ubundne investeringsfond.

Kommunens ubundne investeringsfond har i stor grad blitt benyttet til finansiering av skole- og aktivitetshus. I tillegg har den svake driftsøkonomien de siste årene belastet den fri egenkapitalen betydelig. Størsteparten av ubundne driftsfond vil bli brukt opp i 2021 og 2022. Mangel på ubundne fond vil medføre svak likviditet.

I vedtatte finansielle måltall for Våler kommune er det satt et mål om at disposisjonsfondet ved utgangen av 2024 skal utgjøre 3 % av driftsinntektene. På lengre sikt er målet at disposisjonsfondet skal utgjøre 5-10 % av driftsinntektene. Det vil ikke være mulig å nå disse målene i løpet av planperioden 2022-2025.

Tabellen nedenfor viser utviklingen i ubundne fond drift og investering i økonomiplanperioden.

I hele 1000	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Disposisjonsfond 1.1.	26 130	27 747	18 838	4 056	4 056	4 056
Netto avsetning og bruk	1 616	-8 909	-14 782	0	0	0
Ubundne driftsfond 31.12.	27 747	18 838	4 056	4 056	4 056	4 056
Ubundne investeringsfond 1.1.	18 160	8 092	5 553	4 738	3 923	3 108
Netto avsetning og bruk	-10 068	-2 539	-815	-815	-815	-915
Ubundne investeringsfond 31.12.	8 092	5 553	4 738	3 923	3 108	2 193
Totale Ubundne fondsmidler 1.1.	44 290	35 839	24 391	8 794	7 979	7 164
Netto avsetning og bruk	-8 452	-11 448	-15 597	-815	-815	-815
Totale fondsmidler 31.12	35 839	24 391	8 794	7 979	7 164	6 349
Disposisjonsfond i % av driftsinntektene	7 %	8 %	5 %	1 %	1 %	1 %

Arbeidskapitalen er et uttrykk for kommunens likviditet og soliditet. Arbeidskapitalen er definert som omløpsmidler (eksklusiv premieavvik) fratrukket kortsiktig gjeld i prosent av kommunens driftsinntekter. I vedtatte finansielle måltall for Våler kommune er det satt et mål om at arbeidskapitalen innen utgangen av 2024 skal være 5 % av driftsinntektene. På lengre sikt er målet at arbeidskapitalen skal utgjøre 8-10 % av driftsinntektene.

I budsjettet for 2020 utgjorde arbeidskapitalen 15,6 % av driftsinntektene. Etter hvert som egenkapitalen reduseres, vil likviditeten også svekkes. Dette innebærer at vi i løpet av økonomiplanperioden vil få likviditetsutfordringer og problemer med å oppfylle målet for arbeidskapital.

6. Hovedtallene i budsjettforslaget

6.1. Sentrale inntekter

i hele 1000	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Rammetilskudd	-158 568	-154 729	-155 541	-154 296	-152 779	-151 985
Inntekts- og formuesskatt	-83 140	-87 547	-89 730	-89 730	-89 730	-89 730
Eiendomsskatt	-9 994	-12 411	-13 562	-13 562	-13 562	-13 562
Andre generelle driftsinntekter	-6 910	-2 478	-2 691	-2 597	-2 592	-2 587
SUM GENERELLE DRIFTSINNEKTER	-258 612	-257 165	-261 524	-260 185	-258 663	-257 864

6.1.1. Frie inntekter

Kommunens frie inntekter består av skatt på personlig inntekt og formue samt rammetilskudd fra staten. Anslaget på frie inntekter i statsbudsjettet er lagt til grunn for anslaget i kommunens budsjett. Staten gir ikke anslag for vekst i de frie inntektene videre i økonomiplanperioden. I økonomiplanperioden legges derfor til grunn det nivået på frie inntekter som er foreslått i statsbudsjettet korrigert for oppdaterte folketall fra SSB. Anslaget er usikkert. Dette er særlig knyttet til befolkningsutviklingen nasjonalt og lokalt, og usikkerhet om faktisk skatteinngang lokalt og ikke minst nasjonalt.

Det er tatt høyde for forventet befolkningsutvikling, jf. eget kapittel. De siste prognosene fra SSB viser en nedgang i Våler kommunes befolkning. Fra 2021 til utgangen av 2024 forventes en nedgang i innbyggertallet på 0,19 prosent.

De frie inntektene (rammetilskudd og skatt på personlig inntekt og formue) er budsjettet med 245,3 mill. kr i 2022. Dette er en økning på 1,24 % sammenlignet med budsjett 2021. Veksten inkluderer pris- og lønnsvekst. Noe av årsaken til at veksten er så lav, skyldes at det ble gitt kompensasjon for merutgifter til covid-19-pandemien gjennom rammetilskuddet i 2021. Korrigert for denne kompensasjonen er veksten i frie inntekter på 3,49 %

Tabellen under viser sammensetningen av de frie inntektene. Tall for 2020 og 2021 er korrigert for tilskudd knyttet til covid-19-pandemien.

Den nye regjeringen bestående av Ap og Sp legger 08.11.21 frem sin tilleggsproposisjon til det fremlagt statsbudsjettet utarbeidet den forrige regjeringen. Dette er vanlig praksis i forbindelse med regjeringsskifte. Tilleggsproposisjonen kan medfører endringer i den statlige finansieringen av kommunesektoren og bl.a. påvirke anslag for skatt og rammetilskudd.

Frie inntekter (kr 1 000)	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022
Innbyggertilskudd	92 302	89 611	94 028
Utgiftsutjevning	24 410	21 605	22 155
Skjønnsmidler	2 600	1 975	1 500
Sør-Norge tilskudd	5 541	5 639	5 550
Andre forhold	1 859	3 921	2 769
Inntektsutjevning	25 146	27 798	27 620
Sum rammetilskudd	156 084	155 537	155 541
Sum skatt på inntekt og formue	83 140	91 147	89 730
Sum frie inntekter	239 224	246 206	245 300
Skatt som % av landsgjennomsnittet	72,2 %	71,8 %	71,7 %
Skatt og netto skatteutjevning, % av landet	94 %	94 %	94 %

Innbyggertilskuddet er i utgangspunktet et likt beløp fordelt per innbygger i alle landets kommuner. I 2022 er innbyggertilskuddet 26 134 kroner per innbygger. Dette ganges med innbyggertall per 01.07.21, som var på 3 598 personer.

Utgiftsutjevningen er en omfordeling av innbyggertilskuddet basert på hvor stort beregnet utgiftsbehov den enkelte kommune har. Utgiftsbehovet blir beregnet blant annet på bakgrunn av befolkningens alderssammensetning i alle landets kommuner, geografiske forhold og sosial kjennetegn ved befolkningen. Kommuner med høyt utgiftsbehov får deretter kompensert for såkalte ufrivillige kostnadsulempes, som er forhold kommunen ikke kan påvirke selv, mens kommuner med lavt utgiftsbehov blir trukket.

I 2022 er det anslått at Våler kommune har et utgiftsbehov som er 9,51 % høyere enn landsgjennomsnittet. Kommunen blir dermed tilført ekstra midler i inntektssystemet for dette. Kommunens utgiftsbehov sammenlignet med landsgjennomsnittet er redusert med 0,2 % sammenlignet med 2021.

Tabellen under viser de ulike kriteriene som inngår i inntektssystemet med angitte vekter for hvert kriterium for Våler kommune og hvilke utslag de utgjør i kroner (tillegg/fratrekk i innbyggertilskuddet) for kommune. Indeksen for Våler viser om Våler har høyere eller lavere utgiftsbehov enn landsgjennomsnittet. Kolonnen «Effekt» viser hvordan dette slår ut i utgiftsutjevningen når denne forskjellen er ganget opp med vekten for det enkelte kriteriet og antall innbyggere. For eksempel utgjør innbyggere 2-5 år en mindre del av befolkningen i Våler enn på landsbasis. Kommunen trekkes derfor ca. 7,2 mill. kr fordi det antas at Våler kommune da har et mindre utgiftsbehov i denne aldersgruppen enn landsgjennomsnittet. Tilsvarende har Våler relativt sett flere eldre. Det gjør at kommunen har et høyere utgiftsbehov enn landsgjennomsnittet og betyr mer penger til kommunen. Basistillegget er i praksis et tilskudd per kommune, og et kriterium som i hovedsak slår positivt ut for små kommuner. Andre kriterier er tatt med etter statistiske analyser av hva som påvirker utgiftsbehovet. For eksempel er færre innbyggere med høyere utdanning statistisk forbundet med lavere etterspørsel etter barnehageplasser, mens færre ikke-gifte over 67 år statistisk sett gir lavere behov for omsorgstjenester.

Kriterier	Indeks Våler	Effekt (1000 kr)
år	-0,28 %	-593
2-5 år	-3,41 %	-7 238
6-15 år	-6,99 %	-14 864
16-22 år	-0,19 %	-412
23-66 år	-0,61 %	-1 297
67-79 år	3,44 %	7 316
80-89 år	4,18 %	8 888
over 90 år	1,57 %	3 344
Basistillegg	4,61 %	9 789
Sone	0,49 %	1 035
Nabo	1,67 %	3 552
Landbrukskriterium	0,73 %	1 545
Innvandrere 6-15 år ekskl. Skandinavia	-0,13 %	-269
Flyktninger uten integreringstilskudd	-0,73 %	-1 551
Dødelighet	1,37 %	2 912
Barn 0-15 med enslige forsørgere	-0,03 %	-58
Lavinntekt	-0,01 %	24
Uføre 18-49 år	0,35 %	750
Opphopningsindeks	-0,15 %	-310
Aleneboende 30 - 66 år	0,48 %	1 013
PU over 16 år	1,74 %	3 708
Ikke-gifte 67 år og over	2,94 %	6 255
Barn 1 år uten kontantstøtte	-0,88 %	-1 860
Innbyggere med høyere utdanning	-0,75 %	-1 589
Kostnadsindeks	9,51 %	20 206
Netto virkning statlig/private skoler		1 950
Sum utgiftsutjevning		22 155

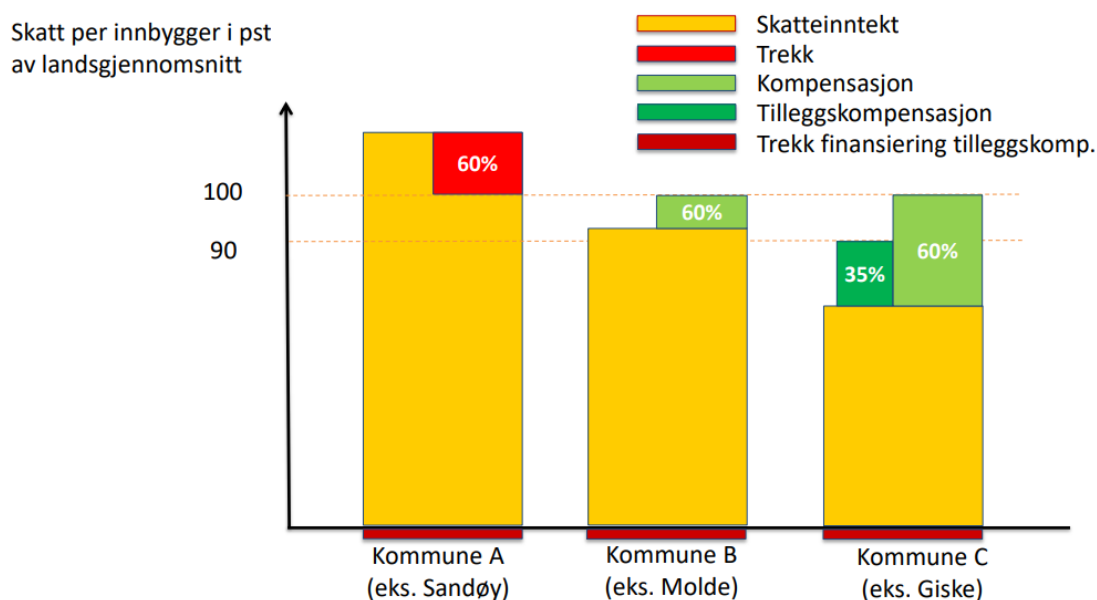
Skjønnsmidler er midler som årlig fordeles av statsforvalteren og benyttes til å kompensere kommuner for lokale forhold som ikke blir fanget opp av utgiftsutjevningen og til utviklingstiltak i kommunene. Statsforvalteren i Innlandet har i 2022 en total ramme til fordeling på 84 mill. kr. Av dette er 37,9 mill. kr fordelt nå. Våler er tildelt 1,5 mill. kr, noe som er 0,5 mill. kr mer enn ved første tildeling i 2021.

Andre forhold gjelder blant annet frie midler som fordeles etter særskilte kriterier i inntektssystemet og ikke gjennom det ordinære innbyggertilskuddet. I 2022 gjelder dette:

- Barnevernreformen
- Inntektsgarantiordningen (INGAR). Dette er en ordning som skal skjerme kommuner mot plutselig svikt i rammetilskuddet fra et år til et annet. Dette er en form for «forsikringsordning» som blir finansiert ved at det trekkes et likt beløp per innbygger i alle kommuner.

Inntektсутjevning (også kalt skatteutjevning) er en ordning for delvis å jevne ut forskjeller i kommunenes skatteinntekter. Ordningen er illustrert figuren nedenfor. Våler kommune er en

kommune med skatteinntekter under 90 % av landsgjennomsnittet. Det budsjetteres derfor med 27,8 mill. kr i inntektsutjevning i 2022, som i realiteten er en omfordeling av skatteinntekter fra kommuner med egen skatteinngang over landsgjennomsnittet per innbygger til kommuner med egen skatteinngang under landsgjennomsnittet. Budsjetterte skatteinntekter for 2022 er på 71,7 % landsgjennomsnittet. Skatteinntekter inklusiv netto inntektsutjevning er budsjettert med 94 % av landsgjennomsnittet, som er i tråd med forslaget til statsbudsjett for 2022.

6.1.2. Eiendomsskatt

Det budsjetteres med følgende inntekter i økonomiplanperioden:

Eiendomsskatt (kr 1 000)	2021	2022	2023	2024	2025
Bolig/fritid	5 518	5 519	5 519	5 519	5 519
Næring	2 430	2 952	2 952	2 952	2 959
Vannkraft	730	853	853	853	853
Vindkraft	3 733	4 239	4 239	4 239	4 239
Sum	12 411	13 562	13 562	13 562	13 562

Maksimalsatsene for eiendomsskatt er lovbestemte. For bolig og fritidseiendom er maksimal skattesats 4 promille, mens det for øvrige eiendommer er 7 promille. I 2020 hadde Våler kommune en skattesats på 5 promille for alle eiendommer. Fra 2021 ble skattesatsen redusert fra 5 til 4 promille (maks sats) på bolig- og fritidseiendom. På øvrig eiendom ble skattesatsen økt fra 5 til 6 promille. I budsjettet for 2022 er skattesatsen på næring samt verker og bruk økt til 7 promille, som er maksimal skattesats.

6.1.3. Andre generelle statstilskudd

Posten består av integreringstilskudd, rentekompensasjonsordninger og konsesjonsavgift.

Integreringstilskuddet bestemmes av antall personer som kommunen har og skal bosette. I 2022 utgjør integreringstilskuddet 0,1 mill. kr. Kommunen får tilskudd i de første 5 årene etter at

kommunen bosetter flyktninger. De siste årene har ikke Våler kommune bosatt noen flyktninger og i fra 2023 faller integreringstilskuddet bort. Det er Virksomhet NAV ved flyktningetjenesten som har et overordnet ansvar for å prioritere bruken av flyktningetilskuddet. Det legges til grunn at kommunens utgifter til bosetting av flyktninger ikke skal overstige tilskuddet fra staten. Dette gjelder i femårsperioden kommunen får integreringstilskudd.

Rente- og avdragskompensasjoner utgjør ca. 1,6 mill. kr i 2022. Dette er omtrent på samme nivå som i 2021. Rentekompensasjonen har egne renteforutsetninger. Disse er basert på Finanstilsynets basisrente fratrukket 1,25 prosentpoeng. Basisrenten er basert på rentebetingelser i markedet for boliglån. Deretter trekkes det fra 1,25 prosentpoeng som et anslag på kommunens finansieringskostnader.

Forventet kompensasjon i økonomiplanperioden er basert på prognose fra Husbanken:

(kr 1 000)	2021	2022	2023	2024	2025
Omsorgsboliger og sykehjem	1 601	1 584	1 581	1 577	1 574
Skole	29	19	16	15	13
Sum	1 630	1 603	1 597	1 592	1 587

6.2. Finansinntekter og – utgifter

(kr 1 000)	Regnskap		Budsjett			
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Renteinntekter	-1 238	-910	-910	-910	-910	-910
Utbytter	-302	-195	-195	-195	-195	-195
Gevinst finansielle omløpsmidler	-240	-120	-120	-120	-120	-120
Sum finansinntekter	-1 780	-1 225	-1 225	-1 225	-1 225	-1 225
Renteutgifter	5 829	6 002	7 941	9 903	11 744	12 241
Avdrag på lån	10 370	10 014	15 787	15 787	16 135	17 114
Sum finanskostnader	16 199	16 016	23 728	25 690	27 879	29 355
Netto finanskostnader	14 419	14 791	22 503	24 465	26 654	28 130

Tabellen under viser prognose for renteutviklingen i planperioden 2022-2025. Prognosen er basert på gjennomsnittlig forventet renteutvikling for eksisterende lån samt 3 måneder NIBOR med en margin (påslag) på 0,6 på fremtidige låneopptak. Det er forventet en renteøkning gjennom hele planperioden.

	2021	2022	2023	2024	2025
Prognose i budsjett 2022	1,24 %	1,70 %	2,14 %	2,38 %	2,41 %

6.2.1. Finansinntekter

Våler kommunes finansinntekter kommer fra følgende kilder:

- Innskudd på kommunens bankkonti
- Andre renteinntekter – i hovedsak renter på kommunens utlån (startlån)
- Utbytte fra Innlandet Energi Holding AS og avkastning andelskapital Glommen Mjøsen Skog SA

- Avkastning på plassering i KLP-fond

Renteinntekter er budsjettert med 0,9 mill. kr. Av dette er 0,4 mill. kr renteinntekter på kommunens utlån, det vil si renteinntekter fra personer som har startlån gjennom kommunen. Kommunens renteinntekter på startlån må sees i sammenheng med kommunens renteutgifter på lån tatt opp fra Husbanken til videre utlån.

De øvrige 0,5 mill. kr er renter av bankinnskudd.

Anslaget for kommunens likvide midler er lavere enn for 2021. Årsaken til dette er at investeringen i skole- og aktivitetshus i all hovedsak ferdigstilles i 2021. Som følge av det vil kommunen ha mindre ubrukte lånemidler og lavere investeringsfond sammenlignet med de siste årene. Forventet negativt netto driftsresultat i 2021 bidrar også til at disposisjonsfondet svekkes.

Startlånporteføljen er imidlertid økende, og dette vil oppveie noe av de reduserte renteinntektene på bankinnskudd.

Utbytte fra Innlandet Energi Holding AS er budsjettert ut fra selskapets vedtatte utbytteplan. Avkastning på andelskapital fra Glommen Mjøsen Skog SA varierer og budsjettert beløp er derfor usikkert.

Gevinst på finansielle instrumenter gjelder plassering i KLP pengemarkedsfond og KLP obligasjonsfond. Totalt er det plassert 8,8 mill. kr i disse fondene. Budsjettert avkastning er usikker.

6.2.2. Finansutgifter

Våler kommunes finansutgifter består av:

- Renter på lån til investeringer og renter på lån til videre utlån fra Husbanken
- Avdrag på lån til investeringer

Våler kommune har de siste årene gjennomført investering i skole- og aktivitetshus, som er finansiert både gjennom økt lånegjeld og ved bruk av fondsmidler. Økt lånegjeld betyr økte renteutgifter og reduserer kommunens handlingsrom. Samtidig er det fortsatt behov for investeringer, særlig innen pleie og omsorgssektoren.

Kommunens lånegjeld ved utgangen av 2021 anslås å bli om lag 496 mill. kr. I 2022 er det kun budsjettert med låneopptak på 5 mill. kr til formidlingslån. Høyere avdrag enn låneopptak vil derfor redusere gjelden med 12 mill. kr i 2022 til 484 mill. kr. Ved utgangen av økonomiplanperioden 2022-2025 forventes lånegjelden å øke til 512 mill. kr.

Renteutgifter er budsjettert med 7,9 mill. kr. i 2022. Av dette er 8,1 mill. kr renter på lån til investeringer og 0,3 mill. kr renter på lån tatt opp i Husbanken til videre utlån (startlån).

Økt lånegjeld og høyere rentenivå enn tidligere gir en økning i kommunens renteutgifter i økonomiplanperioden. Fra 2022 til 2025 er det budsjettert med en økning i renteutgiftene på 4,3 mill. kr.

Avdrag på lån er budsjettert med 15,8 mill. kr i 2022. Avdragene gjelder kun avdrag på investeringslån. Avdrag på startlån fremgår av investeringsbudsjettet. Budsjetterte avdrag er basert på nedbetalingsplan for hvert enkelt lån i låneporteføljen inkludert planlagte låneopptak 2022-2025 korrigert for tilpasning til minste tillatte gjeldsavdrag.

Av låneopptaket 2022-2025 er ca. 5 % knyttet til investeringer innenfor vann, avløp og renovasjon. Disse investeringene blir finansiert gjennom de kommunale gebyrene. Økte utgifter til renter og avdrag må derfor sees i sammenheng med økte inntekter fra vann, avløp og renovasjon.

6.3. Avsetninger og årsoppgjørdisposisjoner

(kr 1 000)	Regnskap		Budsjett			
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Overføring til investering	0	0	0	0	0	0
Netto avsetn./bruk av bundne driftsfond	534	-4 058	-2 045	-1 789	-1 789	-1 789
Netto avsetn./bruk av disposisjonsfond	6 861	-13 523	-14 782	0	0	0

Det er ikke budsjettert med overføringer fra drift til investering.

I kommunens netto driftsresultat inngår også resultatet av kommunens inntekter og kostnader knyttet til øremerkede midler. Netto inntekter vedrørende øremerkede midler må avsettes til bundet fond for bruk i senere år, mens netto utgifter knyttet til øremerkede midler helt eller delvis kan finansieres ved bruk av tidligere avsatte midler. Inntekter og utgifter knyttet til øremerkede midler samt bruk og avsetning av disse er i hovedsak fordelt ut på kommunens virksomheter. Unntaket er bruk og avsetning til næringsfond som er budsjettert med 0,5 mill. kr knyttet til konsesjonsavgifter.

I hele økonomiplanperioden er det budsjettert med netto utgifter knyttet til øremerkede midler og dermed netto bruk av bundne fond. Det er stor usikkerhet i tallene både fordi det er vanskelig å anslå hvor mye kommunen kan forvente å få i tilskudd og kapasiteten til å gjennomføre planlagte prosjekter som forutsatt.

Netto driftsresultat korrigeret for bruk av bundne fond er finansiert ved bruk av disposisjonsfond med 14,8 mill. kr.

7. Investeringer i økonomiplanen

7.1. Investeringer

Spesifikasjon av investeringsutgifter (kr 1 000)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Kommunale bygg for helse og omsorg	1 950	11 500	250	250
Kjøp/frys VOS	1 100			
Ombygging bofellesskap VOS	300			
Ombygging fysikalsk institutt til bofellesskap TIFU	300	11 250	0	
Inventar og utstyr VOS	250	250	250	250
Undervisnings- og kulturlokaler	7 020	1 500	0	0
Skole og aktivitetshus*	1 720			
Solavskjerming ungdomsskolen	1 200	1 500		
Tatermillas hus	2 000			
Tilskudd garasje Våler kirkelige fellestråd	2 100			
Boliger	200	0	0	0
Renovering Løytnantveien 16*	200			
IKT og annet	1 440	2 150	400	150
Oppgradering Acos Websak	440			
Fiber til VOS	200			
Visma Entprise skyløsning	140			
Terskel Sørsåsjøen	260			
Inventar og utstyr teknisk	250		250	
Velferdsteknologi	150	150	150	150
Nødstrømsaggregat		2 000		
Vei, gateløp og uteløp	4 000	2 700	3 500	700
Trafikkløsning skole og aktivitetshus*	1 800			
Asfaltering Skolebakken/Elverhøysvingen*	1 000			
Gateløp oppgradering LED	400	400	400	
Standardheving veg (ifm. VA-prosjekter)	800	2 300	3 100	700
Vann og avløp	4 000	3 300	36 000	23 500
VA-sanering	3 700	2 900	6 000	3 500
Nytt Våler renseanlegg	300	400	30 000	20 000
Kjøp av aksjer og andeler	815	815	815	815
Egenkapitalinnskudd KLP	815	815	815	815
Investering i varige driftsmidler	18 610	21 965	40 965	24 600
Investering i aksjer og andeler	815	815	815	815
Sum investeringsutgifter	19 425	21 965	41 965	25 415

* Rebudsjetterte bevilgninger fra 2021, jf. egen sak til kommunestyret 13.12.21.

Kjøle- og fryserom på VOS må skiftes ut. Det er gamle anlegg som fører til høye reparasjonskostnader og akutt svikt.

Ombygging bofellesskap VOS er budsjettet med bevilgning til forprosjekt. Det er behov for å bygge ut med bad i tilknytning til de rommene som er på bofellesskapet i dag. Dette medfører at det blir færre rom, men økt standard. Utgifter til ombygging er ikke innarbeidet.

Ombygging av fysikalsk institutt til bofellesskap TIFU er tiltak for brukere på TIFU med økt somatisk pleiebehov. Ved å bygge om fysikalsk institutt på VOS til bofellesskap kan disse brukerne få tilbud om bolig i nær tilknytning til lege og øvrige pleietjenester. Dette vil gi bedre tjenester til brukerne samtidig som tjenesten kan effektiviseres noe. Forprosjekt gjennomføres i 2022 med byggestart og ferdigstillelse i 2023.

Inventar og utstyr VOS må skiftes ut med jevne mellomrom. Det er derfor ført opp et årlig beløp til planmessig utskifting av teknisk utstyr og annet spesialinventar.

Skole og aktivitetshus er rebudsjettet fra 2021. Det gjenstår noe utomhusarbeid som ferdigstilles våren 2022.

Solavskjerming ungdomsskolen er nødvendig for å sikre tilfredsstillende inneklima ved skolen. Solavskjermingen gjelder skolens vestfasade. Dette gjennomføres i 2022. Det er også behov for solavskjerming og utbedring av takvindu som vil bli gjennomført i 2023.

Tatermillas hus har behov for servicebygg og scene. Prosjektet er forutsatt finansiert med tilskuddsmidler.

Tilskudd garasje Våler kirkelig fellesråd skal dekke kirkens behov for oppbevaring av maskiner og utstyr, blant annet gravemaskin og rom med rein og urein sone. I tillegg er det planlagt et handicaptoalett.

Renovering Løytnantsvegen 16 er rebudsjettet fra 2021. Eiendommen skal renoveres før salg.

Oppgradering Acos Websak gjelder kommunens sak/arkiv system. Nåværende versjon inneholder feil som ikke lenger blir rettet. Systemet må derfor oppgraderes.

Fiber til VOS er nødvendig fordi eksisterende fiber er 20 år gammel. Våler omsorgssenter opplever treghet ved databruk og det er risiko for linjebrydd og dårlig kapasitet.

Visma Enterprise skyløsning er et krav fra leverandør i løpet av få år og gjelder alle brukere av Visma Enterprise. Løsningen gir blant annet bedre og mer fleksible løsninger og løpende systemoppdateringer. Løsningen vil også frigjøre serverkapasitet i kommunen. Økningen i driftskostnader er i underkant av 0,2 mill. kr i året.

Terskel Sørsåsjøen er innarbeidet som følge av kommunestyrets vedtak i sak 82/21. Bevilget beløp gjelder prosjektering. Hensikten med prosjektet er å sikre en stabil vannstand i sjøen.

Inventar og utstyr teknisk må skiftes ut med jevne mellomrom. Det er derfor innarbeidet i budsjettet med et fast beløp annethvert år til planmessig utskifting av teknisk utstyr og maskiner.

Velferdsteknologi er innarbeidet i budsjettet med årlig beløp for en planmessig innføring av ny teknologi. Investeringer i og bruk av velferdsteknologi vil først og fremst kunne frigjøre ansatte til andre oppgaver innenfor pleie- og omsorgssektoren.

Nødstrømsaggregat er nødvendig for å sikre kommunes IKT-beredskap.

[Trafikkløsning skole og aktivitetshus](#) er rebudsjettert fra 2021. I forbindelse med bygging av ny skole og aktivitetshus er det behov for å etablere ny trafikkløsning.

[Asfaltering Skolebakken/Elverhøysvingen](#) er en rebudsjettering fra 2021. Det vil være praktisk og økonomisk hensiktsmessig å gjennomføre dette i sammenheng med ferdigstillelsen av uteområdene ved skolen og aktivitetshuset.

[Gatelys oppgradering LED](#) er ført opp med et årlig beløp i perioden 2022-2024. Ved utskifting av gamle defekte gatelys vil det være lønnsomt å oppgradere gatelysene til LED-lys da en oppgradering vil medføre lavere driftskostnader.

[Standardheving veg](#) henger sammen med investeringer i vann og avløp. Når det investeres i vann og avløp vil det normalt bli foretatt investeringer som også hever standarden på kommunale veier. Disse kan ikke dekkes av gebyrer innenfor vann og avløp. Investeringene må derfor finansieres på linje med øvrige investeringer.

[VA-sanering](#) er ført opp i henhold til vedtatt saneringsplan.

[Nytt Våler renseanlegg](#) er budsjettert med forprosjekt i 2022, detaljprosjekt i 2023 og bygging i 2023 med ferdigstillelse i 2024.

Kommunen har mottatt et først utkast til kostnadsberegning for bygging av ny brannstasjon. Anslaget er på om lag 40 mill. kr. I tillegg kommer utgifter til infrastruktur og tomt. Det vil være nødvendig å se på alternative løsninger før prosjektet kan innarbeides i kommunens investeringsbudsjett. Det er heller ikke innarbeidet budsjett for investering i Vålertunet 2 og ombygging av bofellesskapet ved VOS.

7.2. Finansiering

Tabellen nedenfor viser finansieringsbehovet og hvordan dette er finansiert.

(kr 1 000)	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Investeringer i varige driftsmidler	18 610	21 150	40 150	24 600
Tilskudd til andres investeringer	2 100	0	0	0
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	815	815	815	815
SUM FINANSIERINGSBEHOV	19 425	21 965	40 965	25 415
Kompensasjon for merverdiavgift	-1 721	-3 733	-993	-383
Tilskudd fra andre	-2 000	0	0	0
Salg av varige driftsmidler	-3 150	-1 000	-1 000	-1 000
Bruk av lån	-11 739	-16 417	-38 157	-23 217
Sum investeringsinntekter	-18 610	-21 150	-40 150	-24 600
Videreutlån	5 000	5 000	5 000	5 000
Bruk av lån til videreutlån	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Avdrag på lån til videreutlån	1 556	1 814	1 920	2 026
Mottatte avdrag på videreutlån	-3 550	-4 118	-4 360	-4 590
Netto inntekter videreutlån	-1 994	-2 304	-2 440	-2 564

Netto avsetninger til bundne investeringsfond	1 994	2 304	2 440	2 564
Netto bruk av ubundet investeringsfond	-815	-815	-815	-815
Netto avsetning til fond	1 179	1 489	1 625	1 749
SUM FINANSIERING	-19 425	-21 965	-40 965	-25 415

Finansieringen innebærer at 40 % av investeringene finansieres ved bruk av investeringsinntekter og egenkapital. Kommunen forventer ved utgangen av 2021 å ha om lag 5,5 mill. kr på ubundet investeringsfond. Våler kommune har ikke fastsatt finansielle måltall knyttet til egenkapitalfinansiering.

Salg av varige driftsmidler gjelder salg av boliger. Følgende boliger forutsettes solgt:

- Løytnantvegen 16
- 2 leiligheter Storskjæret borettslag
- Nordhagen skole

Tilskudd fra andre knytter seg til investeringer i Tatermillas hus.

Netto utgifter videreutlån oppstår som følge av at avdragsprofilen på kommunens innlån fra Husbanken avviker noe fra avdragsprofilen på kommunens utlån. Over tid skal mottatte avdrag på startlån finansiere kommunens betaling av avdrag til Husbanken. Et eventuelt overskudd på avdrag avsettes til bundet fond, mens et underskudd finansieres med bruk av bundet fond.

Netto avsetninger til bundne investeringsfond er «overskuddet» på mottatte avdrag til videreutlån.

Netto bruk av ubundet investeringsfond finansierer egenkapitalinnskuddet i KLP.

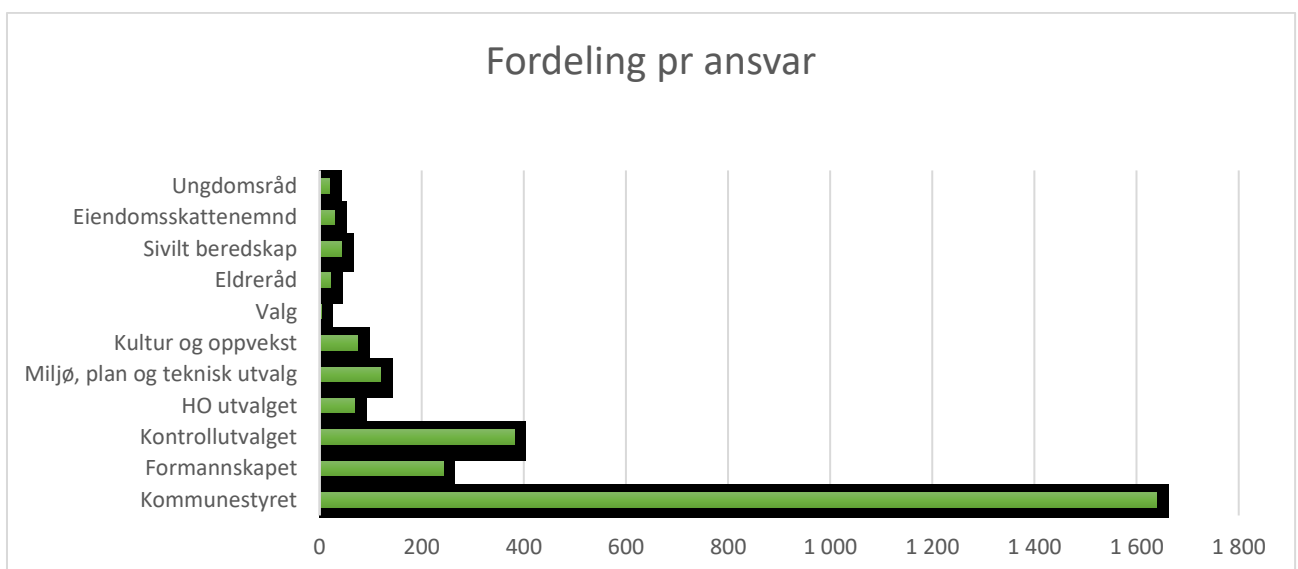
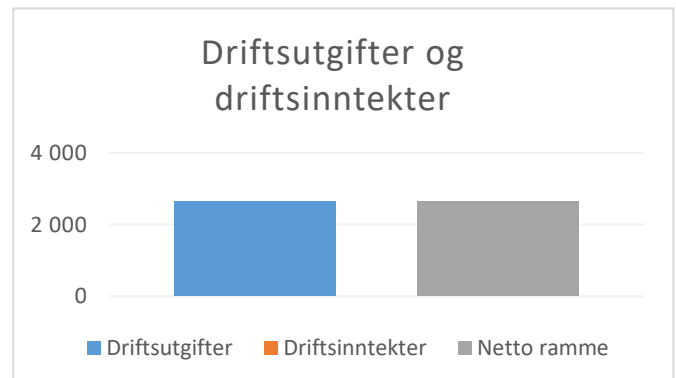
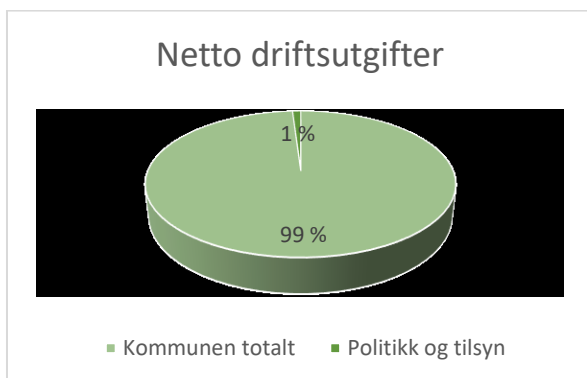
8. Kommunens virksomheter

8.1. Politikk og tilsyn

Fakta om virksomheten

Virksomhetsområde politikk og tilsyn omfatter kommunestyre, formannskap, politiske utvalg og nemder, sivilt beredskap og valg.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Ingen.

Satsninger og tiltak

Interkommunalt samarbeid

Arbeidet med økt interkommunalt samarbeid mellom kommunene Våler, Åsnes og Grue fortsetter med utgangspunkt i rapporten fra Telemarksforskning om interkommunalt samarbeid innenfor

personal og lønn, økonomi og regnskap, post og arkiv, tekniske tjenester og landbruk. I tillegg skal det arbeides videre med mulighetene for å etablere et felles NAV-kontor i Solør og forutsetninger og muligheter for Våler kommune ved deltagelse i Hedmark IKT IKS.

Det vil bli arbeidet med å finne frem til ytterligere stabs- og tjenestefunksjoner med muligheter for økt interkommunalt samarbeid mellom Solør-kommunene.

Arbeidet med økt interkommunalt samarbeid er viktig av flere grunner:

- Mer kostnadseffektiv drift
- Bedre kvalitet i tjenestene
- Sterkere fagmiljøer med større faglig bredde
- Redusert sårbarhet
- Mer attraktive arbeidsplasser ved nyrekruttering

Politisk organisering

Våler kommune har en relativt omfattende politisk organisering i råd og utvalg og en relativt liten administrasjon som skal betjene de folkevalgte. Det er behov for å gjennomgå den politisk organisering i råd og utvalg i Våler kommune på en måten som både sikrer kostnadseffektiv drift av kommunen og ivaretar behovet for god lokaldemokratisk styring.

Alle kommuner er pålagt å ha kommunestyre, formannskap, kontrollutvalg, ungdomsråd eller annet medvirkningsorgan for ungdom, råd for eldre og råd for personer med funksjonsnedsettelse. Kommunen kan beslutte at det skal være ett felles råd for eldre og personer med funksjonsnedsettelse dersom det ut ifra lokale forhold er nødvendig.

Dersom antall medlemmer i kommunestyret skal endres, må kommunestyret selv vedta dette innen utgangen av desember i nest siste år av valgperioden, dvs. innen 31.12.22. Eventuelle endringer vil gjelde fra neste valgperiode, jf. kl. § 5-5 4. ledd.

Videreutvikling av kommunens styringssystem

Det er behov for å videreutvikle den løpende styringsdialogen mellom folkevalgte og administrasjonen og internt i administrasjonen. Handlingsprogrammet med økonomiplan for 2022-2025 innebærer at kommunens virksomhet, herunder mål, satsinger og tiltak innenfor tjenestene heretter vil få et større fokus i styringsdokumentet enn tidligere hvor økonomi og tiltak med mål om balanse i kommuneøkonomien har vært det sentrale. Dreiningen i fokus fra økonomi til hva kommunen får igjen for pengene i form av omfang og kvalitet i tjenestene får også konsekvenser for den løpende tertial- og årsrapporteringen til kommunestyret.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Ramme 2022-2025	2 642	2 648	2 654	2 658

Mål for virksomheten

Ingen.

Virkemiddel for å nå mål

Ingen.

KOSTRA tall 2020

Funksjon 100 politisk styring (kr. pr innbygger)	Våler	Åsnes	Grue	Kostra- gruppe 4	Landet
Netto driftsutgifter	590	886	460	679	354

Det er relativt store variasjoner mellom Solørkommunene i bruk av ressurser til politisk styring. Våler bruker under gjennomsnittet i sammenlignbare kommuner, men godt over landsgjennomsnittet.

8.2. Fellesoppgaver

Fakta om virksomheten

Virksomhetsområde fellesoppgaver omfatter logopedtjenester og spesialpedagog i skole og barnehage samt samarbeid med Åsnes kommune om pedagogisk psykologisk tjeneste og barnehage-/skolemyndighet. Også utgifter til skoleskys og gjesteelever inngår her i tillegg til integreringstilskudd.

Virksomheten omfatter også kommunale tilskudd til Våler kirkelige fellesråd og de private barnehagene i kommunen.

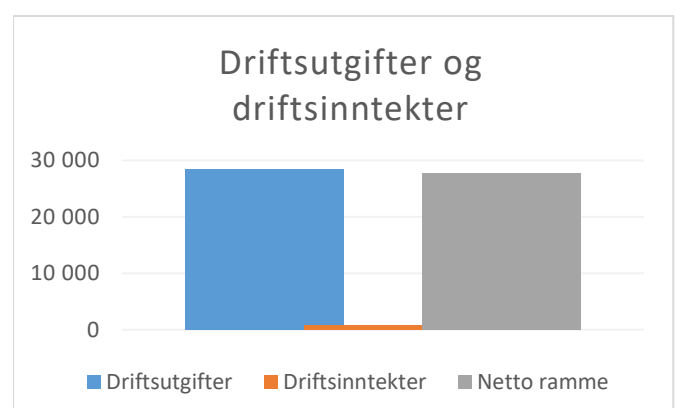
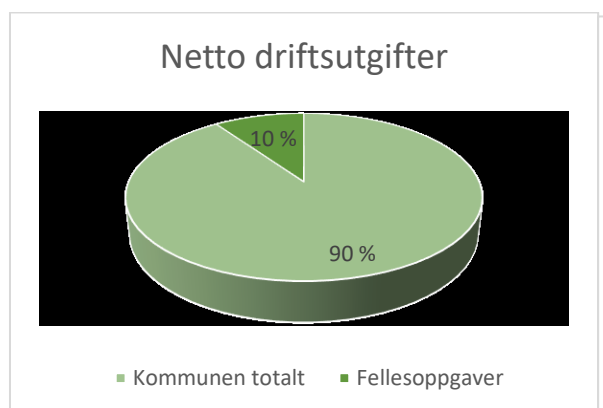
Våler kommune har en rekke interkommunale samarbeid knyttet til helse. Disse er lagt til denne virksomheten og omfatter:

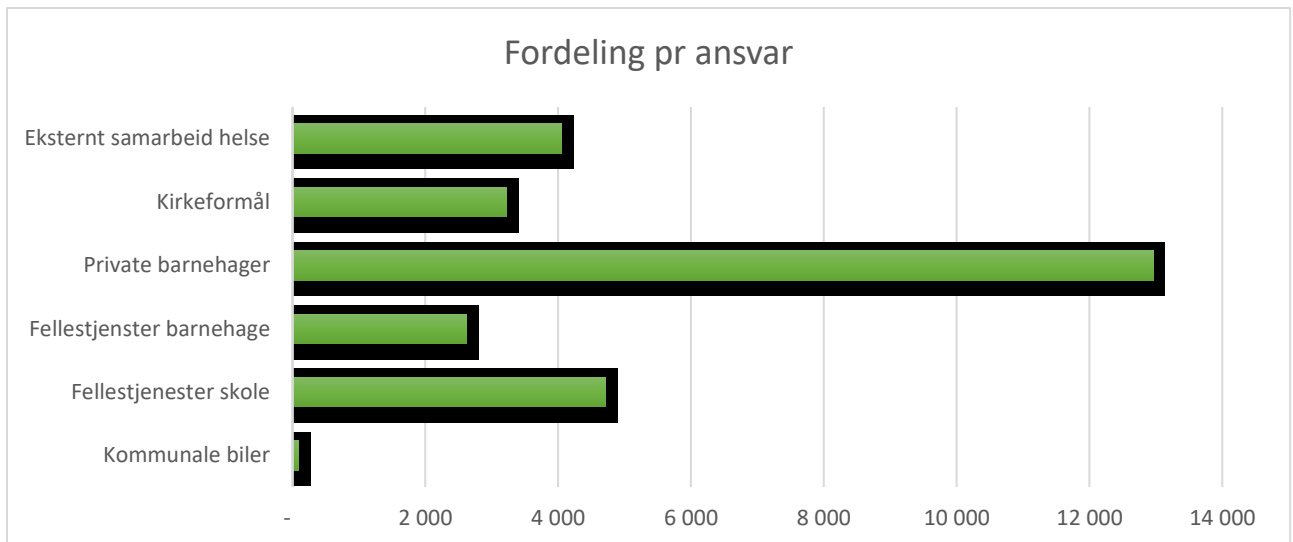
- Frisklivssentralen i Solør
- Miljørettet helsevern i Solør
- Elverum interkommunale legevakt
- SLT-koordinator (samordning av lokale rus og kriminalforebyggende tiltak)
- Hamar interkommunale krisesenter
- HelseInn
- Støttesenter mot incest og seksuelle overgrep (Nok)

Virksomheten har totalt 2 ansatte fordelt på 1,8 årsverk på fellestjenester barnehage og fellestjenester skole. Fellesoppgaver har ingen egen virksomhetsleder. De ansatte er underlagt ledere innenfor andre deler av kommunens virksomhet.

Ansatte i interkommunale samarbeid kommer i tillegg. Disse lønnes av vertskommunen for det enkelte samarbeidet.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Interkommunalt samarbeid gir muligheter for mer kostnadseffektiv drift, større og mer robuste fagmiljøer og bedre kvalitet i tjenestene enn om kommunene driver de samme tjenestene hver for seg. Ofte vil det gjelde administrative støttefunksjoner eller utadrettede tjenester hvor kommunen er for liten til å yte denne tjenesten alene. På den annen side kan kommunen miste mye av den direkte politisk og administrativt styringen og kontrollen med tjenesten, herunder mindre mulighet til å påvirke de økonomiske rammene og den løpende økonomistyringen i virksomheten. Gode avtaler og tett dialog mellom samarbeidspartene vil gi muligheter for økt innflytelse.

Flere av helsesamarbeidene er lovpålagte tjenester som er underlagt detaljert statlig styring. Nytt operativsystem for nødnett i legevakt og bemanningsnorm for krisesenter er eksempler på kostnadsdrivende sentrale pålegg Våler kommune ikke kan påvirke.

Gjennom lov og forskrift plikter kommunen å utbetale tilskudd til private barnehager. Tilskudd til private barnehager baseres på kommunens egne barnehageutgifter. Kommunens bruk av ressurser i kommunal barnehage er derfor avgjørende for hvor store tilskudd kommunen skal betale til private barnehager. Kostnadseffektiv drift av den kommunale barnehagen på Nordhagen blir derfor viktig. Barnehagen er imidlertid umoderne og tungdrevet, noe som gjør det vanskelig å drive barnehagen kostnadseffektivt. Dette påvirker igjen kommunens tilskudd til de private barnehagene.

I tillegg til driftstilskudd til private barnehager, plikter kommunen også å dekke redusert foreldrebetaling og søskenmoderasjon i de private barnehagene. Kommunen må også stille refusjonsgaranti i forbindelse med vedtak om styrket tilbud til barn i private barnehager. Kommunen har ansatt en spesialpedagog som benyttes i forbindelse med enkeltvedtak. Det er flere barn som trenger tett oppfølging for å kunne få det tilbudet de har krav på. Tidlig innsats innebærer nok og gode ressurser rundt barna fra barnehage og inn i småskoletrinnet/SFO. Det vil være behov for spesialpedagog og fagarbeidere rundt flere barn i Våler kommune i flere år fremover.

Lov om tros- og livssynssamfunn stiller krav om at kommunen skal gi tilskudd til kirkens virksomhet lokalt, herunder tilskudd til bygging, vedlikehold og drift av kirkebygg. Etter avtale kan kommunen yte tjenester i stedet for tilskudd. God dialog om Våler kirkelig fellesråd sitt behov er viktig for å få til best mulige løsninger både for kirken og kommunen.

Satsninger og tiltak

Etter initiativ fra Kongsvingerregionen er det satt i gang et arbeid for å gjennomgå driften av interkommunale samarbeid i både Kongsvingerregionen og Sør-Østersdalsregionen med sikte på mest mulig kostnadseffektiv drift av interkommunale samarbeider. Bakgrunn for gjennomgangen er at kommunene i økende grad etablerer interkommunale samarbeider for å løse sine oppgaver. Dette skaper styringsutfordringer som gjør at budsjettene til disse virksomheten ofte ikke får samme fokus fra samarbeidskommunene når det gjelder kostnadseffektiv drift som kommunenes direktestyrte virksomhet. Målet er at interkommunale samarbeider skal ha et ressurstilfang som er på linje med kommunens øvrige virksomhet.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	27 456	29 399	33 273	33 273
Nye behov				
Refusjonsgaranti private barnehager	514	514	514	514
Tiltak med økonomisk effekt				
Ny avtale om PPT Åsnes	-108	-108	-108	-108
Avvikle Frisklivssentralen (1)		-330	-330	-330
Avvikle NoK (SMISO) (1)		-72	-72	-72
Si opp avtale om samfunnsmedisin og kommuneoverlegeressurs beredskap (1)		-200	-200	-200
Omorganisere logopedtjenesten	-150	-150	-150	-150
Redusere 0,1 årsverk fellestjenester barnehage	-43	-85	-85	-85
Redusere kjøp fra andre kommuner (helsetjenester) (1)		-120	-120	-120
Redusert tilskudd private barnehager		-1 302	-2 394	-2 394
Utvide interkommunalt samarbeid med Åsnes		-400	-400	-400
Sum innsparingstiltak	-301	-2767	-3859	-3859
Ramme 2022-2025	27 669	27 146	29 928	29 928

* Inklusiv helårvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

(1) Tiltakene vil være svært inngripende og en ny vurdering av forsvarligheten av å gjennomføre tiltakene vil bli gjort i forbindelse med arbeidet med budsjettet for 2023.

Nye behov

Private barnehager har krav på refusjon fra kommunen for styrkingstiltak basert på enkeltvedtak. Fra 2022 er det fattet vedtak knyttet til barn i private barnehager som øker kommunens refusjonsutgifter.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Andre tiltak

Det ble fra august 2022 inngått ny avtale om pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) med Åsnes. Avtalen erstattet tidligere avtale med Elverum kommune. Avtalen med Åsnes er økonomisk mer gunstig og vil gi lavere utgifter til PPT i kommende økonomiplanperiode.

I skole og barnehage vil det være behov for å henvise barn til logoped og noen barn vil ha behov for oppfølging. Tjenesten kan enten kjøpes av private eller fra andre kommuner. Antagelig vil det være rimeligere for kommunen å ha tjenesten i egne rekker eller gjennom interkommunalt samarbeid med andre kommuner enn å kjøpe tjenesten fra private. Stillingshjemmelen er ikke besatt. Det er ønskelig å se på mulighetene for å inngå et samarbeid med Åsnes PPT om tjenesten for best mulig ressursutnyttelse.

På fellestjenester barnehage er det ansatt 0,3 årsverk. Omorganisering av enkelte oppgaver vil gjøre det mulig å redusere til 0,2 årsverk uten store konsekvenser for tjenestetilbudet.

Netto utgift pr barn i kommunal barnehage danner grunnlag for beregning av tilskudd til private barnehager. Reduksjon i antall ansatte ved Nordhagen barnehage vil medføre lavere netto utgift pr barn og dermed også medføre lavere utgifter til tilskudd private barnehager fra 2023.

Mulige områder for utvidet interkommunalt samarbeid med Åsnes fra 2023

- Interkommunal helsestasjon- og skolehelsetjeneste med jordmor
- Interkommunalt barn, unge og familieteam
- Familiens hus for hele Solør eller Åsnes og Våler
- Interkommunal ergo- og fysioterapitjeneste med frisklivssentral og kommunalt hjelpemiddellager
- Interkommunal psykisk helse og rustjeneste

Våler kommune er for liten til å løse alle lovpålagte oppgaver innen helsetjenestene alene med reduserte budsjetttrammer. Økt interkommunalt samarbeid eller kommunesammenslåing er nødvendig for på sikt å sikre innbyggerne forsvarlige helsetjenester.

Anslag på innsparing er svært usikkert, lavt anslått og ikke ferdig utredet. Potensialet for innsparing avhenger av omfang av samarbeid. Ved interkommunalt samarbeid med vertskommunemodell vil tjenestene kunne samordnes bedre, men vi vil ikke kunne fullt ut gjøre nytte av felles løsninger dersom tjenestesteder skal videreføres. Mer robuste tjenester, stordriftsfordeler, større fagmiljøer og bedre samordning.

Barnevernreform gir økte utfordringer. Barnas hus på Flisa vil kunne gi bedre tilbud til alle barn i Solør dersom tjenestene samles. Noen avdelingslederfunksjoner kan slås sammen. Felles innkjøp kan redusere kostnader. Åsnes og Våler benytter samme fagprogram og IKT-løsninger. De fleste stillinger og funksjoner må videreføres. Ansatte i tjenestestedene er positive til utvidet samarbeid med Åsnes. Et utvidet samarbeid vil kreve utredning og planlegging.

Tiltak merket (1) gjeldende fra 2023

- Avvikle Frisklivscentralen fra 2023
- Avvikle NoK (SMISO) fra 2023
- Redusere kjøp fra andre kommuner – helsetjenester fra 2023
- Si opp avtale om samfunnsmedisin og kommuneoverlegeressurs beredskap fra 2023

Disse tiltakene vil være svært inngripende og innebære en vesentlig forringelse av kommunens forebyggende helsearbeid. En ny vurdering av forsvarligheten av å gjennomføre tiltakene må derfor gjøres i forbindelse med arbeidet med budsjettet for 2023.

Mål for virksomheten

Ingen.

Virkemiddel for å nå mål

Ingen.

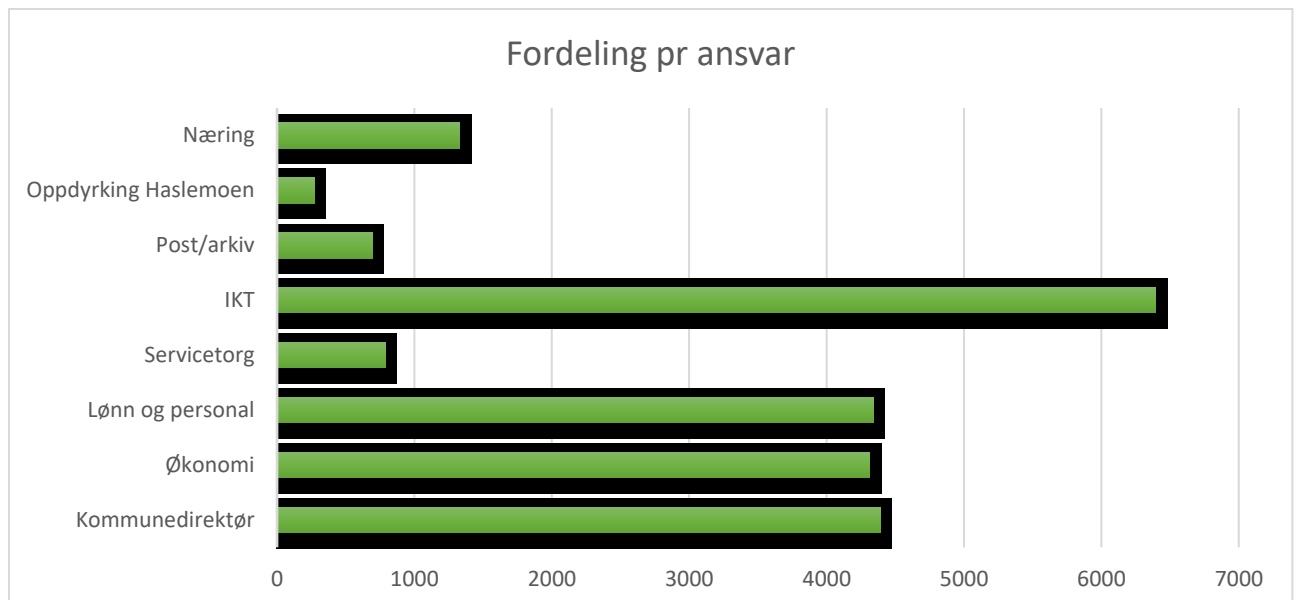
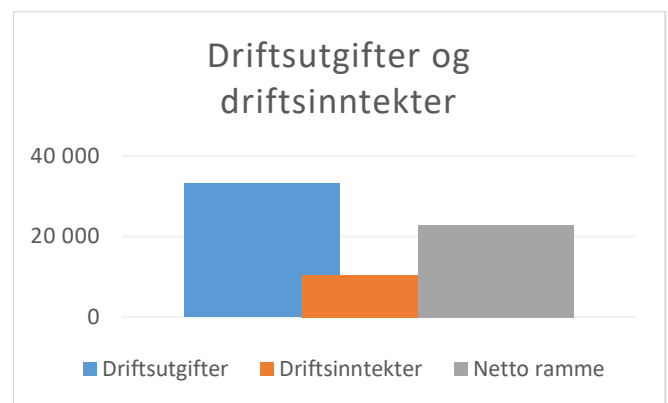
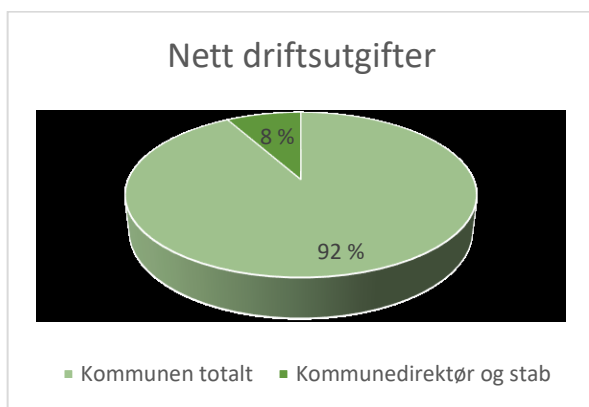
8.3. Kommunedirektør og stab

Fakta om virksomheten

Virksomhetsområde kommunaldirektør og stab omfatter toppledelsen i kommunen og de administrative stabs- og støttetjenestene. Virksomheten har ansvar for å legge til rette for god politisk og administrativ styring, samt ivareta en rekke fellesfunksjoner på vegne av hele organisasjonen. Slike fellesfunksjoner er IKT, post/arkiv, servicetorg, lønn og personal samt økonomi. I tillegg er kommunens arbeid med næringsutvikling organisert under denne virksomheten.

Virksomheten har totalt 15 ansatte fordelt på 13,96 årsverk. Virksomheten ledes av kommunedirektøren med personalsjef og økonomisjef.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Våler kommune er lokal planmyndighet. Kommunen mangler planverk på vesentlige områder og eksisterende planer er delvis utdaterte. Sentrale myndigheter forventer at kommunene gjennom sine langsiktige planer bidrar til:

- å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- å skape et økologisk bærekraftig samfunn blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- å skape et trygt samfunn for alle

Mangelen på oppdatert planverk gjør at langsiktig planlegging blir utfordrende. Politikk utformes og synliggjøres i stor grad gjennom planer.

Virksomhetens ressursituasjon gjør det også utfordrende å drive innovasjon/utvikling både på tjeneste- og organisasjonsnivå. Gjennom økt digitalisering og arbeid med å ta ut effektene av digitale styringsverktøy vil det kunne frigjøres ressurser i organisasjonen til å løse de utfordringene kommunen står overfor.

Koronapandemien har utfordret hele organisasjonen og stilt krav til rask omstilling. En positiv effekt av dette er at kommunen i løpet av det siste året har fått tatt i bruk flere nye digitale verktøy og økt medarbeidernes digitale kompetanse. Dette har gitt effektiv møtegjennomføring og økt digital modenhet. Antagelig har dette endret vår adferd på varig basis. Det er viktig å ta læring av denne måten å jobbe på etter at pandemien er over.

Kommunen har et betydelig etterslep hva gjelder oppdaterte, overordnede planer og andre viktige styringsdokumenter. Dette gjelder planstrategi, kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, eierskapsmelding, delegeringsreglement, etiske retningslinjer m.m.

Satsninger og tiltak

Overordnede planer og andre styringsdokumenter

Våler kommune mangler oppdaterte planer på flere områder. Det er derfor viktig at kommunen i løpet av 2022 får vedtatt ny planstrategi som grunnlag for oppstart av arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel. I planstrategien settes arbeidet med planer i en prioritert rekkefølge med utgangspunkt i et beskrevet utfordringsbilde. Videre bør arbeidet med revidering av kommunens delegeringsreglement, revidering av etiske retningslinjer og utarbeidelse eierskapsmelding for kommunens eksterne eierskap prioriteres. Dette forutsetter at flere andre oppgaver må nedprioriteres. Alternativt må det kjøpes tjenester eksternt.

Kostnadseffektiv drift

Økte krav og forventninger fra innbyggere og offentlige myndigheter, samt den generelle aktivitetsveksten og omstillingstakten i kommunen, fører til økt press på stab- og støttefunksjoner. Samtidig er det et stadig fokus på å minimere administrative kostnader. De administrative ressursene både i staben, og ute i virksomhetene har i flere omganger vært gjenstand for effektiviseringstiltak og det har over tid blitt kuttet betydelig i administrative ressurser.

De siste årenes stadige omstillinger og effektivisering av administrative ressurser er et tydelig signal til organisasjonen om at det også i fremtiden vil være nødvendig med tiltak og arbeidsmåter der

hensynet til effektiv drift innenfor tilgjengelige økonomiske rammer veier tyngre enn andre ønsker. På noen områder må tjenester og service legges på minimumsstandard og innsatsen rettes mot særlig prioriterte områder.

Stabs- og støttefunksjoner i Våler kommune er lavt bemannet og på enkelte områder er bemanningen kritisk lav. Samtidig skal disse betjene en relativ omfattende politiske organisering og økende krav fra både innbyggere, næringsliv og offentlige myndigheter. Optimal bruk av systemløsninger og riktig kompetanse i alle ledd er helt avgjørende for at stab- og støttefunksjoner skal kunne håndtere en stadig økende arbeidsmengde. Allikevel vil det være svært utfordrende å håndtere det store omfang av planoppgaver og andre lovpålagte oppgaver som ligger til kommunedirektørens stab i tiden fremover.

Miljø og klima

Våler kommunes hovedmålsetting innenfor miljø og klima er at organisasjonen skal være klimanøytral i 2025. For å få til dette er det i energi- og klimaplanen vedtatt en rekke målsettinger innen innkjøp og miljøledelse, transport, bygg og eiendom samt matsvinn og avfall. I planperioden må derfor fokuset på miljø og klima økes. På kort sikt vil vi starte arbeidet med å redusere utslipp fra kommunal transport. I tillegg må vi sørge for at miljø- og klimaegenskaper ved anskaffelser vektlegges i større grad enn det som er tilfelle i dag.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) og sykefraværarbeid

HMS-arbeidet ivaretas av den enkelte virksomhetsleder i hver virksomhet, samt av det sentrale arbeidsmiljøutvalget (AMU). Personalsjefen har ansvaret for at kommunes overordnede rutiner og retningslinjer er på plass.

Samlet sykefravær i Våler kommune i 2020 var på 9,10 %. Det har i 2021 blitt gjennomført en forvaltningsrevisjon av kommunes sykefraværarbeid. Denne konkluderer i korte trekk med at kommunen har de fleste systemer på plass, men at det er mangler knyttet til oppfølging og etterlevelse ute i den enkelte virksomhet. Sykefravær representerer en betydelig utgift i kommunen. Å redusere sykefraværet må derfor alltid ha et sterkt fokus i hele organisasjonen. Kommunestyrets vedtak på grunnlag av forvaltningsrevisjonsrapporten om sykefravær skal følge opp i 2022. I tråd med kommunestyrets vedtak vil det bli holdt en orientering for kommunestyret om hvordan anbefalingene i rapporten er fulgt opp i mars 2022.

Kompetansestrategi

Kommunens overordnede arbeidsgiverpolitikk ble vedtatt av kommunestyret i 2011, mens den overordnede kompetanse og rekrutteringsplanen er utarbeidet for perioden 2019-2023.

Det er derfor naturlig at arbeidet med å revidere kommunens kompetansestrategi startes i 2022 og slutføres før dagens plan utløper i 2023. Med dette skal det blant annet bli lettere å kartlegge eksisterende kompetanse og planlegge videre kompetanseutvikling for å skaffe rett kompetanse til å løse de utfordringene kommunen står ovenfor både nå og i fremtiden.

Internkontroll og kvalitetsutvikling

Kommunedirektør og stab er gjennom støtte og utviklingsarbeid sentrale for å bidra til at tjenestene i Våler kommune er av god kvalitet og at ressursene brukes effektivt og riktig. Virksomhetenes arbeid for å ivareta helheten og se sammenhengen mellom internkontroll, kvalitetssystem og utviklingsarbeid, er viktig i kvalitets- og forbedringsarbeidet. Stabs- og støtteenhetene jobber på

tvers inn mot virksomhetene og har en pådriverrolle for å skape en holdning i organisasjonen om at god internkontroll er godt forebyggende arbeid, og at alle medarbeideres kunnskap og erfaring er viktig for å lykkes. Det er et mål å etablere en egen overordnet rutine for introduksjon av nye medarbeidere og når medarbeidere slutter i jobben.

Medarbeiderundersøkelse "10-FAKTOR"

Våler kommune gjennomfører hvert andre år den digitale medarbeiderundersøkelsen 10-FAKTOR. Undersøkelsen er en «syretest» på hvordan ansatte opplever sin arbeidsplass og et verktøy for å måle variabler som er avgjørende for å oppnå gode resultater, som kan påvirkes gjennom målrettet utviklingsarbeid. Undersøkelsen er både medarbeiderskaps- og ledelsesorientert og legger spesiell vekt på mestring, motivasjon og bruk av kompetanse. Undersøkelsen skal gjennomføres på nytt i 2022. Undersøkelsen brukt i et utviklingsperspektiv forutsetter oppfølgingsarbeid i den enkelte virksomhet.

Næringsutvikling

Næringslivet i Våler har flere store aktører innenfor tre-basert industri, transport, trafikk, skog og jord. Våler har også en stor andel offentlige arbeidsplasser, herunder kommunen og fylkeskommunen. Det generelle bildet er at Våler er inne i en positiv trend for utviklingen av nåværende og nye arbeidsplasser. Det arbeides godt i bedriftene og samlet sett er det optimisme og god samhandling mellom bedriftene og kommunen. Som ett eksempel er industriområdet på Braskereidfoss i stor utvikling og bedriftene og virksomhetene der har samlet ca. 400 ansatte og omsetter for ca. 2 mrd. kr årlig. Et viktig fokus i kommunens arbeid retter mot næringslivet er ytterligere industrietableringer på kommunal og privateide næringsarealer. Sirkulære Solør er blitt et anerkjent begrep utenfor vår region og en ide som går rett inn i «det grønne skiftet» og gir håp om ytterligere etableringer på Braskereidfoss i tilknytning til eksisterende virksomhet.

Et annet viktig fokus er kommunens arbeid for å gjenbruke Haslemoen til forsvarsvirksomhet. Dette arbeidet skjer i nært samarbeid med Haslemoen AS og Våler Skytterlag. 2022 blir antagelig avgjørende for om Forsvaret velger å etablere fast virksomhet på Haslemoen på nytt.

Tabellen nedenfor viser siste oppdaterte tall for sysselsettingsutvikling:

Sysselsettingsutvikling 2. kvartal 2020 til 2. kvartal 2021 (kilde: SSB)		
	Økning i %	% andel i privat sektor
Norge	1,1	66
Innlandet	1,3	60
Våler	4,6	62
Elverum	2,9	51
Åmot	0,6	39
Åsnes	0,2	56
Grue	-3,9	61
Kongsvinger	1,1	55

Som det fremgår av tabellen, har Våler høyest vekst i sysselsettingen i perioden og høyest andel i privat sektor sammenliknet med de øvrige kommunene.

Målet for kommunens næringsarbeid er å bidra til økning i antall arbeidsplasser over tid, samt gjennomføre vedtatte prosjekter og planer innenfor nærings- og samfunnsutvikling.

Våler kommune viderefører sin deltagelse i Visit Innlandet og deltar i det videre arbeidet med prosjekt «Bærekraftig Reisemålsutvikling». Våler kommune har store naturområder med gode muligheter for økt turisme.

Medlemskapet i Finnskogen Natur og Kulturpark videreføres.

Viktige tiltak for oppfølging av næringsplanen i 2022 vil være:

- Industriområdet på Braskereidfoss utvikles videre for både eksisterende bedrifter og flere nye bedriftsetableringer, inklusiv avklaringer rundt kommunale tomter
- Avklaringer om framtidig bruk av Haslemoen for militær aktivitet koordinert med planer og fremdrift for oppdyrking
- Igangsette «Bærekraftig reisemålsutvikling» og videreføre arbeidet med turisme sammen med Visit Innlandet
- Opprette et samarbeidsforum mellom næring, kultur og frivillighet
- Fullføre planarbeid og finansiering for full telefoni- og bredbåndsdekning i kommunen

Utbygging av bredbånd

Det er inngått avtale med Eidsiva AS om utrulling av bredbånd (fiber) til et stort antall husstander i Våler øst. Våler kommune har gjennom dette arbeidet fått tilsagn om betydelig prosjektmidler til utbygging av bredbånd på Våler østside. Samtidig har kommunestyret bevilget midler til kommunal egenfinansiering.

Det er i forbindelse med Covid-19-pandemien oppstått en ny trend ved at både offentlig og privat virksomhet legger til rette for at ansatte i større grad skal kunne jobbe hjemmefra i stedet for fra virksomhetens kontoradresse. God nettilgang er en forutsetning for et velfungerende næringsliv og bedre muligheter for flere til å arbeide hjemmefra. For Våler-samfunnet åpner dette nye muligheter for både bosetting, sysselsetting og rekruttering av arbeidskraft. Det er håp om at kommunen i løpet av noen år vil kunne ha tilnærmet 100 % bredbåndsdekning (fiber/mobil). Kommunen vil understøtte det videre arbeidet med utbygging av bredbånd i Våler kommune.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	22 663	22 695	22 704	22 738
Nye behov				
Kommuneplan	200	200		
Sentrale midler opplæring/kurs	300	300	300	300
Visit ElverumRegionen	150	150	150	150
Finnskogen Natur og kulturpark	70	70	70	70
Finnskogen på Unescos verdensarvliste	25	25	25	25
Sum nye behov	745	745	545	545

Tiltak med økonomisk effekt

Redusere ressurser IKT	-132	-265	-265	-265
Redusere åpningstiden på servicetorget	-65	-260	-260	-260
VÅG-samarbeid/HIKT	-500	-750	-750	-750
Ytterligere omstilling/effektivisering		-7 072	-12 642	-14 814
Sum innsparingstiltak	-697	-8 347	-13 917	-16 089
Ramme 2022-2025	22 711	15 094	9 332	7 194

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Administrasjonen klarer ikke innenfor tilgjengelige ressurser å starte arbeidet med kommuneplan. Det er derfor lagt inn midler de neste to årene slik at vi kommer i gang med dette arbeidet.

I budsjettet for 2021 ble alle midler til opplæring og kurs kuttet. Dette innebærer at kommunen blant annet ikke har midler til lovpålagt opplæring. Kurs og konferanser er viktige arenaer ikke bare for faglig påfyll, men også for diskusjoner om ulike utfordringer med ansatte og politikere fra andre kommuner. Sentrale midler til opplæring og kurs er derfor lagt inn igjen i budsjettet fra 2022.

Kommunestyret har fattet vedtak om deltakelse i Visit Elverum-Regionen og Finnskogen Natur og kulturpark. Det er også fattet vedtak om at kommunen skal bidra til å få Finnskogen på Unescos verdensarvliste.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Reduksjonen i IKT-ressurser vil medføre dårligere oppfølging av kommunens kvalitetssystem (Compilo). Denne ressursen har i tillegg hatt ansvar for koordinering og implementering av velferdsteknologi. Det er fare for at kommunen ikke vil klare å opprettholde nødvendig tempo i arbeidet med å ta i bruk ny teknologi innenfor pleie- og omsorgssektoren og at tjenestene dermed går glipp av mulig effektivisering gjennom innføring av teknologiske hjelpemidler som kan redusere behovet for hjemmetjenester m.m. Trygghetsalarmer og andre velferdsteknologiske løsninger i drift må i dag ivaretas av ordinært personell uten tilstrekkelig kompetanse eller avsatt tid til oppgaven.

I dag har servicekontoret åpent hver dag. I et samfunn med økt digitalisering vil behovet for åpent servicekontor bli lavere. Reduserte åpningstider sammen med omfordeling av oppgaver gjør det mulig å redusere antall årsverk med 0,4 fra høsten 2022. Tiltaket kan oppleves som lavere service og tjenestekvalitet for enkelte av kommunens brukere. I tillegg kan feiladresserte henvendelser øke og medføre økt belastning for andre medarbeidere.

Det er vedtatt å gå videre med VÅG-samarbeidet. Det skal også igangsettes et arbeid med NAV regionalt og de øvrige Solørkommunene med mål om å etablere et felles NAV-kontor under en leder for kommunene Våler, Åsnes og Grue. I tillegg er det vedtatt å gå i dialog med Hedmark IKT IKS med sikte på å avklare forutsetninger og muligheter for deltagelse i IKT-samarbeidet. Omfattende samarbeid forventes å gi økonomisk gevinst.

Fremover i økonomiplanperioden vil det være behov for ytterligere innsparing og effektivisering for å bringe kommunens økonomi i balanse. Dette arbeidet må starte umiddelbart.

Mål for virksomheten

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022	Mål 2025
God økonomisk styring og riktig prioritering	Månedlig adm. rapportering	Negativt avvik fra budsjett per 31.12	0 %	0 %
En trygg og attraktiv arbeidsplass		Samlet sykefravær	8 %	7 %
		10-Faktor medarbeiderundersøkelse	Snitt for landet	Snitt for landet
		Deltagelse i %		
		Andelen ledere, verneombud og AMU representanter med lovpålagt HMS kurs	50 %	100 %
		Andelen ledere som har gjennomført HMS kurs siste 5 år.	100%	100%

Virkemiddel for å nå mål

Økonomirapportering

Kommunen innførte i 2020 nye rapporteringsrutiner som innebærer månedrapportering til kommunedirektør. Dette skal bidra til å sikre bedre løpende økonomistyring gjennom året. Målet er å bli tidligere oppmerksom på eventuelle avvik og tilpasse driften løpende gjennom året. I tillegg vil nye behov og/eller innsparinger avdekkes tidligere. Gode digitale løsninger og tydelige rutiner skal sammen med økt lederstøtte bidra til bedre kvalitet i økonomirapporteringen både overfor kommunedirektør og kommunestyret.

En trygg og god arbeidsplass

Som et ledd i oppfølgingen av forvaltningsrevisjonsrapporten og sykefravær er det behov for å få etablert nye faste HMS-møtepunkter i alle virksomhetene, hvor spørsmål og status for ulike HMS-temaer kan tas opp. Det er besluttet at HMS skal inngå fast punkt på kommunens regelmessige virksomhetsledermøter. Det er viktig at HMS-arbeidet er godt forankret i alle organisasjonsledd. Det er nødvendig å arbeide med et langsiktig perspektiv for at ledere, tillitsvalgte og vernetjenesten i hele organisasjonen har et kontinuerlig fokus for å oppnå forbedring. Det er imidlertid et faktum at HMS-arbeidet ofte kommer i skvis med andre prioriterte oppgaver i den daglige driften av kommunen.

Medarbeiderundersøkelsen 10-faktor skal gjennomføres i løpet av 2022. Undersøkelsen viser hvordan ansatte opplever sitt arbeidsmiljø og gir arbeidsgiver, i samarbeid med tillitsvalgte, grunnlag for å prioritere konkrete tiltak for forbedring av arbeidsmiljøet.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostra- gruppe 4	Landet
Netto driftsutgifter til administrasjon	5 249	3 087	4 987	5 159	3 660
Lønnsutgifter til administrasjon fratrukket sykkelønsrefusjon	2 812	2 383	3 588	3 625	2 566

Våler kommune hadde noe høyere brutto og netto driftsutgifter til administrasjon pr. innbygger enn gjennomsnittet sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4). Lønnsutgiftene til administrasjon, målt per innbygger, var 22 % lavere enn i sammenlignbare kommuner.

Det er grunn til å tolke disse tallene med en viss varsomhet, da ulik praksis kommunene imellom kan gjøre sammenligninger vanskelig. Det presiseres av tallene ikke er korrigert for ulikheter i utgiftsbehov eller ulike satser for arbeidsgiveravgift.

8.4. Våler barne- og ungdomsskole

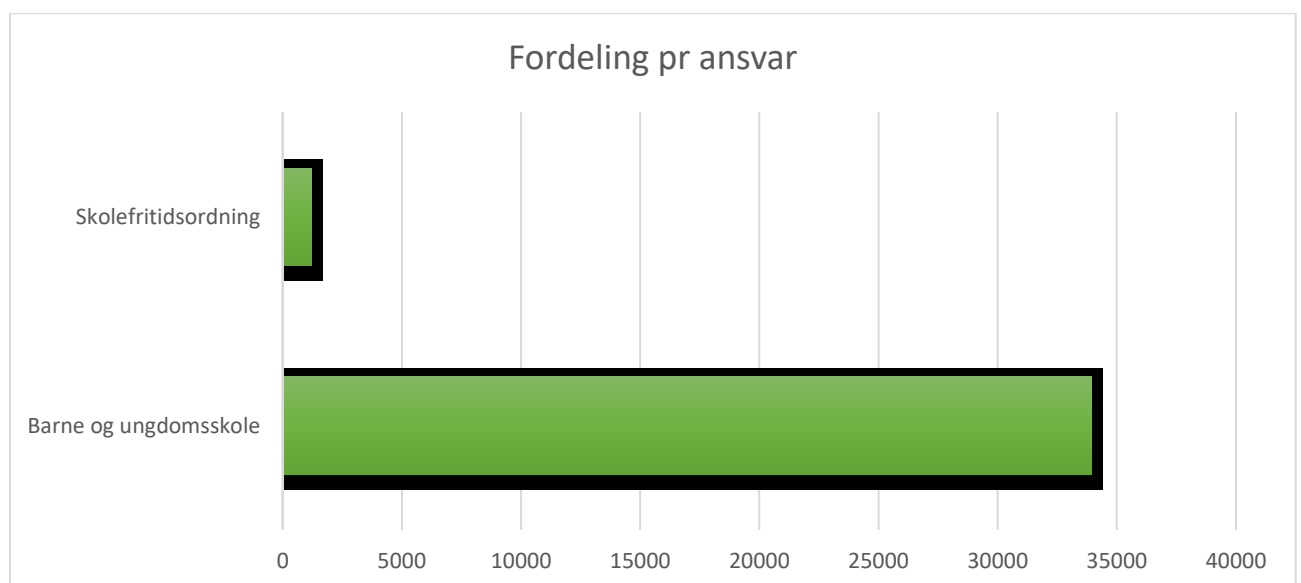
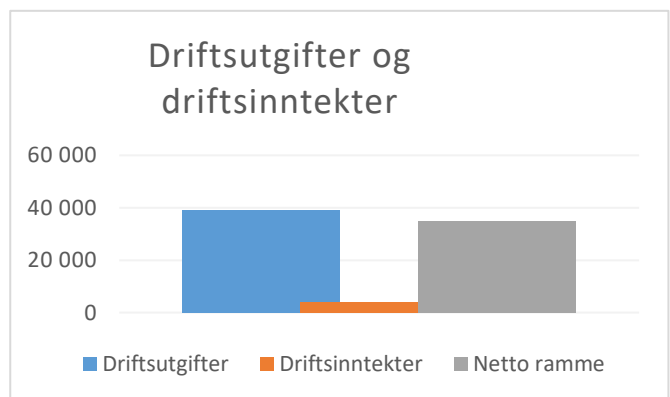
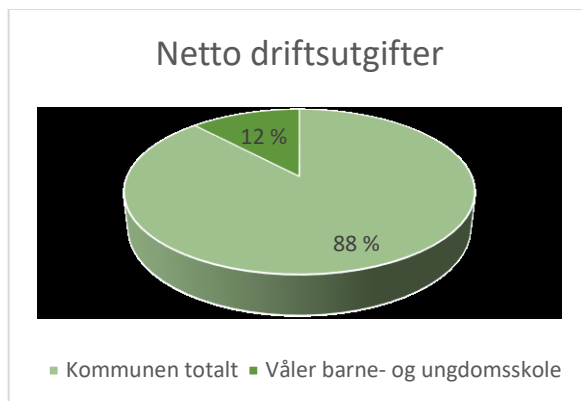
Fakta om virksomheten

Våler barne- og ungdomsskolen har om lag 310 elever. Skolen omfatter også skolefritidsordning (Våler SFO). Skolen er nå den eneste grunnskolen i Våler kommune, og er en 1-10 skole. Skolen har fått nye lokaler til barnetrinnet med SFO og nye/ombygde arealer til skolens administrasjon. De nye lokalene ble delvis tatt i bruk mot slutten av skoleåret 2020/2021 og for fullt ved skolestart i august 2021.

Skolen samarbeider med Åsnes kommune, hvor Åsnes skal ivareta opplæringslovens krav til skoleeier om skolefaglig kompetanse over rektor. Skolen har i den forbindelse inngått ny avtale med Solør pedagogiske tjeneste (PPT). (Dette gjelder også for barnehagene i Våler.)

Skolen har totalt 63 ansatte, fordelt på 53,4 årsverk. SFO har 12 ansatte, fordelt på 4,7 årsverk. Totalt har skolen og SFO 64 ansatte, fordelt på 58,2 årsverk.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Våler barne- og ungdomsskole har fått nye flotte lokaler for barnetrinnet. I tillegg har vi fått lokaler til en egen liten avdeling for elever med omfattende behov. Baserommene er store og lyse, med god akustikk for undervisning. Hvert baserom har et tilhørende grupperom. Til sammen er dette lokaler som gir gode muligheter for fleksibel undervisning, der det er mulig å samle alle eleven på hele trinnet, men også dele gruppene inn i mindre grupper.

Skolen har også fått nytt og moderne inventar og utstyr. For noen år tilbake fikk alle elever tilgang på et læringsbrett (iPad), og sammen med digitale tavler på baserommene åpner dette for gode digitale løsninger for undervisning.

Store omstillinger, som f.eks. sammenslåing av skoler, gir alltid utfordringer. Skolen har fra tidligere erfaring med å slå sammen barneskoler da Hasla og Nordhagen ble lagt ned. Dette er omstillinger som har gått forholdsvis greit. Skolen står nå i en omstilling der det er to ulike skoleslag som skal bli til en skole. Dette er mer utfordrende. Skolens fokus videre er derfor å arbeide for en felles kultur og et felles arbeidsmiljø for skolen og SFO. Selv om mye går bra er det allikevel krevende for ansatte å stå i en omstillingsprosess. Det blir viktig å arbeide videre med å få på plass en felles kultur og arbeidsmiljø en god stund framover.

Et nytt tiltak er også samarbeidet med Åsnes, som skal ivareta opplæringslovens krav til kommunen om at skoleeier skal ha skolefaglig kompetanse over rektor. Samarbeidet er nytt for begge parter og trenger tid for og utvikles til nytte for begge parter. I forbindelse med dette samarbeider har skolen også inngått ny avtale om samarbeid med Solør PPT. Dette samarbeidet her har kommet veldig godt i gang.

Satsninger og tiltak

Skolen og SFO har disse områdene som hovedsatsning:

- Fagfornyelsen – Kunnskapsløftet 2020
- Rammeplan for SFO
- Elevenes skolemiljø
- Felles kultur og arbeidsmiljø

Fagfornyelsen er en ny læreplan for grunnskolen som trådte i kraft fra august 2020 – Kunnskapsløftet 2020. Skolen kom godt i gang med innføringen av denne på vårparten i 2019, men pga. covid-19-pandemien måtte arbeidet med fagfornyelsen legges litt til side.

Det har ikke tidligere vært nasjonale føringer for SFO, men det har nå kommet en rammeplan for SFO som er gjeldende fra og med skoleåret 2021/2022. Pga. pandemien ble det lite tid til å sette seg inn i denne i forkant, men SFO-ansatte er nå i gang med å arbeide med denne.

Elevenes skolemiljø er en viktig sak, og regelverket er til tider noe komplisert, særlig med tanke på dokumentasjon. Høsten 2021 gjennomfører Statsforvalteren i Innlandet tilsyn angående elevenes skolemiljø. Rapporten fra statsforvalteren blir et viktig kunnskapsgrunnlag for skolen i sitt videre arbeid. Skolen ønsker derfor å få til et samarbeid med statsforvalteren rundt dette.

Skolen vil fremover ha et særlig fokus på felles kultur og arbeidsmiljø. Det vises for øvrig til omtale ovenfor av dette temaet.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	38 261	38 261	38 261	38 261
Tiltak med økonomisk effekt				
Tilpasning til lærernorm	-3 141	-7 195	-7 195	-7 195
Ramme 2022-2025	35 120	31 066	31 066	31 066

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Skolen opplever et økende antall elever som trenger spesialundervisning. Det er også flere elever i barnehagealder med omfattende behov, som etter hvert vil komme i skolealder. Selv om elevtallet går noe ned, og slik sette bidrar til redusert utgiftsbehov i skolen, skaper flere elever med omfattende tjenestebehov økt ressursbehov.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Utgiftskuttene det legges opp til i økonomiplanperioden for skolen innebærer kutt i både ledelse og administrasjon, lærere og fagarbeidere.

Ledelse og administrasjon

Med en så betydelig reduksjon i virksomhetens ramme som det her legges opp til, vil det bli utfordrende å gjennomføre utviklingsarbeid. Skolen står nå midt i innføring av en ny læreplan. I tillegg har Stortingsmelding 6 (2019-2020) om spesialpedagogikk og fellesskap nye forventninger til skolen. Til sammen krever dette høy grad av ledelse fordi begge disse vil og skal gi endringer i måten å undervise på. Ledelsen ved skolen opplever per i dag knapphet på tid til å drive god utvikling. I tillegg må ledelsen ha fokus på felles arbeidsmiljø. Kutt i ledelse og administrasjon vil høyst sannsynlig føre til dårligere personaloppfølging.

Lærerstillinger

Våler barne- og ungdomsskole har noe høyere pedagogtetthet enn det lovkravet tilsier. Dette gjøre at vi lettere kan gi tidlig innsats og bedre tilpasset opplæring. Ved å kutte i lærerstillinger vil dette bli vanskeligere, og resultatet kan være at vi får flere elever som etter hvert vil få behov for spesialundervisning. Med en lavere pedagogtetthet vil det også bli vanskeligere å følge godt med på at elevene har et trygt og godt skolemiljø. Kravet til systematikk og dokumentasjon i dette arbeidet er høyt og krever også ressurser for å få til på en god måte.

Fagarbeider

Kutt i fagarbeidere vil få konsekvenser for aktivitetene på SFO. Det vil bli færre voksenstyrte aktiviteter, som f.eks. baking, formingsaktiviteter, svømming etc. Det må også vurderes å kutte i tilbudet ved å holde stengt noen av skolens fridager. Fagarbeidere i skolen utgjør også en viktig ressurs, særlig når det gjelder å påse at elevene har et trygt og godt skolemiljø. Kutt i stillinger her vil derfor også føre til utfordringer med å kunne følge opp elevene på dette området.

Kuttet for skolen er stort og medfører nok en stor omstilling. Vi står allerede i store omstillinger, som følge av ny skolestruktur, innføring av ny læreplan og endringer rundt spesialpedagogikk og inkluderende fellesskap. Dette vil bli krevende for alle ansatte ved Våler barne- og ungdomsskole.

Mål for virksomheten

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022	Mål 2025
Trygt og godt skolemiljø for elevene	Arbeid med rapport fra Statsforvalteren etter tilsyn høst 2022	Elevundersøkelsen (UDIR):		
		Trivsel	4,5	4,5
		Mobbing	0 %	0 %
Læringsresultater	implementere Kunnskapsløftet 2020 (fagfornyelsen)	Grunnskolepoeng	43	43
		Skolebidrag	+1	+1
Godt arbeidsmiljø	Samarbeid med Glåmdal HMS-tjenester	Medarbeiderundersøkelse – 10Faktor: Mestringsklima	4,3	4,3

Virkemiddel for å nå mål

Ingen.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostragruppe 4	Landet
Netto driftsutgift grunnskole pr innbygger 6-15 år (i hele 1000)	151	131	139	139	119

Netto driftsutgifter grunnskole pr innbygger i Våler ligger godt over de andre Solørkommunene og gjennomsnittet i sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4). Tilpasning til lærernorm i kommende økonomiplanperiode vil redusere driftsutgiftene pr innbygger i Våler.

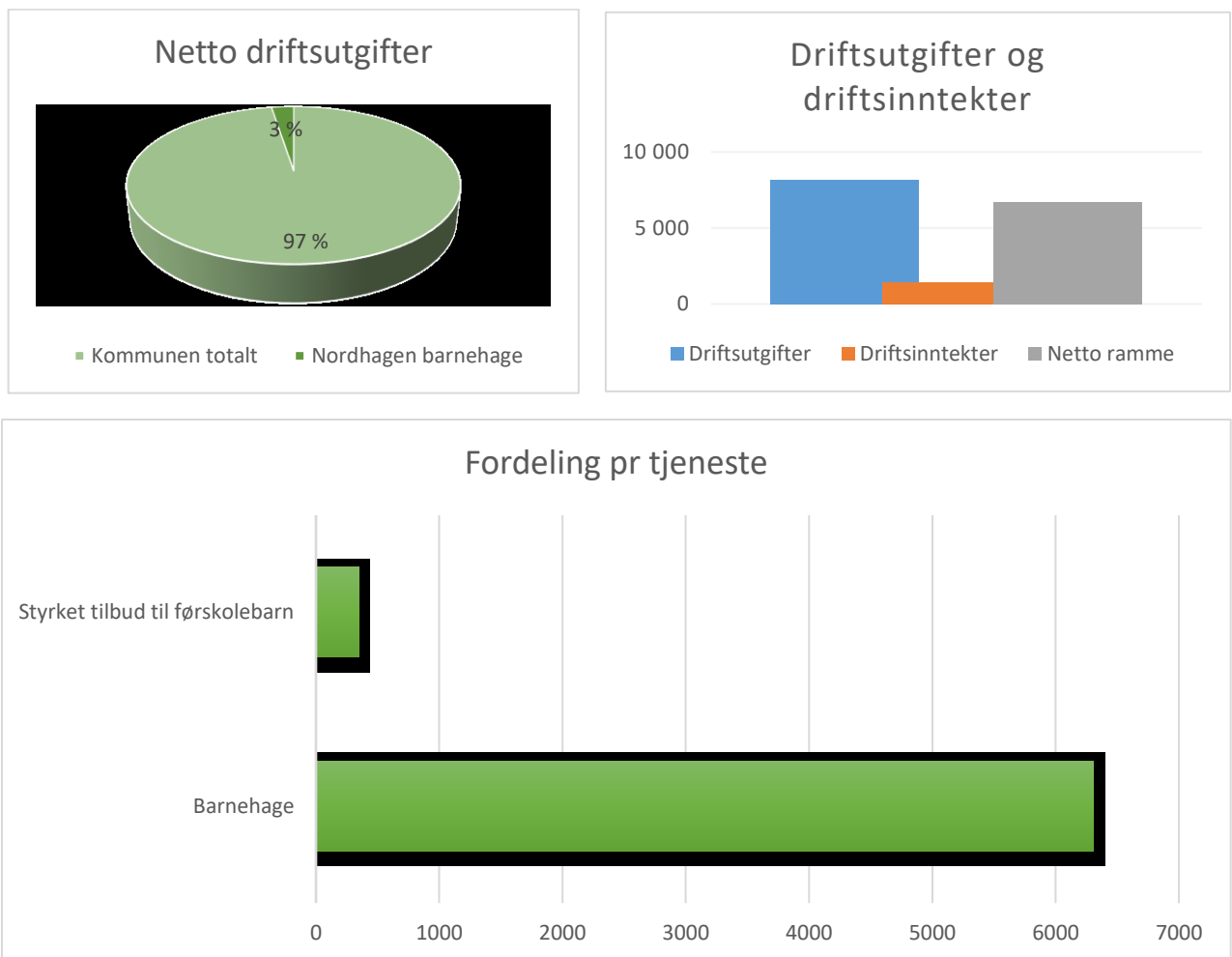
8.5. Nordhagen barnehage

Fakta om virksomheten

Nordhagen barnehage ble bygd i 1992 som 2-avdelingsbarnehage og senere bygd ut til 2,5 avdeling godkjent for 42 plasser.

Fra august 2021 ble godkjenningen for Nordhagen barnehage endret til å gjelde 49 plasser for barn 0-6 år. Det krever en del tilpassing for å få full nytte av utvidet godkjenning.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Utfordringer:

- Etablere felles kultur og arbeidsmiljø for ansatte fra to kommunale barnehager
- Etablere et pedagogisk opplegg for barnehagen basert på kultur for læring og erfaringene fra de to barnehagene
- Lave fødselstall påvirker tilgang på barn for å utnytte kapasiteten i barnehagene

- Bygningsmassen er vanskelig å tilrettelegge fysisk, bl.a. for økt behov for garderobeplasser til flere barn og nye behov og tilpasset drift, slik rominndelingen er i dag, jf. utvidelse til 49 plasser
- Det mangler grupperom for å kunne gjennomføre samtaler og møter med foresatte
- Det er valgt upraktiske løsninger ved tidligere vedlikehold og utbedringer
- Det er veldig lytt mellom rom internt i avdelingene og mellom avdelinger og personalfløy
- Det er mangelfull belysning ute
- Parkeringsmulighetene er dårlige med for få plasser
- Kostnader til kommunal barnehagedrift legges til grunn for beregning av det årlige driftstilskuddet til private barnehager. Barnehagen presses derfor med økonomi til kommunal drift

Muligheter:

- Etablere felles barnehage med større faglig fellesskap
- Øke antall barn i barnehagen
- Oppgradere deler av inne- og utemiljøet etter kommunestyrets vedtak om investeringer

Satsninger og tiltak

- Etablere felles kultur etter sammenslåing høsten 2021
- Fullføre tredje runde og videreforedle arbeidsformen i kultur for læring etter prosjektperioden 2021
- Tidlig innsats for å avdekke behov hos barn og forebygge før skolestart. Dette krever tilstrekkelig bemanning og fortrinnsvis noe mer enn minimum
- Oppgradere barnehagen slik at den blir mest mulig funksjonell i hverdagen

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	7 419	7 475	7 475	7 475
Tiltak med økonomisk konsekvens				
Reduksjon i årsverk	-765	-2 152	-2 152	-2 152
Ramme 2022-2025	6 654	5 323	5 323	5 323

* Inklusiv helårvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Tiltak med økonomisk konsekvens

- Innsparingstiltaket bygger på usikre forutsetninger og har sammenheng med:
 - Hvilken barnehage familier søker plass for sine barn ved i hovedopptak 01.03.22
 - Antall søkere og barn fra august 2022
 - Sammensetning i alder over og under 3 år

- Dersom forutsetningene slår til, antall barn blir som anslått og bemanning reduseres til minimum, kan konsekvensen bli at reel vaktplan ikke er tilstrekkelig for å ivareta god nok bemanning i åpningstiden og sikkerhet i hverdagen.
- Nedbemanning må gjennomføres fra august 2022, som er før naturlig avgang hos ansatte senhøst 2022 og nyttår 2023. Risikoen vil da være at barnehagen har behov for nytilsetting etter kort tid.
- Det er ikke lagt inn styrkingstiltak for barn, da det pr d.d. ikke er kjente behov fra høsten 2022. Dette kan endre seg.

Mål for virksomheten

Hovedmål

Personalet er fortsatt i prosess med å utvikle og fastsette nye mål. Barnehagen er fortsatt i prosess etter sammenslåing i august 2021 og trenger tid på å iverksette ny drift samt bestemme ny retning og sette nye mål.

Virkemiddel for å nå mål

Den løpende driften av barnehagen er ivaretatt etter sammenslåing i august, men det er mange planer og pedagogiske drøftinger og avklaringer som styrer må ta i samarbeid med de ansatte over noe tid. Utforming av mer konkrete mål og virkemidler vil derfor bli vurdert og konkretisert frem mot budsjettet for 2023.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostragruppe 4	Landet
Antall barn pr årsverk til grunnbemanning	5,7	5,6	5,0	5,4	5,7
Netto driftsutgifter pr innbygger 1-5 år (kr 1 000)	171	169	202	173	170

KOSTRA-tallene for 2020 viser situasjonen før de kommunale barnehagene i Våler ble slått sammen til en kommunal barnehage på Nordhagen. Normen for grunnbemanning tilsier at antall barn pr. årsverk til grunnbemanning skal være maksimalt 6 barn. Våler hadde i 2020 litt å gå sett opp mot normen.

Det er generelt nesten ikke mulig å treffe på 6,0 i utnyttning av grunnbemanning slik Nordhagen er utformet og godkjent.

Netto driftsutgifter pr innbygger ligger i Våler omtrent på landsgjennomsnittet og litt lavere enn sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4). Netto driftsutgifter vil påvirkes av hvor stor andel barn som får spesialpedagogisk hjelp. Dette, sammen med dårligere utnyttelse av grunnbemanningen, kan forklare forskjellene mellom Solørkommunene.

8.6. Kultur

Fakta om virksomheten

Kulturfeltet er en sterk samfunnsressurs og en viktig del av kommunens arbeid med helhetlige tjeneste- og samfunnsutvikling. Kultur skaper arenaer for ytringsfrihet og kommunikasjonsprosesser som berører og beveger oss både som enkeltmennesker og som samfunn.

«Kunst og kultur er en menneskerett – og alle kommunens innbyggere skal ha mulighet for å delta – gjennom hele livsløpet. Kunst og kultur er også et effektivt og nødvendig verktøy for en bærekraftig samfunnsutvikling».

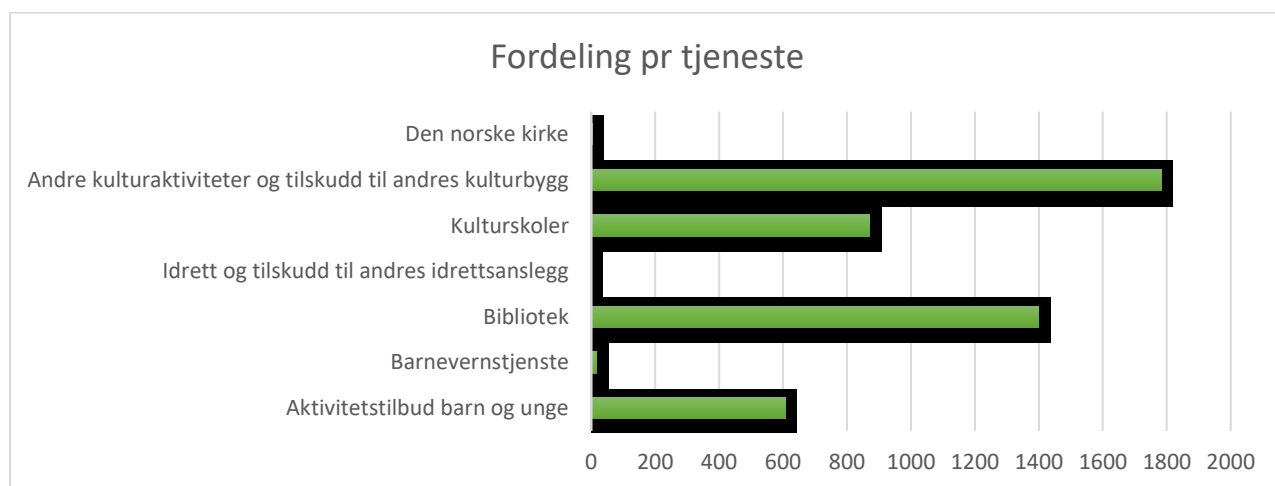
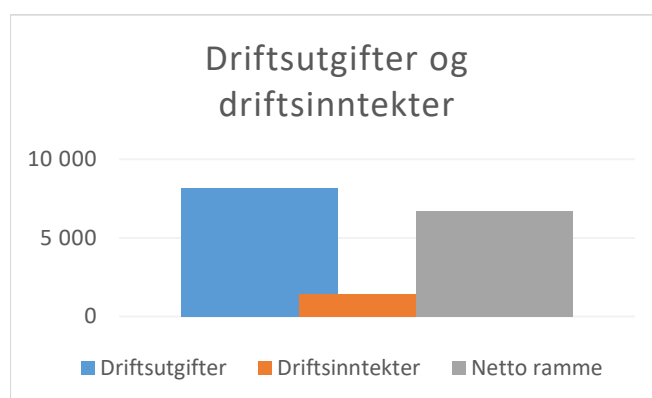
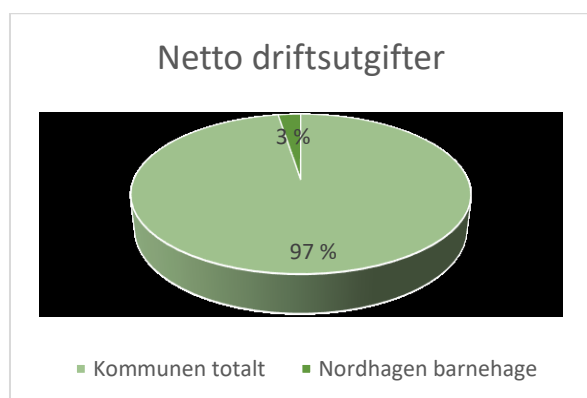
Kulturavdelingen omfatter kulturadministrasjon, bibliotek, kulturskole og folkebad.

I tillegg ligger Frivilligsentralen organisert under kultur, finansiert med eksterne midler. Kultur har flere engasjementstillinger som er finansiert med prosjektmidler slik som aktivitetsveileder, Ung4reg og BUA.

Virksomheten har ansvar for å gi innbyggerne aktivitet og opplevelser som utfordrer og engasjerer menneskets skaperevne, ferdigheter, intellekt, fantasi, kunnskap og følelser.

Virksomheten har totalt 10 faste ansatte og 3 på engasjement, totalt 13 stk. fordelt på 6,7 årsverk.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Utfordringer

Våler har en økende andel eldre, og få unge. Flere av de som vokser opp i Våler har i dag lavt aktivitetsnivå, lav utdanning og flere barn og familier lever i det som betegnes som lavinntektsfamilier.

En økende andel eldre stiller krav til hvordan vi organiserer våre tjenester med tanke på at eldre skal leve gode liv i eget hjem. Det blir viktig å forebygge ensomhet og inaktivitet.

Våler kommune bruker minst av kommunens driftsbudsjett pr. innbygger til kultur sammenlignet med KOSTRA-gruppe 4.

Muligheter

- Bruke de teknologiske hjelpemidlene som finnes for tilrettelegging og informasjon
- Jobbe enda mer forebyggende, lavterskel og på tvers av virksomheter
- Benytte potensialet som ligger i samlokalisert kulturavdeling
- Økt brukermedvirkning og gjennomføring av brukerundersøkelser
- Økt fokus på marked og informasjonsarbeid
- Økt fysisk aktivitet for å oppnå flere av FNs bærekrafts mål, og bedre vår egen folkehelseprofil, deriblant målet om god helse og livskvalitet
- Legge til rett for egenorganisert og organiserte aktiviteter som inne- og utelek, kroppsøving, idrett, friluftsliv og aktiv transport (gå og sykle), gjennom alle årstider

Satsninger og tiltak

Kulturavdelingen har det seneste året bygget oppe et bredere tilbud til barn og unge gjennom aktivitetsveileder. Det er nå etablert åpne møteplasser for ulike aldersgrupper, i samarbeid med frivillige. I tillegg har BUA Våler etablert seg som en vellykket utlånsordning med et stadig økende antall av utlån. Vi vil fortsette å skape aktivitet for innbyggerne gjennom å søke tilgjengelige tilskuddsordninger.

Virksomhet kultur har gjennom samlokaliseringen av bibliotek, kulturavdeling, kulturskole og frivilligsentral fått økt våre muligheter for samarbeid og kan benytte våre ressurser på en enda bedre måte. Virksomheten har en ambisjon av at samlokalisering i nye lokaler skal gi muligheter for å kunne utnytte hver hverandres kompetanse på en bedre måte.

Kultur deltar i satsningen «Leve hele livet – aldersvennlig lokalsamfunn» og samarbeider med andre virksomheter for å anerkjenne mangfoldet blant og fremme inkludering av eldre, verdsette eldre sitt bidrag i lokalsamfunnet, respektere eldre sine beslutninger og respondere på aldersrelaterte behov og preferanser.

Samhandling med frivillighet er et satsingsområde. Det jobbes med å utvikle dette samarbeidet gjennom jevnlig møter, supportkvelder, temakvelder og kommunalt tilskudd til lag og foreninger.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	4 875	4 875	4 875	4 875
Nye behov				
Markering 1000-års jubileet	135			
Tiltak med økonomisk effekt				
Barnebibliotekar utføres innenfor årsverket til kulturskolerektor	-215	-215	-215	-215
Redusere 0,3 årsverk	-105	-210	-210	-210
Sum innsparingstiltak	-320	-425	-425	-425
Ramme 2022-2025	4 690	4 450	4 450	4 450

* Inklusiv helårvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Våler feirer 1000-års jubileum i 2022. Dette vil gi økt arbeidsmengde for kultur sammen med økte utgifter i forbindelse med arrangementer. Det er søkt støtte fra blant annet Innlandet Fylkeskommune og Kulturrådet, men kommunen må regne med en egenandel knyttet til tilskuddene. Samlet budsjett for jubileet er 1,182 mill. kr for kommunens del av feiringen. Kirkens arrangementer kommer i tillegg.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Det er lagt opp til enn innsparing på 0,5 årsverk på kultur. Dette vil ha konsekvenser for både samlet produksjon, saksbehandlerkapasitet og økt arbeidspress på ledere i virksomheten. Det er en stor grad av overlapping blant ansatte i løsnings av virksomhetens oppgaver. Kulturskolens tilbud samt tilbudet til barn i biblioteket vil i størst mulig grad bli skjermet.

Mål for virksomheten

Hovedmål	Indikator	Mål 2022	Mål 2025
Dyktige, stolte og motiverte medarbeidere	Samlet sykefravær	5 %	5 %
	Samlet «karakter» for mestringsklima i medarbeiderundersøkelsen	4,5	4,5
Biblioteket er en attraktiv møteplass og formidler av litteratur, kunnskap og	Utlån	25 000	25 000

kultur. Biblioteket skal ha økt fokus på nye lånere og bli den gode og aktive møteplassen for alle innbyggere i Våler	Besøkende i bibliotek	30 000	40 000
	Antall arrangementer	100	100
	Skolebesøk	200	200
Vi har som mål å inkludere flere elever i workshops og korte kurs i tillegg til de ordinære disiplinene	Elever	50	100
	Antall disipliner	7	7
Friluftsliv og idrett skal være tilgjengelig for alle	Antall utlån i BUA	1 500	2 000
	Deltagere på feriekubb	80	70
Kultur skal være tilgjengelig for alle. Målet nås gjennom et bredt tilbud innenfor flere sjangere	Kulturarrangementer i samarbeid med lag og foreninger utenom bibliotek og kirke	1000-årsjubileum	15
	Deltagere UKM	35	35

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostragruppe 4	Landet
Netto driftsutgifter kultursektoren pr innbygger	1 592	1 447	1 374	2 434	2 644
Utlån bibliotek pr innbygger	3,0	1,6	1,5	3,0	2,1
Barn 6-15 år i kommunens kulturskole (%)	13,1	15,3	16,7	20,6	13,1

Netto driftsutgifter i Solørkommunene ligger generelt lavt i forhold til sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4) og landet for øvrig. Av Solørkommunene har Våler høyest driftsutgifter pr innbygger.

Våler låner i gjennomsnitt ut 3 bøker pr innbygger i året. Dette er på samme nivå som sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4) men over de øvrige Solørkommunene og landet for øvrig.

Andel barn i kommunens kulturskole ligger på landsgjennomsnittet, men lavere enn de øvrige Solørkommunene og sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4).

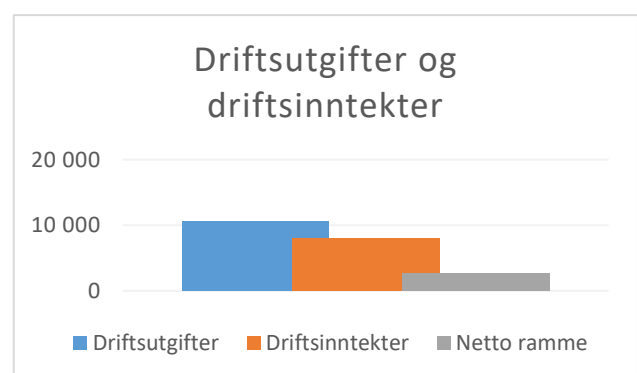
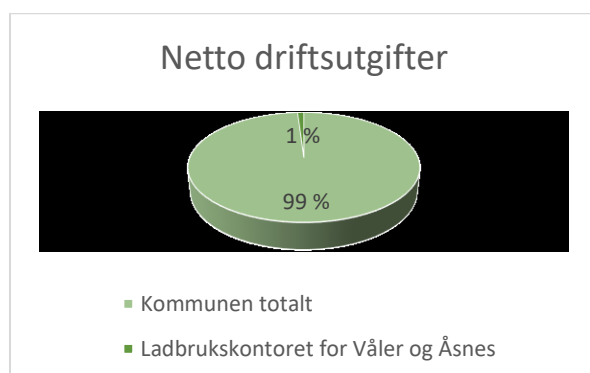
8.7. Landbrukskontoret for Våler og Åsnes

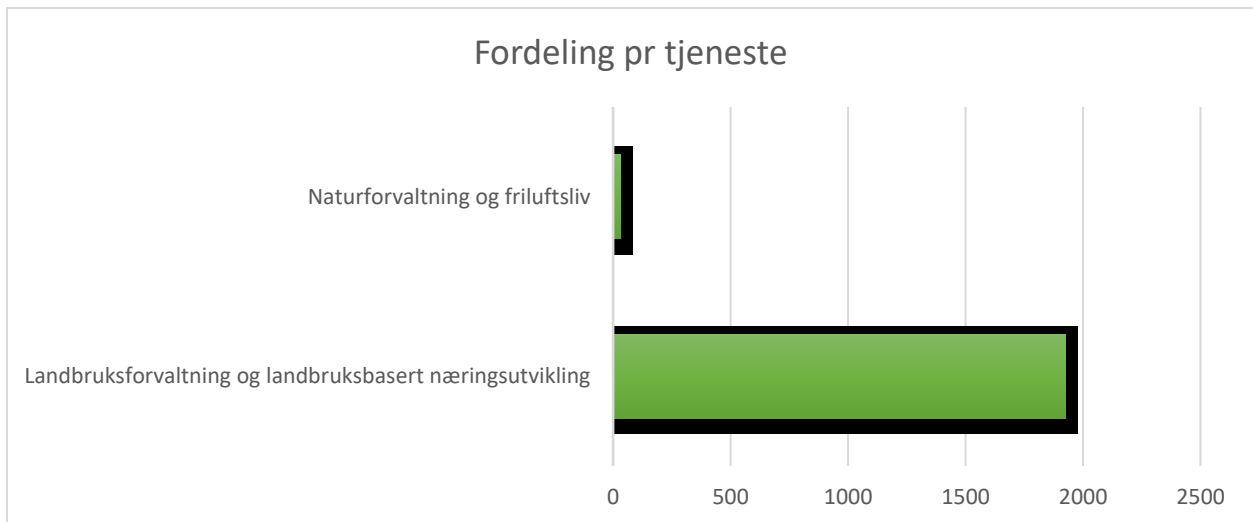
Fakta om virksomheten

Avtale om interkommunalt landbrukskontor for Våler og Åsnes kommune ble inngått med virkning fra 01.01.14. Kontoret er administrativt plassert under kommunedirektøren i vertskommunen Våler. Avtalen regulerer samarbeidet mellom kommunene, herunder kostnadsfordeling og lokalisering. Avtalen er tydelig på at virksomheten skal drives på basis av ønske om en best mulig forvaltning av de juridiske og økonomiske virkemidlene som er lagt til kommunene. I tillegg til at den skal være en aktiv aktør i arbeidet med å styrke den landbruksbaserte næringsutviklingen. Gjennom samarbeidet skal landbrukskontoret sikres et større fagmiljø og lettere rekruttering av medarbeidere, og dermed skape en tjeneste til beste for næringa og kommunene selv. Hvert år vedtas et samlet budsjett for de to kommunenes drift og utviklingstiltak. Driftsutgiftene er fordelt ut fra blant annet totalt jordbruksareal, antall driftsenheter og antall landbrukseiendommer. Åsnes kommune betaler 2/3 av kontorets driftsutgifter og Våler 1/3.

Oppdraget er kommunal landbruksforvaltning, næringsutvikling og rådgiving. Landbrukskontoret utfører de lovpålagte oppgaver som vedrører produksjonstilskudd i jordbruket, jordbrukets miljøvirkemidler (Regionalt miljøprogram (RMP), Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL)), velferdsordningene i landbruket, juridiske virkemidler, skogbruksoppgaver og førstelinjetjeneste for Innovasjon Norge. Videre deltar kontoret i kommunenes samfunns- og næringsutviklingsarbeid, herunder plansaker, strategisk næringsplan og ulike temaplaner (f.eks. klima- og energiplan). Det utføres veiledning overfor brukerne når det gjelder de ordninger kontoret forvalter. Virksomheten har totalt 10 ansatte fordelt på 8 årsverk pr 01.11.21. Fra 2022 vil antall årsverk være redusert til syv.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Utfordringer:

- Kravet om innsparing medfører sterkt redusert kapasitet til å arbeide med utviklingsoppgaver.
- Flere oppgaver legges til kommunal landbruksforvaltning uten at det følger ressurser med og det stilles store krav til saksbehandling.
- Lovpålagte oppgaver det ikke er ressurser til å utføre, særlig innenfor skogbrukssektoren.
- Arbeidsoppgavene på landbrukskontoret krever kunnskap og erfaring. Innsparing og reduksjon i bemanningen bidrar til utfordringer i å opprettholde og utvikle nødvendig kompetanse.
- Prosjektmidler det ikke er ressurser til å søke på eller bemanning til å gjennomføre eksternt finansierte prosjekter.

Muligheter:

- Oppgaver vi kan samarbeide om på tvers av kommuner til beste for næringen, kommunene og ansatte; planer, søknader om prosjektmidler, prosjektledelse, gjennomføring av kurs og møter, saksbehandling, avlastning i arbeidstopper m.fl. Det ville kunne hentes ut ytterligere stordriftsfordeler ved samarbeid med flere kommuner.
- Erfaringen er at det kan tas ut «stordriftsfordeler» ved å ha ansatte som har opparbeidet dybdekompetanse over flere år både innenfor forvaltningsoppgaver og utviklingsprosjekt.
- Større fagmiljø har vist at landbrukskontoret er attraktive i en rekrutteringsprosess, gir økt mulighet for spesialisering og mer kostnadseffektiv drift samt er mindre sårbart ved fravær og når ansatte slutter.
- Tilbakemeldinger fra brukerne indikerer at landbrukskontoret levere tjenester av god kvalitet. Det er gode tilbakemeldinger fra næringen på at et aktivt og utviklingsorientert landbrukskontor bidrar positivt til utviklingen i landbruket.
- Faglig fellesskap bidrar til nytenking og fokus på utvikling til beste for næringen.

Satsninger og tiltak

Landbrukskontoret skal arbeide i henhold til oppdraget til kommunal landbruksforvaltning:

- Utføre lovpålagte oppgaver som vedrører landbrukets tilskuddsordninger og skogfond
- Gjennomføre lovpålagt kontrolloppgaver
- Saksbehandle søknader iht. lovverket som berører jord, skog og utmarksforvaltning (jord-, skog-, og konsesjonslov).
- Utføre oppdraget som førstelinjetjeneste for Innovasjon Norge og delta i kommunenes samfunns- og næringsutviklingsarbeid, herunder plansaker, strategiske næringsplaner og ulike temaplaner (eks. klima- og energiplaner). Være proaktiv for utvikling av landbruket i samarbeidskommunene.
- Utføre veiledning overfor brukerne når det gjelder de ordninger kontoret forvalter iht. forvaltningsloven.
- Bidra til at landbruket iverksetter tiltak for å nå nasjonale mål om utslippsreduksjoner til luft og vann.
- Bidra til økt matproduksjon i Åsnes og Våler basert på lokale ressurser og i samsvar med nasjonale mål. Arbeide for optimal forvaltning av skogen med tanke på produksjon, verdiskapning og maksimalt opptak av CO2 iht. FNs bærekraftsmål.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	2 252	2 252	2 252	2 252
Nye behov				
Drift av vannområdene Glomma og grensevassdragene	46	46	46	46
Tiltak med økonomisk effekt				
Gjennomføre prosjekt med tilskudd til lønn	-8	-8	-8	-8
Nedbemannig naturlig avgang	-37	-148	-148	-148
Nedbemannig oppsigelse/ansatte som slutter	-269	-293	-293	-293
Salg av tjenester	-17	-17		
Sum innsparingstiltak	-331	-466	-449	-449
Ramme 2022-2025	1 968	1 832	1 849	1 849

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Økt utgift til forvaltning av vannområdet i Glomma og grensevassdragene iht. ny avtale.

Tiltak med økonomisk konsekvens

- Redusert bemanning/faglig kompetanse. Viktig agronomisk kunnskap og erfaring går tapt. Næringen vil ikke lenger ha et landbrukskontor med ansatte som kan drive med veiledning overfor landbrukerne og sikre oppdatert kunnskap. Landbrukskontoret blir et rent forvaltningsorgan.
- Ressurser til å arbeide med utviklingsoppgaver overfor primærnæringene forsvinner.
- Landbrukskontoret sliter allerede i dag med å gjennomføre lovpålagte kontroller. Redusert driftsramme gjør det enda vanskeligere å følge opp dette.
- Mindre attraktiv arbeidsplass.

Mål for virksomheten

(Hovedmål i henhold til samarbeidsavtalen med Åsnes kommune)

Virksomheten skal drives på basis av ønske om en best mulig forvaltning av de juridiske og økonomiske virkemidlene som er lagt til kommunene i tillegg til at den skal være en aktiv aktør i forbindelse med å styrke den landbruksbaserte næringsutviklingen i kommunene.

Oppgaver

Virksomheten skal utføre de lovpålagte arbeidsoppgaver, både økonomiske og juridiske, som ligger til den kommunale landbruksforvaltningen. Landbrukskontoret skal videre være en aktiv aktør innen landbruksrelatert næringsutvikling i regionen og arbeide aktivt med andre områder som berører landbruket i regionen.

Gjennom samarbeid skal landbrukskontoret sikres et større fagmiljø og lettere rekruttering av medarbeidere, og dermed skape en bedre tjeneste til beste for landbrukerne og kommunene selv.

Virkemiddel for å nå mål

Landbrukskontoret arbeider etter eget måldokument:

Kundefokus:

Landbrukskontoret skal ha aktiv dialog med innbyggere og brukere. Brukerne skal oppleve at de får god service og hjelp i sin kontakt med Landbrukskontoret.

Kvalitet:

Ansatte skal være engasjert og involvere seg for å gi brukerne et tjenestetilbud med riktig kvalitet.

Kompetanse:

Det skal være kultur for læring og tilegning av ny kunnskap. Nytenkning og innovasjon vektlegges i alt vårt arbeid. Det skal være samsvar mellom ansattes oppgaver og deres kompetanse.

Økonomi:

Landbrukskontoret skal ha en

- sunn økonomi med ressurser til å løse lovpålagte oppgaver og bidra til nyskaping i næringa
- drive optimalt med best mulig tjenesteyting for hver krone

Resultat:

- Det er fra 2014 gjennomført tre brukerundersøkelser som viser at brukerne er svært godt fornøyde med landbrukskontorets tjenester, service og hjelp.
- Landbrukskontoret har siden sammenslåing hatt god økonomistyring og er årlig driftet uten overskridelser og med god margin iht. budsjett.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostra- gruppe 4	Landet
Netto driftsutgifter landbruk i % av totale netto driftsutgifter	0,4	0,8	0,6	0,5	0,2

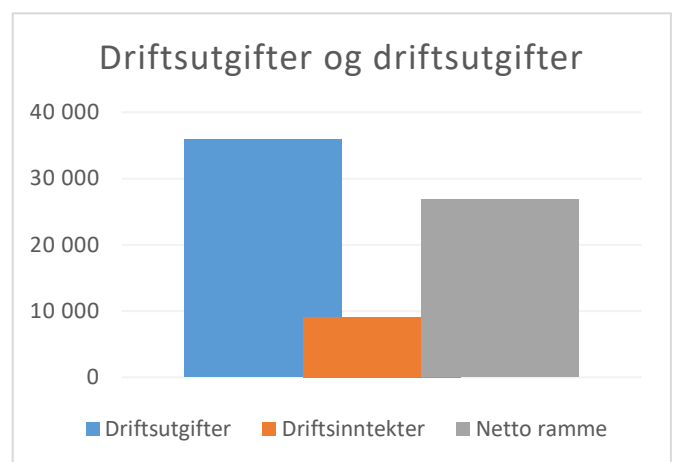
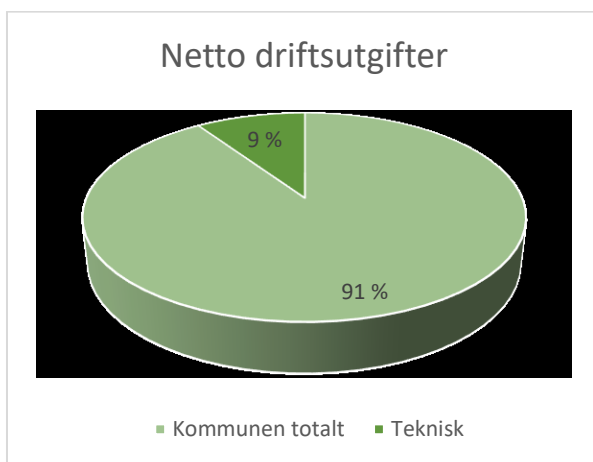
I Våler utgjør netto driftsutgifter til landbruksforvaltning og landbruksbasert næringsutvikling 0,4 % av de totale netto driftsutgiftene i kommunen. Dette er noe lavere enn de øvrige Solørkommunene og også lavere enn sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4).

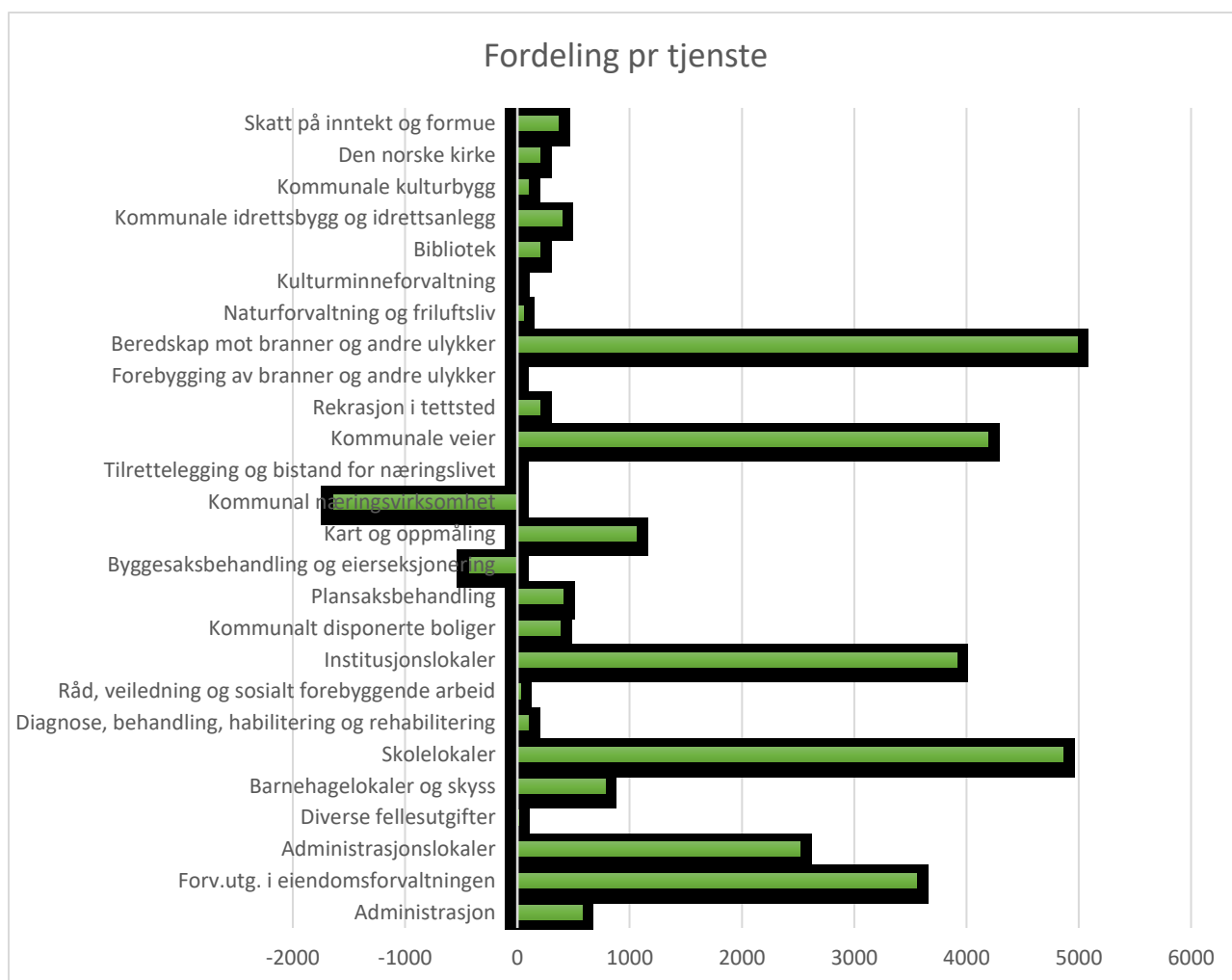
8.8. Teknisk

Fakta om virksomheten

Tekniske tjenester har ansvar for forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) av kommunale eiendommer. Tekniske tjenester innbefatter også bygge- og delingssaker, saksbehandling, utleie av kommunal eiendom, eiendomsskatt, kommunale avgifter, vaktmestertjenester og renholdstjenester, og drift og vedlikehold av veger og parkområder. Selvkostområdene vann, avløp, renovasjon og slam ligger inne under tekniske tjenester. Funksjoner som brann og redning, samt renovasjonstjenester, anskaffes gjennom interkommunale selskaper.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Eiendom

Mengden av bygningsmasse medfører høyt aktivitetsnivå på eiendomsavdelingen. Mange bygninger med etterslep på vedlikehold, nye bygg med behov for daglig drift og mange enheter som skal forvaltes for utleie resulterer i stor arbeidsmengde i virksomheten. En høy andel av bygningsmassen har et stort vedlikeholdsetterslep.

Det er behov for bedre planer innen eiendomsforvaltningen, herunder både overordnet plan og planer og tilstandsrapporter for hvert enkelt bygg. Et overordnet planverk med strategier innenfor både næring og utleie er nødvendig for et mer systematisk og kostnadseffektivt arbeid med bygningsmassen.

Samtidig ligger det et potensiale i bygningsmassen for mer utleie, eller alternativt salg av eiendom for å redusere kommunalt eierskap og derigjennom kommunens utgifter.

Veg

Vegdrift holdes på et minimum og er preget av korrektivt vedlikehold. Med budsjett for 2022 er det lite anledning til oppgradering av vegstandard, gjennomføring av grøfterens eller reasfaltering. Sommergevedlikeholdet er først og fremst påvirket av værforhold, mens vintervedlikehold ligger inne med en type avtale som er relativt vær-uavhengig.

Det er fremover et behov for å utarbeide en hovedplan/delplan for veg og trafikk.

Satsninger og tiltak

Arbeidsmengde, kapasitet og økonomi er styrende for satsing og tiltak virksomheten kan gjennomføre. Tekniske tjenester har fokus på lovpålagte oppgaver, samt oppgaver som ivaretar eksisterende eiendomsmasse på en best mulig måte. Tilstandsrapporter og planarbeid som kan brukes som styringsverktøy for virksomheten vil bli prioritert.

Bygningsmasse må håndteres gjennom tilstandsbasert og korrektivt vedlikehold, men samtidig må være et fokus på løsninger som gir kostnadseffektiv drift over tid.

Arbeidsmiljøet er viktig for å ivareta og ha tilgang på dyktige medarbeidere. Det er viktig at de ansatte for muligheter til nødvendig faglig utvikling for å holde seg oppdatert og utvikle sin kompetanse. Ivaretagelse av medarbeidere er spesielt viktig i en tid med høy aktivitet og opplevd ressursmangel.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	26 775	26 737	26 737	26 737
Nye behov				
Vedlikehold bygninger	473	473	473	473
Tiltak med økonomisk konsekvens				
ENØK-tiltak VOS		-50	-150	-250
Investering i kostnadsdrivende anlegg VOS	-75	-200	-200	-200
Redusere husleie ved salg av OBOS-leiligheter	-180	-420	-600	-780
Reduserte driftskostnader salg gymsal Haslemoen		-150	-150	-150
Reduserte driftskostnader salg Nordhagen skole	-100	-200	-200	-200
Økt husleie ved avvikling tverrfaglig miljøtjeneste	-50	-50	-50	-50
Reduserte driftskostnader salg av Søndre Hoel		-39	-39	-39
Sum innsparingstiltak	-405	-1 109	-1 389	-1 669
Ramme 2021-2022	26 843	26 101	25 821	25 541

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Det er over lengre tid ikke satt av tilstrekkelig midler til vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen til Våler kommune. Midler tilknyttet drift og vedlikehold går med til reparasjoner og korrektivt vedlikehold. Det er derfor satt opp et beløp under nye behov til vedlikehold av bygg. Beløpet gjelder flere bygg og tiltak, eksempelvis sliping og lakkering av gulv, utvendig maling og

fasadearbeid, utskifting av noen dører, taktekking, skifte av luft til luft varmepumpe, vindusutskiftninger etc.

Det er også budsjettert med noe økte midler til vegvedlikehold. I dag brukes midlene på høyst nødvendig vedlikehold, men det er ikke rom for stedvis mer omfattende vedlikehold, eksempelvis grøfting og masseutskifting, samt reasfaltering.

Rent vedlikeholdsarbeid må dekkes over driftsbudsjettet. Kun oppgradering av en vei til høyere standard er å anse som investering. Langvarig manglende vedlikehold vil over tid skape behov for større reparasjoner og utskiftninger.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Reduserte driftsutgifter forutsetter investeringer og salg av fast eiendom som vist i tabellen. Tiltakene som gjelder Våler omsorgssenter er investeringer for å spare energiutgifter og gjelder isolering, skifte av vinduer og vedlikehold av fasaden. I tillegg er det satt av midler til utskifting av kjøle-/fryseanlegg, som vil redusere årlige reparasjonskostnader.

Lavt budsjett for vedlikehold vil medføre ytterligere forfall på kommunens eiendomsmasse og i noen tilfeller medføre skader på bygg, som vil være kostbart å utbedre.

Lav budsjett for vegvedlikehold betyr å fortsette med kun korrektivt vedlikehold og små muligheter for å gjøre større vedlikehold/reparasjoner.

Øvrige tiltak har tilknytning til salg av fast eiendom for å redusere kommunens eiendomsmasse og dermed også løpende driftsutgifter ved denne.

Mål for virksomheten

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022	Mål 2025
Saksbehandling iht. lovverk	Overholde frister	Antall overskridelser	Ingen frist-overskridelser	
God byggforvaltning	Minimere forsikringssaker	Antall saker	Færre saker enn i 2021	
Opprettholde kjørbare veg og god trafiksikkerhet	Vedlikehold av veg	Antall vegstenginger	Færre enn i 2021	

Virkemiddel for å nå mål

Effektiv saksbehandling.

Effektiv byggforvaltning løst gjennom dyktige medarbeidere og optimal disponering av tilgjengelige ressurser.

Dyktige medarbeidere, som løser utfordringer på en god og effektiv måte.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostragruppe 4	Landet
Utgifter pr kvadratmeter formålsbygg	704	799	755	1 000	1 112
Netto driftsutgift pr innbygger kommunalt disponerte boliger	263	-292	-648	-265	-54

Utgifter pr kvadratmeter formålsbygg ligger lavere i Våler sammenlignet med de øvrige Solørkommunene. Sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4) og landet for øvrig bruker langt mer ressurser pr kvadratmeter på formålsbygg enn Våler.

Våler kommune har netto utgifter til kommunalt disponerte boliger. Øvrige Solørkommuner og sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4) har netto inntekter på sine kommunalt disponerte boliger. Det samme gjelder landet. Noe av årsaken til dette kan være at Våler kommune har mange OBOS-leiligheter på Storskjæret som ikke er leid ut. Gjennom salg av OBOS-leiligheter, jf. tiltak med økonomisk konsekvens, vil driftsutgiftene til kommunalt disponerte boliger bli redusert i økonomiplanperioden.

8.8.1 Vann, avløp og renovasjon (VAR)

Fakta om virksomheten

VA-avdelingen innbefatter vann, avløp, renovasjon og septik som er egne områder innenfor selvkost.

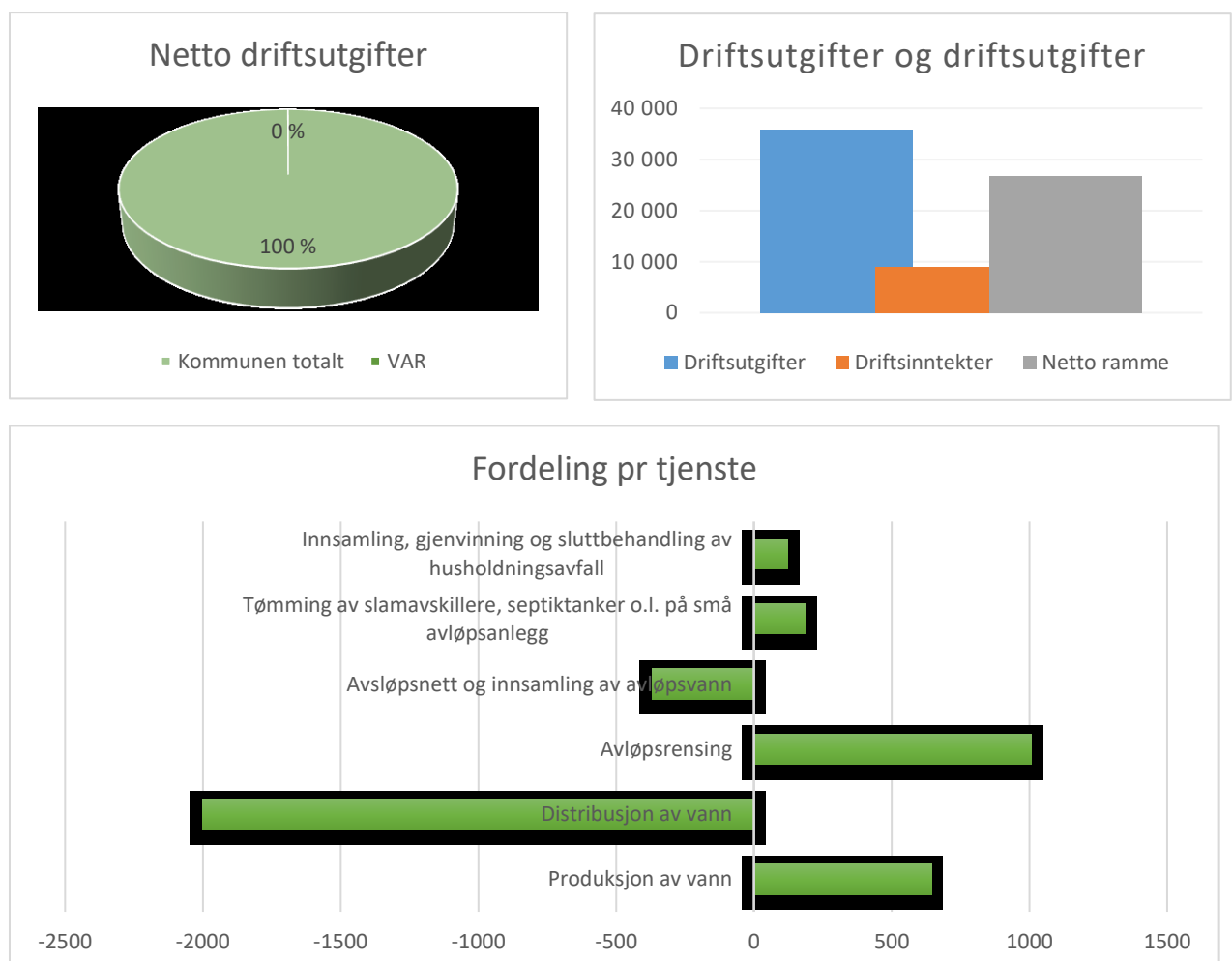
Vann innbefatter grunnvannsstasjon og vannledningsnett som har Nordaberget-Ranum-Bergesiden som utstrekning, samt en mindre vannforsyning i Gravberget. Avløp innbefatter ledningsnett og renseanlegg i Ranum, samt ledningsnett og hovedrenseanlegg på Eidsmoen.

Virksomheten ivaretar innkjøp av septiktømmetjenester samt rensepark med septiklagune og slamavvanning. Renovasjon kjøper tjenester gjennom interkommunalt selskap.

VA-avdelingen ivaretar også VA-industri med salg av industrivann samt ekstern slamhåndtering ved renseparken.

VA-avdelingen består av to driftsoperatører som håndterer daglig drift og vedlikehold, én kontormedarbeider for gebyr og saksbehandling og fagansvarlig ingeniør VA.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Vann- og avløpssektoren har, i likhet med mange andre kommuner, mye gammelt ledningsnett og tekniske anlegg, som har behov for vedlikehold og erstatning. Gjennom nye krav og behov må det også planlegges og bygges nytt innenfor både vann, avløp og septik. Dette går på sikkerhet for vannforsyning, krav om nytt renseanlegg samt behov for en bedre septikhåndtering.

Behov for nye anlegg skaper også muligheter. Det kan og vil gi mer miljøvennlige løsninger, samt at nyere og mer moderne anlegg skaper muligheter og motivasjon for arbeidsområdet.

Det er naturlig å se på et nærmere samarbeid på tvers av kommunene i Solør-regionen innenfor VA-sektoren.

Satsninger og tiltak

Nye krav og behov legger føringer for de kommende års satsinger og tiltak. Nytt renseanlegg, reservevannløsning, septikbehandling og saneringsplan blir styrende for aktiviteten. En kombinasjon av preventivt og tilstandsbasert vedlikehold skal gi mindre behov for korrektivt vedlikehold og reparasjoner.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
(Tall i kr 1 000)	2022	2023	2024	2025
Ramme 2022-2025	-400	-400	-400	-400

Mål for virksomheten

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022-2025
Arbeidsmiljø	Sikker arbeidsplass	Antall skader	0-visjon på skader
God vannforsyning	Høy kvalitet på drikkevann	Vannprøver	Vannprøver innenfor krav
God vannforsyning	Redusert lekkasje	Færre vannbrudd Mindre svinn	Antall vannbrudd/ svinn lavere enn i 2021
Trygg avløpshåndtering	Redusere avløpsstopp		0-visjon

Virkemiddel for å nå mål

Dyktige driftsoperatører som har tilgang på riktig verktøy og riktige ressurser vil være et godt grunnlag for å kunne nå mål for virksomheten. Eksterne behov og begrenset kapasitet gir likevel behov for nytenkning rundt hvordan VA-sektoren skal driftes.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostra- gruppe 4	Landet
Vann - driftsutgifter pr tilknyttet innbygger	1 494	696	1 537	-	1 084
Vann – gebyrinntekter pr tilknyttet innbygger	1 513	916	1 979	-	1 634
Avløp – driftsutgifter pr tilknyttet innbygger	1 810	1 301	1 575	-	1 300
Avløp – gebyrinntekter pr tilknyttet innbygger	2 179	1 923	2 392	-	2 011

8.9. Helse med barnevern og interkommunale samarbeid

Fakta om virksomheten

Helseavdelingene yter tjenester til alle innbyggere i Våler fra før fødsel til etter død.

Tjenestene er i svært stor grad regulert av lover, forskrifter og pasientrettigheter.

Fellestjenester består av samfunnsmedisin, driftstilskudd til privatpraktiserende fysioterapeuter, folkehelse, planarbeid, interkommunale samarbeid, covid-19-håndtering, velferdsteknologi og kompetansetiltak. Helsesjef og kommuneoverlege utgjør til sammen 1,3 årsverk.

Legesenter for 3 660 pasienter med 3 fastleger som er selvstendig næringsdrivende, en kommunalt ansatt turnuslege, 3 årsverk helsesekretær og 0,2 årsverk avdelingsleder. Legesenteret er daglegevakt i ukedagene med nødnett og utrykking dersom det går fagalarmer. Kommunale legeoppgaver i helsestasjon, på VOS, som veileder for turnuslege og i beredskap/smittevern/kommunelege, er fordelt mellom legene.

Helsestasjon 0-5 år, **skolehelsetjeneste** 1-10 skole og videregående skole, **jordmor**, lege og helsesekretær. Tjenesten har også smittevernansvar samt morsarkiv. Tjenesten har totalt 3,9 årsverk hvorav 0,2 årsverk utgjør avdelingsleder. Det var 3 156 registrerte konsultasjoner (hjemmebesøk, samtaler, veiledning, vaksineringer, møter, grupper, kontroller m.m.) i 2020.

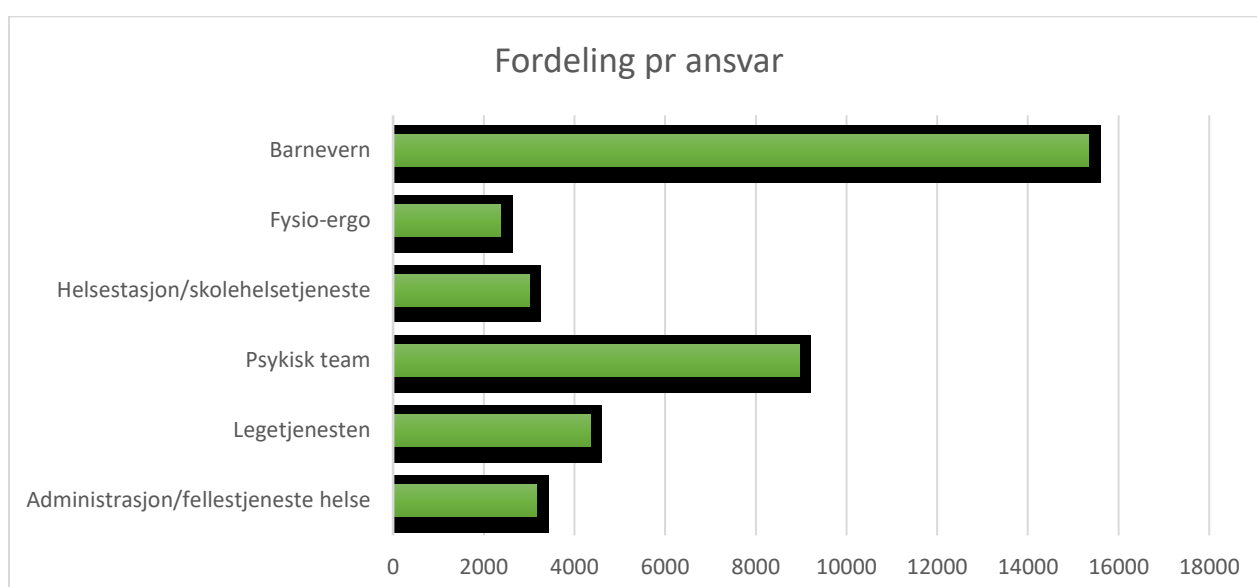
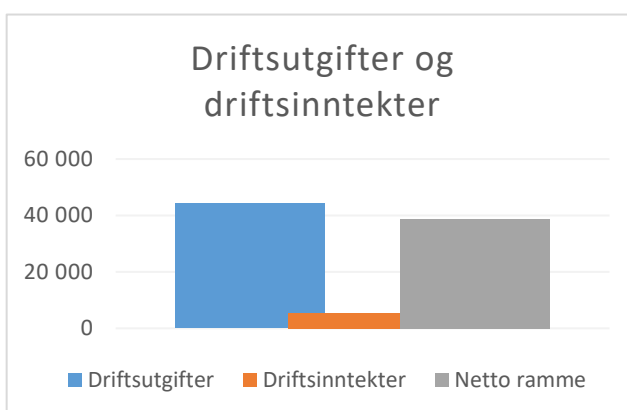
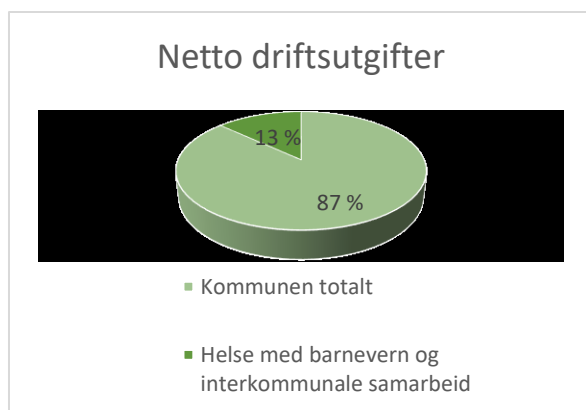
Psykisk helse og rustjeneste (PHRT) har gruppe- og individuelle behandlingstilbud, miljøtjeneste, barn, unge og familieteam, ruskonsulent, psykolog, aktivitetshuset Søndre Hoel og oppfølging av heldøgns omsorgstilbud vi må kjøpe privat. Her er 7,1 årsverk fast ansatt mens 2,6 årsverk er finansiert gjennom tilskudd fra statsforvalteren. 0,5 årsverk utgjør avdelingsleder. Tjenesten har ca. 130 brukere over 18 år med vedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven. I tillegg kommer brukere som benytter gruppetilbud uten krav om vedtak. Gjennomsnittlig er det overkant av 90 førstegangssamtaler med nye brukere årlig. Barn, unge og familieteamet følger opp ca. 35 enkeltsaker og gjennomfører over 40 drøftingsmøter årlig med veiledning til ansatte i barnehager, skoler og andre tjenester. I normalår registreres 1 200-1 300 besøk på Søndre Hoel.

Ergo- og fysioterapitjeneste med lokalt hjelpemiddellager og systemkoordinator har ergoterapeuter, fysioterapeut, hjelpemiddeltekniker og renholder. 3,1 årsverk er fast ansatte og 1,1 årsverk er finansiert av tilskudd fra Statsforvalteren. 0,2 årsverk utgjør avdelingsleder. I 2020 ble det registrert 316 brukere, 890 hjemmebesøk og 1 500 konsultasjoner/møter/veiledningssamtaler.

Solør barneverntjeneste med Åsnes som vertskommune gjennomfører årlig mellom 30 og 50 undersøkelser etter meldinger om bekymring om barn bosatt i Våler. 8,3 % av barn mellom 0 og 17 år i vår kommune har tiltak fra barnevernet (landsgjennomsnittet er 4 %).

Virksomhetene har totalt 29 ansatte fordelt på 26,2 årsverk pluss vikarer. I tillegg kommer selvstendig næringsdrivende fysioterapeuter og ansatte i Solør Barneverntjeneste.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Utfordringer

Virksomheten har stramme driftsrammer, som i 2022 reduseres ytterligere. Våler kommunes helsetjenester er svært sårbare. Alle ansatte er nøkkelpersonell med spesialkompetanse på sitt felt. Behov for økt interkommunalt samarbeid for å sikre forsvarlige tjenester er påtrengende.

Det er et økende tjenestebehov i befolkningen både som følge av kommunens folkehelseprofil, demografiutvikling og oppgaveoverføring fra sykehus til kommune. Kommunen må i større grad enn tidligere behandle alvorlige og krevende sykdomsforløp.

Økte krav til tjenestene gir økte krav til kompetent arbeidskraft. Det er mangel på fastleger, sykepleiere og andre helsefaglige profesjoner.

Det ser ut til å være et tilflyttingsmønster der familier med behov for tjenester velger å bosette seg i Våler pga. lave bokostnader.

Statlige reformer og nye pålegg til tjenestene skaper nye oppgaver som ikke fullfinansieres.

Manglende planverk på vesentlige områder skaper usikkerhet om retning og klarhet i prioriteringer.

Virksomhetens ressursituasjon vanskeliggjør innovasjon og utvikling og reduserer effektiviseringsgevinster av digital utvikling både på tjeneste- og organisasjonsnivå.

Det er svært lav ledertetthet i avdelingene. Alle ressurser brukes til drift. Ledelse og utvikling blir nedprioritert.

Virksomheten opplever få muligheter til å påvirke økonomiske rammer for interkommunale samarbeider. Innsparing- og omstillingsbehov rammer kun egen drift og påvirker i liten grad samarbeidene.

Virksomheten har mange overarbeidede og slitene ansatte etter langvarig merbelastning knyttet til Covid-19-pandimen. Nøkkelpersonell har over tid stått i krevende beredskap og utført tilleggsoppgaver langt ut over det som kan forventes.

Muligheter

Økt interkommunalt samarbeid eller kommunesammenslåing kan løse/bedre situasjonen med ressursmangel, sikre at kommunen oppfyller lovkrav og skaper mer robuste og fleksible tjenester.

Bedre tverrfaglig samarbeid internt i kommunen er nødvendig for å løse oppgaver som berører flere tjenester. Bedre samhandling kan gi bedre ressursutnyttelse.

Overordnede planer med tydelige politiske valg for hva som skal prioriteres kan avhjelpe usikkerhet i organisasjonen og gi en tydelig retning på arbeidet.

Kompetent, fleksibel og motivert bemanning i alle avdelinger skaper godt arbeidsmiljø og bidrar positivt til gode tjenester til befolkningen. Tillitsbasert ledelse og satsing på medarbeiderskap videreføres.

Barneverntjenesten besluttet nylig å avslutte kostnadskrevenende institusjonsplassering. Dette kan gi innsparing på neste års budsjett. Det er imidlertid usikkert om brukerbehovet endres og utløser andre kostnader. Eventuelle innsparinger blir avklart i løpet av 1. halvår 2022.

Satsninger og tiltak

Hovedsatsingsområder i økonomiplanperioden:

1. Tidlig innsats og forebygging – tverrfaglig samarbeid – barnevernreformen	Vurdere, evaluere og eventuelt justere eksisterende samhandlingsarenaer
2. Etablere interkommunale samarbeid/eventuelt kommunesammenslåing	Vurdere utvidelse av VÅG-samarbeid, eventuelt utvidet samarbeid med Åsnes på spesifikke tjenesteområder
3. Velferdsteknologisatsing og tjenesteutvikling	Frigjøre ressurser til å følge med på utvikling, implementere nye hjelpemidler og utnytte mulighetene som ligger i dette
4. Leve hele livet-reformen	Gjennomføre vedtatt plan
5. Beholde, utvikle og rekruttere kompetent arbeidskraft	Revidere og gjennomføre kompetanse- og rekrutteringsplan. Gjennomføre og følge opp medarbeiderundersøkelser- og samtaler. Aktiv sykefraværsoppfølging

6. Sikre ekstern finansiering av utviklingstiltak	Fortsatt utvikle prosjekter og søke tilskudd fra statlige og andre ordninger
7. Definere overordnede mål	Bidra i utarbeidelse av overordnede planer. Utarbeide oversikt over folkehelsen. Revidere plan for helse, pleie og omsorg når samfunnsdelen av kommuneplanen er vedtatt. Revidere boligsosial handlingsplan. Delta i arbeidet med revidering av beredskapsplaner.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	34 318	34 318	34 318	34 318
Nye behov				
Innleie av vikar ledig fastlegehjemmel	962	962	962	962
Økt basis- og utjevningstilskudd samt økt sats for daglegevaktgodtgjøring	764	764	764	764
Redusert tilskudd jf. samarbeidsavtale lege - kommune	-600	-600	-600	-600
Økte utgifter barnevernreformen	3 898	3 898	3 898	3 898
Sum nye behov	5 024	5 024	5 024	5 024
Tiltak med økonomisk effekt				
Prioritert rekkefølge:				
Reforhandle kjøp av spesialisert HDO plasser	-1 250	-1 250	-1 250	-1 250
Kutte budsjett andre driftsutgifter alle avdelinger	-120	-40	-120	-40
Delfinansiere faste stillinger med tilskuddsmidler	-400	-200	-200	-200
Flytte administrasjonen av støttekontaktordningen til en enhet	-6	-6	-6	-6
Redusere driftsrammen på fellestjenester	-100	-100	-100	-100
Inndra kompetansehevende tiltak alle avdelinger	-60		-60	
Endrede behov barnevern	-200	-252	-252	-252
Nedskalere psykisk helse og rustjeneste med 1 årsverk (1)		-700	-700	-700
Avvike Søndre Hoel og selge bygningen (1)		-72	-72	-72
Nedskalere ergo- og fysioterapitjenesten (1)		-491	-491	-491
Avvikle leasingavtale PHRT (1)			-120	-120
Sum innsparingstiltak	-2 136	-3 111	-3 371	-3 231
Ramme 2022-2025	37 206	36 231	35 971	36 111

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

(1) Tiltakene vil være svært inngripende og en ny vurdering av forsvarligheten av å gjennomføre tiltakene vil bli gjort i forbindelse med arbeidet med budsjettet for 2023.

Nye behov

Fastlegekrisen har skapt negativ omtale i media og problemer med rekruttering. 2. gangs utlysning har ikke gitt relevante søkere til ledig legehjemmel. Våre leger har store lister og høy belastning. Vi vurderer reduksjon i listelengder for to av hjemlene og opprettelse av ALIS-hjemmel (allmennlege i spesialisering). Dette kan medføre behov for omdisponering av lokaler, fastlønnsordning og veilederressurs for leger i utdanningsstillinger. Det må leies inn vikarleger fra 01.01.22 til situasjon er avklart.

Rammeavtale mellom KS og Legeforeningen gir økte kostnader til daglegevaktgodtgjøring samt basistilskudd.

Det er fra statens side varslet at barnevernreformen ikke vil bli fullfinansiert. Manglende statlig finansiering er anslått til 1,2 mill. kr årlig.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Helseavdelingens andel av kuttkrav er beregnet ut fra avdelingens andel av totalbudsjettet. 1/3 av budsjettet er bundet opp til interkommunalt barnevern. Dette medfører at en uforholdsmessig stor andel av budsjettkuttet går ut over tjenester virksomheten selv produserer.

Forebygging, tidlig innsats og barn og unge er forsøkt skjermet så langt råd er forsøkt skjermet for innsparinger.

Innsparingene er prioritert ut fra gjennomføringsmulighet og effektoppnåelse. Gjennomgangen av tiltakene nedenfor referer seg til tabellen ovenfor.

Reforhandle kjøp av spesialisert HDO plasser

Det er gjennomført felles prosess i innkjøpssamarbeidet som har gitt rammeavtaler med 9 tilbydere. Reforhandling av avtaler gir innsparing, men også reduksjon i refusjon for særlig ressurskrevende tjenester. Innsparingspotensialet angitt her er nettobeløp foreløpig beregnet og dermed beheftet med betydelig usikkerhet.

Kutte budsjett andre driftsutgifter alle avdelinger

Uforutsette kostnader har ikke dekning i budsjettet. Utlitt eller ødelagt utstyr og materiell blir ikke erstattet. Det er derfor ikke mulig å gjennomføre hele kostnadskuttet på permanent basis.

Delfinansiere faste stillinger med tilskuddsmidler

Fast ansatt personell blir pålagt prosjekt- og utviklingsoppgaver uten at det hentes inn vikar for å dekke ordinære oppgaver. Forutsetter at statsforvalteren, Helsedirektorat og andre som bidrar med tilskuddsmidler viderefører ordningen med tilskuddsfinansiering av statlige reformer. Tiltaket forutsetter bruk av ressurser på prosjektutarbeidelse, søknader, rapporter og oppfølgingsarbeid. Dette gir oppgaveforskyving fra ordinære nødvendige driftsoppgaver til utvikling og gjennomføring av tiltak som blir eksternt finansiert. Dette vil kun være en midlertidig og ikke varig innsparing.

Flytte administrasjonen av støttekontaktordningen til én enhet

Tiltaket har usikker og lavt anslått innsparing. Ved å samordne saksbehandling, tildeling og oppfølging av støttekontaktordning med frivillighet kan tjenestebehov i enkelte tilfeller erstattes av besøksvenn eller tjenester fra frivilligsentralen. Flere kommuner har samordnet disse tjenestene med hell. Støttekontaktordning utgjør kostnad ca. kr. 300 000 samlet for alle avdelinger i dag.

Redusere driftsrammen på fellestjenester

Psykososial beredskapsgruppes midler til drift strykes. Datautstyr og telefoner byttes ikke ut. Det kjøpes ikke faglitteratur. Klesgodtgjøring reduseres til minimumssats. Velferdstiltak som julelunsj og sommeravslutning strykes. Tiltaket har kun virkning på kort sikt og kan ikke vedvare over tid.

Inndra kompetansehevende tiltak alle avdelinger

Tiltaket innebærer at ansatte ikke kan delta på kompetansehevende tiltak, kurs, nettverkssamlinger eller seminarer. Ansatte får kun tilbud om gratis tilgjengelig digital opplæring/kompetanseheving. Avdelingsledere får større ansvar for internopplæring og kompetansedeling. Gjeldende kompetanse- og rekrutteringsplan gjennomføres ikke. Velferdsteknologisk utvikling bremses. Dette går ut over faglig forsvarlig tjenestekvalitet og utvikling. Tiltaket har kun virkning på kort sikt og kan ikke vedvare gjennom hele planperioden.

Endrede behov barnevern

Endrede brukerbehov gir lavere kostnad til institusjonsplassering, men fortsatt behov for oppfølging og andre tiltak. Størrelsen på mulig innsparing er ikke helt avklart pr. i dag.

Tiltak gjeldende fra 2023

- Nedskalere psykisk helse og rustjeneste med 1 årsverk
- Avvikle Søndre Hoel og selge bygningen
- Nedskalere ergo- og fysioterapitjenesten
- Avvikle leasingavtale PHRT

Disse tiltakene vil være svært inngripende og innebære en vesentlig forringelse av kommunens forebyggende helsearbeid. En ny vurdering av forsvarligheten av å gjennomføre tiltakene må derfor gjøres i forbindelse med arbeidet med budsjettet for 2023.

Mål for virksomheten

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022	Mål 2025
Rett tjeneste til rett tid	Tverrfaglig behovsvurdering og systematisk kartlegging	Andel nye søknader vurdert tverrfaglig	90 %	95 %
	Evalueringsnivå og oppnådde resultater	Andel vedtak med registrert IPLOS og evalueringsstatus	90 %	95 %
Dyktige, stolte og motiverte medarbeidere	Gjøre hverandre gode	Samlet sykefravær	5 %	4 %
		Samlet «karakter» for mestringsklima i medarbeiderundersøkelsen	4,4	4,5

Virkemiddel for å nå mål

Rett tjeneste til rett tid

Psykisk helse og rustjeneste (Phrt) har innført tverrfaglig behovsvurdering med systematisk kartlegging av funksjonsnivå og nettverk i tillegg til tjenestebehov. Det er fokus på barn som pårørende. Avdelingene følges opp med halvårlig rapportering på status.

Dyktige, stolte medarbeidere

Sykefraværsoppfølging gjennomføres etter gjeldende interne rutiner. Tilrettelegging av arbeidsplass for å forebygge sykefravær og gjøre arbeidsnærvær mulig prioriteres. Avdelingene har lavt sykefravær og jobber kontinuerlig for å videreføre den gode statistikken. Medarbeiderundersøkelsen gjennomføres hvert 2. år. Virksomheten ønsker å ha fokus på mestringsklima der medarbeiderne motiveres av å lære, utvikle seg og gjøre hverandre gode.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostragruppe 4	Landet
Andel hjemmebesøk jordmor innen 3 døgn	50 %	100 %	72 %	53 %	43 %
Ergoterapeutårsverk pr 10 000 innbyggere	0,6	2,8	2,2	3,9	4,6
Fysioterapitimer pr uke pr beboer sykehjem	0,16	0,27	0,94	0,4	0,8
Psykologer pr 10 000 innbyggere	-	2,8	-	0,8	0,8
Avtalte legeårsverk per 10 000 innbyggere	12,5	15,6	8,8	12,5	11,5
Avtale årsverk helsestasjon/skolehelsetjeneste pr 10 000 innbyggere	87,5	73,3	40,7	53,1	46,3
Barneverntjenester pr innbygger	3 306	2 856	2 997	2 309	2 165

Ovenstående KOSTRA-tall viser at Våler kommune bruker lite ressurser på ergo- og fysioterapi sammenlignet både med øvrige Solør-kommuner og med sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4). I kommende økonomiplanperiode legges det opp til ytterligere både i ergo- og fysioterapieresurser. Realismen i å gjennomføre disse må vurderes på nytt i forbindelse med budsjettarbeidet for 2023.

Lovpålagt psykologstilling har vært vakant i flere år, men vil bli besatt fra 01.01.22.

Avtalte legeårsverk lå i 2020 på samme nivå som sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4), men noe over landsgjennomsnittet. Det er relativt stor variasjon i legedekningen i Solørkommunene.

Andel årsverk helsestasjon/skolehelsetjenesten ligger høyt sammenlignet både med de øvrige Solørkommunene, sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4) og landsgjennomsnittet. Våler har tillagt helsestasjon/skolehelsetjeneste andre tilleggsoppgaver (smittevern, morsarkiv, tverrfaglig koordinering barn og unge m.m.) Lav andel hjemmebesøk jordmor skyldes Covid-19-pandemien og registreringsfeil.

Våler kommune har høye utgifter til barneverntjenester sammenlignet med andre kommuner.

8.10. TIFU

Fakta om virksomheten

TIFU (Tiltak og tjenester for funksjonshemmede) er en egen virksomhet innenfor kommunens helse- og omsorgstjenester. I tillegg til virksomhetsleder er det 3 avdelingsledere som har ansvar for til sammen ca. 52 årsverk/95 fast ansatte. I tillegg til bo- og omsorgstilbud til funksjonshemmede yter virksomheten omsorgslønn til 4 pårørende, støttekontakt til 11 brukere og avlastning til 5 barn (utgjør 3,31 årsverk av totalt antall årsverk). Virksomheten kjøper også en heldøgns omsorgsplass fra en privat aktør.

TIFU yter bistand til mennesker med og uten psykisk utviklingshemming, som har behov for bistand i form av heldøgns tjenester eller praktisk bistand og opplæring og enkeltvedtak fattet etter helse- og omsorgstjenesteloven.

TIFU disponerer 9 leiligheter i Vålbekkdalen, 6 leiligheter i Hoelsvegen/Vålevegen, samt 1 avlastningsleilighet i Hoelsvegen med totalt 4 soverom.

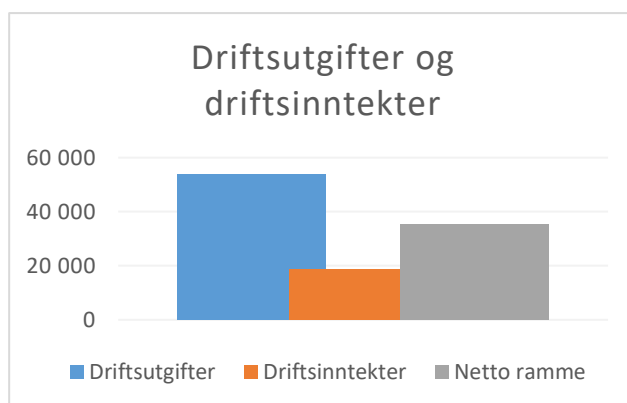
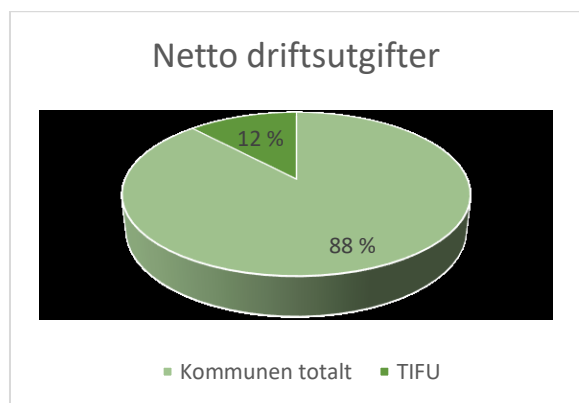
TIFU samarbeider tett med brukere, pårørende, verger, Våler Vekst, Habiliteringstjenesten Innlandet, fastleger og andre tjenesteleverandører internt og eksternt.

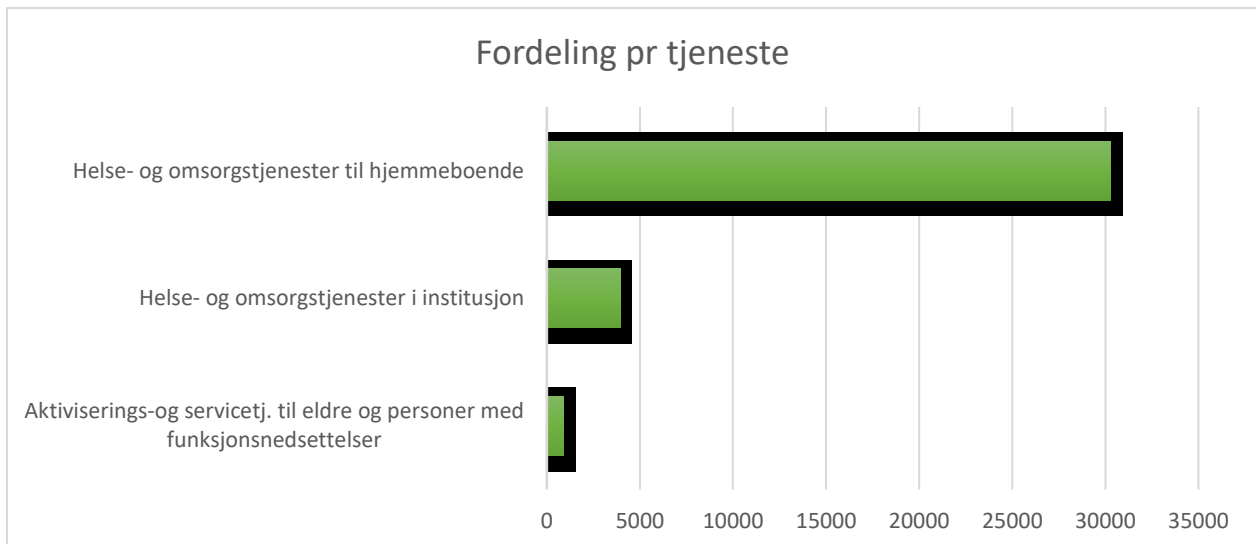
5 brukere mottar tjenester etter Helse- og omsorgstjenestelovens kap. 9 (tvang/makt – psykisk utviklingshemmede).

4 brukere mottar tjenester etter pasient- og brukerrettighetsloven 4A (tvang/makt - helsehjelp).

10 brukere i TIFU mottok særlig ressurskrevende tjenester i 2020 (1:1 eller 2:1 bemanning), som utløser tilskudd fra helsedirektoratet. Det antas at TIFU får delvis statlig refusjon for 9 brukere for 2021.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

Det er utfordrende å gjennomføre innsparinger innenfor en tjeneste med økende behov. Stadig økte krav til kommunen er kombinert med mindre overføringer fra staten over flere år. Virksomheten yter i all hovedsak lovpålagte tjenester. Virksomhetens budsjett er i all hovedsak bundet opp i lønn til ansatte. Reduserte rammer betyr derfor reduksjon i bemanning.

Det er mange barn/unge med ulike utfordringer i kommunen. TIFU har det siste året måtte utvide avlastningstilbudet, da flere barnefamilier trenger avlastning. Dette er et økende behov.

Ny barnevernsreform fra 2022 vil medføre at virksomheten får flere oppgaver i tiden fremover. Hvor mye og hvor omfattende er enda noe usikkert, da alle detaljer rundt reformen ennå ikke er kjent.

Mangel på vernepleierkompetanse er stor. Virksomheten sliter med å få tilsatt denne kompetansen, noe som gjør at det må søkes statsforvalteren om dispensasjon på mange ansette i forbindelse med tvangsvedtak. I verste fall kan dette medføre at tjenesten ikke får godkjent tvangsvedtak. I tillegg medfører denne manglende på kompetanse en stor merbelastning på lederne, da deres kompetanse som vernepleiere også må benyttes mye til opplæring av ansatte.

Det skaper utfordringer for kommunen at innslagspunkt for ressurskrevende kommer med statsbudsjettet samme år som det skal rapporteres på de faktiske utgiftene ved tjenesten. Nøyaktig timepris vet vi heller ikke før året er omme. I tillegg er det endringer/justeringer i brukers behov i hverdagen som kan gi store utslag i refusjoner. Det gjør det svært vanskelig å budsjettere.

Virksomheten operer innenfor et spennende fagfelt med stor spennvidde med flere unge, nye brukere, noe som gir håp om at tjenesten også i fremtiden kan rekruttere dyktige og engasjerte medarbeidere.

Satsninger og tiltak

- Jobbe for et faglig godt miljø på en så ressurseffektiv måte som mulig. I dette ligger jevnlig å evaluere tiltak rundt brukere og vurdere ressursinnsats opp mot omfang og kvalitet i tjenestene og gjennom dette føre god kontroll med virksomheten og ha god økonomistyring.

- Det er mange ansatte i TIFU og det stilles store krav til de ansatte når det gjelder fagkompetanse. Målet er å skape en grunnleggende felles kompetanseplattform for de ansatte, samt økt kvaliteten i tjenesten gjennom fag- og kompetanseutviklingstiltak som kurs og e-læringsprogram. Virksomheten har søkt midler fra Helsedirektoratet i flere år og fått tilskudd. Det er usikkert om virksomheten vil få dette i tiden fremover.
- Å kunne ansette flere vernepleiere (eventuelt andre med relevant 3-årig helsefaglig utdanning) ved utlysning av stillinger vil fortsatt ha fokus for å få høyst nødvendig kompetanse til tjenesten og for å lette arbeidshverdagen til lederne.
- Statsforvalteren fører tilsyn med tjenesten (spesielt når det gjelder Lov om kommunale-helse og omsorgstjenester m.m. kap. 9 og Lov om pasient- og brukerrettigheter 4A vedtak), og fokuset er stort på å holde ansatte oppdatert på lovverk og andre relevante føringer og retningslinjer og for øvrig holde kontroll med tjenesten via gode internkontrollrutiner.
- HMS-arbeid, herunder å redusere sykefraværet. Det jobbes forebyggende med HMS-arbeid, herunder å gjennomføre vernerunder og iverksette tiltak for å redusere sykefraværet. Sykefravær er uforutsigbart og kostnadskrevenende. Det jobbes derfor kontinuerlig med oppfølging og forebygging, kursing gjennom bedriftshelsetjenesten, oppfølging av den ansatte ved fravær og som tema på personalmøter og avdelingsledermøter.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	37 716	37 716	37 716	37 716
Tiltak med økonomisk konsekvens				
Inngått ny avtale om kjøp av HDO-plasser	-690	-690	-690	-690
Overflytte brukere til VOS pga. økt pleiebehov	-1 075	-2 000	-2 000	-2 000
Redusere 1,35 årsverk gjennom endret turnus	-781	-781	-781	-781
Flytte administrasjon av støttekontaktordningen til en enhet	-6	-6	-6	-6
Sum innsparinger	-2 552	-3 477	-3 477	-3 477
Ramme 2022-2025	35 164	34 239	34 239	34 239

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Ingen.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Ved inngåelse av ny avtale om kjøp av private tjenester (HDO-plasser) oppnås en innsparing på kr 690 000 pr. år. Dette gjelder én bruker og vil tre i kraft fra 01.11.21. For at tjenesteleverandør skal kunne levere tjenester til redusert pris, må ansatte over på en annen type turnusordning. Dette er en mer krevende organisering for de ansatte, noe som kan resultere i at ansatte ikke orker å stå i stillingene over tid. Vi vet fra tidligere erfaringer at ustabilitet rundt bruker, kan være negativt for brukers utvikling og atferd.

Økt pleiebehov for to brukere medfører overflytting til VOS og gir tilnærmet helårsvirkning i 2022 for én av brukerne og halvårsvirkning for den andre. Det er knyttet stor usikkerhet til tiltaket pga. usikker utvikling av helsetilstand, kapasitet på VOS til å kunne ta imot brukerne og pårørendes holdning til overflytting (en av brukerne har ingen tidsbegrenset avtale på leie av omsorgsbolig). Det har vært dialog mellom TIFU og VOS om overflytting av én bruker fra 2022 (helårsvirkning), mot at 1 årsverk følger med over til VOS for å ivareta krevende omsorgsoppgave. Det er i tiltaket redusert til 0,5 årsverk, noe som kan bety at VOS vil få problemer med å ta imot bruker fordi for lav bemanning følger med bruker til VOS. Den andre brukeren var i utgangspunktet tenkt overflyttet fra 2023. Det vil bli forsøkt overflytting fra medio 2022 for å reduseres virksomhetens driftsutgifter ytterligere. Her vil pårørende og verge sine synspunkter og holdninger være av stor betydning. Tiltaket forutsetter at det er ledig plass ved VOS. Den økonomiske gevinsten av tiltaket er derfor svært usikkert. Samtidig er helseutviklingen til brukerne er vanskelig å forutse. Dette vil også kunne påvirke mulighetene for gjennomføring av tiltaket.

Det er tatt ned 1,35 årsverk innenfor et ansvarsområde. Tiltaket startet opp i 2021. (0,78 % reduksjon i årsverk fra 01.05.21 og 0,57 % fra 01.09.21). Tiltaket vil ikke få noen konsekvens i form av overtallighet, da det er benyttet naturlig avgang og vakante stillinger i endringsprosessen. Virksomheten sysselsetter et betydelig antall ansatte og har behov for en merkantil ressurs som støtte og avlastning for virksomhetens ledergruppe. Spart ressurs var tenkt omdisponert til merkantil medarbeider. Dette kan nå ikke gjennomføres og betyr fortsatt stor belastning blant lederne med fare for fravær og sykemeldinger. Manglende merkantil ressurs ved virksomheten gjør det ekstra krevende å drive god oppfølging av ansatte, fag og økonomi med risiko for budsjettoverskridelser og svikt i rutiner og prosedyrer. Det er også en risiko for endring av brukernes behov, som kan resultere i at turnusen igjen må endre og bemanningen økes.

Mål for virksomheten

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022 - 2025
God økonomisk styring	Månedlige rapporteringer	Holde tildelt budsjett	Holde tildelt budsjett
Brukertilfredshet (annet hvert år).	God dialog mellom bruker og ansatte/ledelse	0,05 bedre enn landsgjennomsnitt	0,08 bedre enn landsgjennomsnitt
Pårørende undersøkelse (annet hvert år).	God dialog mellom pårørende og ansatte/ledelse	0,05 bedre enn landsgjennomsnitt	0,08 bedre enn landsgjennomsnitt

Medarbeider-tilfredshet (annen hvert år).	Jobb med 10-faktor på ledermøter	0,05 bedre enn landsgjennomsnitt	0,07 bedre enn landsgjennomsnitt
Sykefraværet	IA-oppfølging etter fastsatt plan	lavere enn 9 %	lavere enn 7 %
Ansette flere vernepleiere – minimum én per avdeling	Ansette andre med relevant 3-årig helsefagutdanning	Ansette min. 2 nye vernepleiere	Ha min. 1 vernepleier på hver avdeling
Gjennomføre internkontroll etter gjeldende plan på alle ledernivå og avdelinger	God kontroll med virksomheten, via registreringer og rapporter.	Gjennomført 80 % av planen	Gjennomført 100 % av planen

Virkemiddel for å nå mål

TIFU utarbeider årshjul hvor vi har god oversikt over alle interne rutiner/tiltak som skal gjennomføres i løpet av året. Via dette fører vi god kontroll med virksomheten på systemnivå når det gjelder fag, oppfølging av vedtak, medisiner, kompetanse/kompetanseutvikling og HMS-arbeid. Avdelingslederne rapporterer til leder på de ulike områdene etter gitte intervaller.

Avdelingsledere rapporterer på økonomi innenfor sine områder til virksomhetsleder. Dette gir har god oversikt over eksisterende og nye behov og utfordringer, slik at det så raskt som mulig kan gjennomføres korrektive tiltak. I tillegg følges det med på sykefraværet via rapportering på sykevikarinnleie, hvor mye ferie som til enhver tid er avvirket på den enkelte avdeling, samt ekstra-innleie m.m. I tillegg så rapporteres det hver måned på økonomi til kommunedirektøren.

Annet hvert år gjennomføres det medarbeiderundersøkelser. Undersøkelsen gir et «der og da» svar på hvordan ansatte opplever arbeidsmiljøet i virksomheten. Ved gjennomgang av resultatene fra undersøkelsen fremkommer hva de ansatte mener kan forbedre arbeidsmiljøet. Sammen med de ansatte lages en plan med mål for hva det skal jobbes for å forbedre arbeidsmiljøet i neste periode. Dette er forebyggende HMS-arbeid. Det gjennomføres også jevnlig møter med tillitsvalgte og verneombud som forebyggende tiltak. Dette for å forsøke å unngå at ansatte blir borte fra jobb pga. f.eks. mistrivsel og andre faktorer relatert til arbeidsmiljøet. I dette ligger også det å jobbe med å redusere sykefravær. Dette gjøres gjennom IA-oppfølging (inkluderende arbeidsliv) etter fastsatt plan. Det er løpende og tett oppfølging av alle sykmeldte. Det er holdt kurs med bistand fra bedriftshelsetjenesten og sykefravær er fast tema på alle ledermøter.

Brukerundersøkelser og pårørende-/pårørenderepresentant-undersøkelser blir gjennomført annet hvert år. Hensikten er å få svar på om brukere og pårørende er forøyde og hva tjenesten kan bli bedre på. Virksomheten har en ambisjon om at brukerne skal ha det godt og føle seg verdsatt i TIFU og motta den tjenesten de har krav på. Resultatene fra undersøkelsen gir et godt grunnlag for å gjennomføre forbedringstiltak.

For å kunne drive tjenesten på en så kostnadseffektiv måte som mulig med gode prosedyrer og målrettet miljøarbeid, er virksomheten avhengig av riktig kompetanse blant ansatte og ledere. Dette krever at vi som arbeidsgivere sørger for at den ansatte får muligheter for kompetanseutvikling. Det gjennomføres mange obligatoriske kurs for ansatte og nytilsatte. Mange kurs blir gitt via

Veilederen.no i form av e-læringskurs. Det kreves også god opplæring og høy kompetanse for å jobbe med vedtak etter Lov om kommunale helse og omsorgstjenester m.m. kap. 9. Dette er viktig for å gi gode nok, etisk og faglig forsvarlige tjenester og for å få godkjent vedtak hos statsforvalteren.

TIFU mangler vernepleiere i tjenestene, og dette er noe vi har som mål å få tilsatt på alle avdelinger. Når vi lyser ut stillinger, søker vi fortrinnsvis etter vernepleiere, men vi kan også benytte andre med 3-årig relevant helsefaglig utdanning. Det er stor mangel på vernepleiere, noe som er en utfordring for tjenesten.

KOSTRA tall 2020

Ingen.

8.11. Pleie og omsorg

Fakta om virksomheten

Virksomhetsområde omfatter institusjon og hjemmebaserte tjenester.

Våler Omsorgssenter (VOS) skal yte sykepleie, omsorg, lindring og medisinsk behandling til pleietrengende pasienter og bidra til at pasienten får en verdig avslutning på livet. De fleste av pasientene har flere diagnoser og de er i hovedsak eldre mennesker. I tillegg til å ivareta pleie og omsorg, utføres rehabilitering/habiliteringsoppgaver slik at pasientene kan utskrives til eget hjem der det er mulig. VOS skal også ivareta funksjonen som pasientens hjem. Det er vedtak på at 44 plasser skal være i drift. Det har vært overbeleggs plasser deler av året. Det er 48 rom på VOS.

Bofellesskap for eldre finnes i tilknytning til VOS. Den enkelte beboer leier et rom med enkel standard og får kost/vask av rom/tøy inkludert i husleien. På Bofellesskapet har det i 2021 bodd i snitt 22 beboere. Bofellesskapet har kapasitet for 16 - 18 beboere. Dette driftes i samarbeid med hjemmetjenesten. Tilbudet er svært attraktivt, og det har vært nærmest «kontinuerlig» overbelegg hele året.

Dagsenter for hjemmeboende personer med demensdiagnose har hatt åpent fem dager pr uke gjennom hele året. Dagsenteret er også et samarbeid med avdeling for hjemmetjenester. Hit kommer hjemmeboende brukere. Dagavdelingen har ca. 10- 12 brukere daglig.

Det finnes bemannet **resepsjon** som har sentralbordtjeneste, pasientregnskap/vederlagsberegning/fakturering, samtaler m.m. og støttefunksjoner til beboere/avdelinger.

Kjøkken og Vaskeri står for en stor tjenesteproduksjon til pasienter og brukere ved VOS/bofellesskapet. Det er matombringning til hjemmeboende eldre og tilbud om tøyvask.

Hjemmetjenesten skal yte sykepleie, omsorg, lindring og medisinsk behandling til pleietrengende pasienter og bidra til at pasienten får en verdig avslutning på livet i eget hjem hvis ønskelig.

Tjenesten har ca. 170 (+) brukere med vedtak.

Avdelingen driver hjemmesykepleie, hjemmehjelpsordningen, utleie/effektivering av trykghetsalarmer, fordeling av tjenester etter kartlegginger slik som hjemmetjeneste, praktisk bistand, støttekontakt, omsorgslønn, matombringning, saksbehandling av dagplass og korttids plass ved VOS/dagsenter.

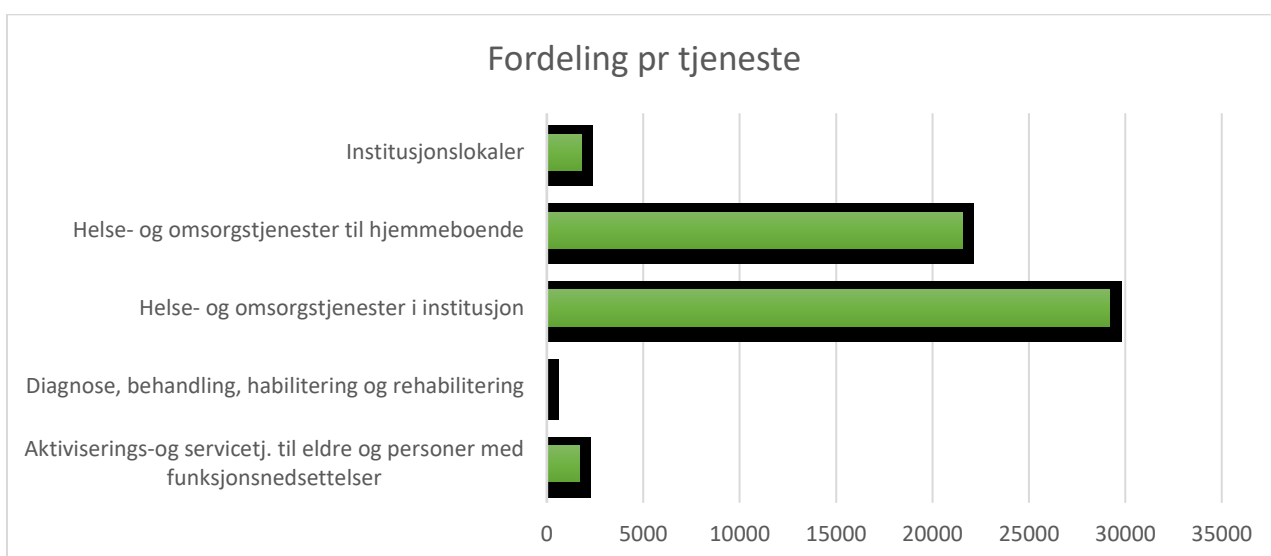
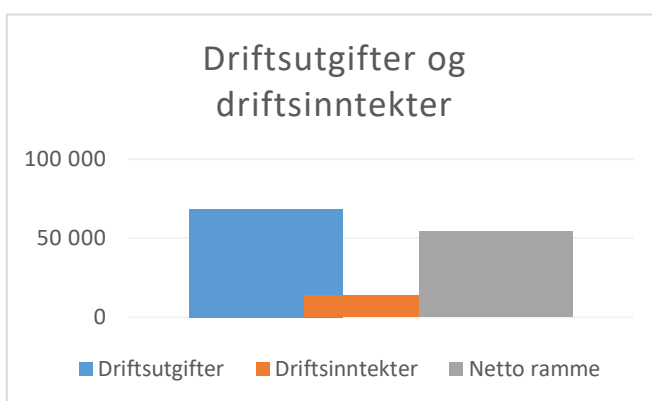
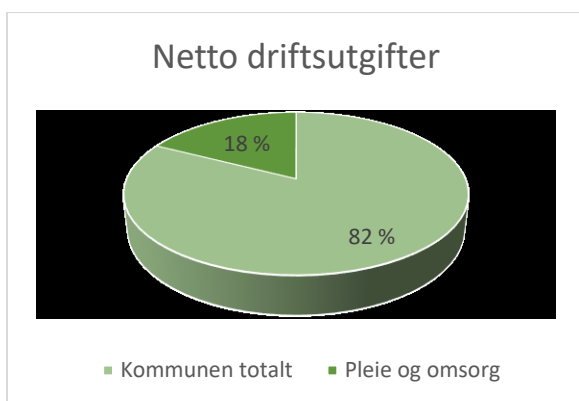
Hjemmetjenesten har hovedansvar for bofellesskapet i samarbeid med VOS.

Demenskoordinator og kreftsykepleier i 20 % stillinger (interkommunalt samarbeid med Åsnes) arbeider én dag fast i uka.

Virksomheten har totalt 73 årsverk fordelt på 140 ansatte pluss lærlinger.

Virksomheten har døgnkontinuerlig drift 365 dager i året.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

- Lav sykepleierdekning i institusjon, spesielt på helger hvor det fortsatt kun er én sykepleier på vakt
- Lav grunnbemanning
- Samhandlingsreformen med hensyn til utskrivningsklare pasienter. Sykehusene skriver ut mange pasienter som har stort behov for avansert sykepleie/behov for korttidsopphold
- Kun 10 plasser i tilrettelagt enhet. Mange pasienter med demensdiagnose i åpne avdelinger
- For liten personalressurs på aktivisering av beboere
- Stor sykdomskompleksitet hos pasienter/brukere både innad på VOS og ute i hjemmetjenesten
- Vanskelig å få tak i kvalifiserte tilkallingsvikarer, og vikarer ved sykdom og ferieavvikling
- Et bofellesskap som har vokst seg (for) stort. Dimensjonert til ca. 14 – 16 beboere, men hvor det for tiden er 20-22 beboere
- For lav administrativ/ledelsesressurs innen hver avdeling/tjeneste
- Kompetanseutvikling blant personalet både på fagskole- og høyskolenivå. Virksomheten har ikke lønnsmidler til vikar-innleie for å dekke opp for ansatte som ønsker å ta videreutdanning
- For få plasser i institusjon
- Stadig økende rus og psykiatriutfordringer hos brukere av hjemmetjenesten

- Få til et godt samarbeid med frivilligheten

«Behovet for pleie og omsorg ble beregnet til 149 % av landsgjennomsnittet pr. innbygger i 2018 og indeksindikatorene som vektlegges øker pga. demografisk utvikling. Utvikling og alderssammensetning tilsier ytterligere økte behov for pleie og omsorg og i tillegg helsetjenester i fremtiden» (Agenda Kaupang: Økonomisk handlingsrom – utviklings- og effektiviseringsprosjekt 2020-2023)

Satsninger og tiltak

Hovedsatsingene i økonomiplanperioden er:

- «Vokse mer mindre»
- Ta høyde for den kommende eldre/demensbølgen ved å ha tilstrekkelig med plasser for demente og plasser i institusjon
- Robust og kompetent hjemmetjeneste med fleksible medarbeidere som skal møte de hjemmeboende sitt komplekse behov
- «Leve hele livet reformen»
- Beholde og rekruttere kompetent arbeidskraft
- Bidra i utarbeidelse av planer innen tjenesten
- Innføring av velferdsteknologiske løsninger i tjenesten/eget hjem

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	55 364	55 364	55 364	55 364
Tiltak med økonomisk konsekvens				
Flytte administrasjonen av støttekontaktordningen til en enhet	-7	-7	-7	-7
Nedleggelse av en avdeling (4 sykehjemsplasser)	-1 150	-2 300	-2 300	-2 300
Sum innsparingstiltak	-1 157	-2 307	-2 307	-2 307
Ramme 2022-2025	54 207	53 057	53 057	53 057

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Ingen.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Konsekvenser av tiltak som følge av nedleggelse av fire sykehjemsplasser:

Våler kommune har relativt godt dekning når det gjelder sykehjemsplasser for innbyggere over 80 år sammenlignet med andre kommuner. Kommunen driver imidlertid kostnadseffektivt og har derfor relativt lave utgifter per plass. Ved å stenge en avdeling med fire plasser ved VOS vil det være en betydelig risiko for at presset på hjemmetjenestene vil øke og at dette kan medføre økte utgifter for kommunen innenfor denne tjenesten. Samtidig vil kommunen kunne få problemer med å ta imot utskrivningsklare pasienter fra sykehus, som gir dagbøter på kr 5 400 per døgn. Hjemmetjenesten yter i dag tjenester overfor beboerne ved Vålertunet/Bofellesskapet. Dersom det blir tyngre brukere her som følge av reduserte plasser ved VOS, vil dette kunne øke kommunens utgifter. Dersom kommunen må kjøpe sykehjemsplasser eksternt, vil dette normalt bety en utgift på 1,3 mill. kr eller mer årlig per plass.

Mål for virksomheten

Virksomheten har et verdigrunnlag i tjenestene som går på brukermedvirkning, respekt, livskvalitet, trygghet og omsorg.

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022	Mål 2025
Godt resultat fra medarbeiderundersøkelsen		10-faktor		
Godt resultat fra brukerundersøkelsen		10-faktor		

Virkemiddel for å nå mål

Brukerundersøkelser og medarbeiderundersøkelser hvert annet år for kartlegging, evaluering og evt. forbedringsarbeid.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostragruppe 4	Landet
Andel innbyggere 80 år og eldre som bor på sykehjem	15,4 %	14,5 %	9,1 %	11,9 %	11,4 %
Utgifter pr oppholdsdøgn i institusjon	3 066	3 341	3 884	3 996	3 987
Andel innbyggere 80 år og eldre som bruker hjemmetjenester	30,4 %	35,0 %	36,1 %	34,1 %	28,9 %

Dekningsgraden på sykehjem for innbyggere 80 år eller eldre er god sammenlignet med de øvrige Solørkommunene, sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4) og landsgjennomsnittet. Dette

gjenspeiles i at dekningsgraden for innbyggere over 80 år som får hjemmetjenester er lavere i Våler enn i Solørkommunene og sammenlignbare kommuner (kostragruppe 4).

Dekningsgrad på plasser i tilrettelagt enhet er lav med 10 plasser (104 innbyggere med demensdiagnose, jf. demenskartet Aldring og helse).

Utgifter pr oppholdsdøgn i institusjon er svært lave og indikerer kostnadseffektiv drift.

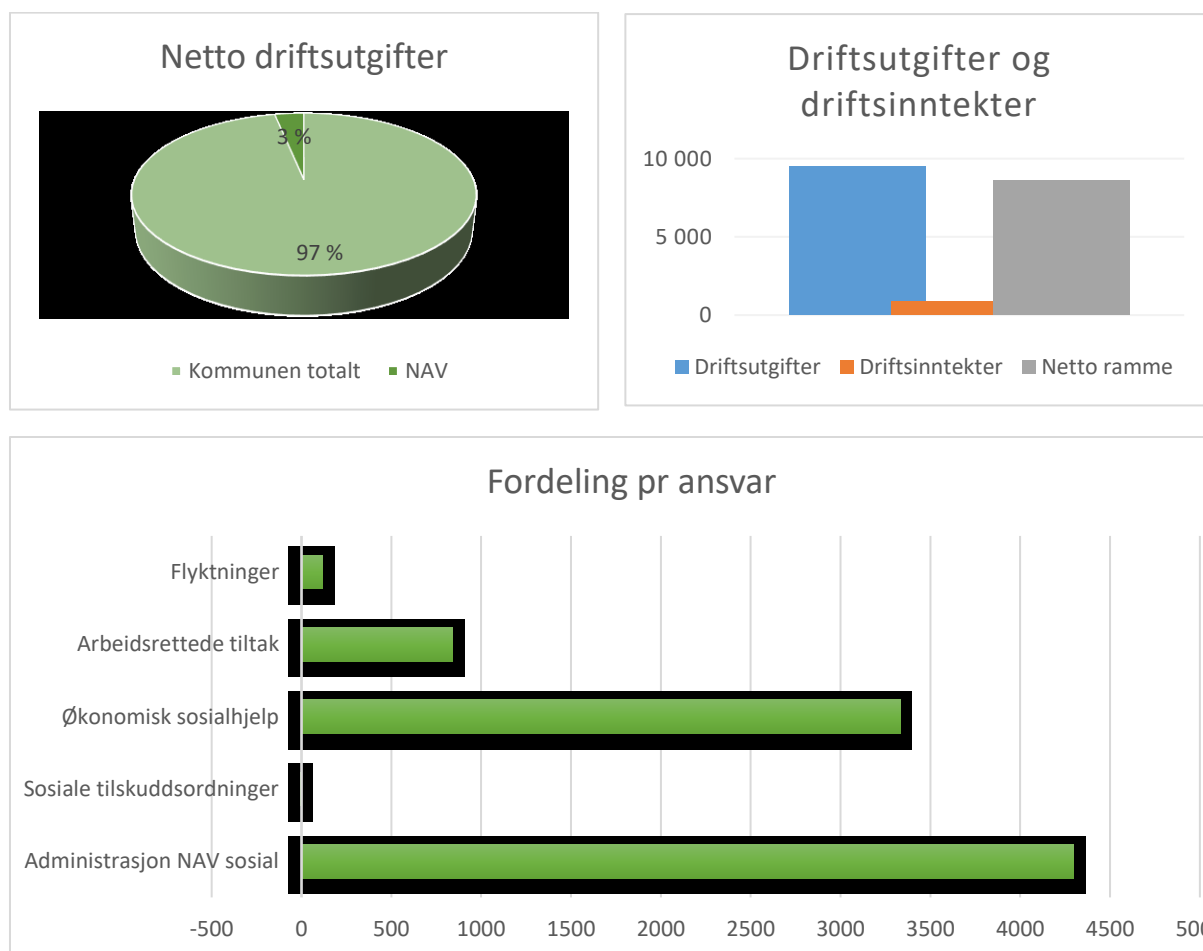
8.12. NAV

Fakta om virksomheten

Virksomheten NAV er et 50/50 partnerskap mellom stat og kommune. Kommunens oppgaver inn i dette partnerskapet er hjemlet i Lov om sosiale tjenester, herunder i hovedsak økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning, gjeldsrådgivning og kvalifiseringsprogrammet (KVP). De statlige tjenestene er i hovedsak arbeidsledige, permitterte, arbeidsavklaringspenger, oppfølging av sykemeldte, uføre, arbeidsmarked og arbeidsmarkedstiltak.

Virksomheten har 3 statlige årsverk fordelt på 3 personer og 5,9 kommunale årsverk fordelt på 7 personer.

Virksomhetens driftsbudsjett for 2022

Utfordringer og muligheter

I NAV Innlandet pekes det blant annet på følgende utfordringer, som også gjelder for NAV Våler:

- Med globaliseringen og den teknologiske utviklingen forventes det at omstillingen i arbeidslivet vil skje raskere og i større omfang enn tidligere. Arbeidstakerne må trolig skifte

jobb og oppdatere kompetansen sin oftere enn før. Det kan bli perioder med økt strukturarbeidsledighet og det er risiko for at flere blir varige stønadsmottakere.

- Næringer, yrkesgrupper og regioner blir ulikt berørt. Dette vil stille store krav til NAV sin arbeidsmarkeds- og inkluderingskompetanse samt NAV sin evne til å bidra til yrkesmessig og geografisk mobilitet. Arbeidsmarkedet for innbyggerne i Innlandet vil strekke seg utover grensene for Innlandet. Særlig vil arbeidsmarkedet nord i Romerike og i tilknytning til Gardermoen være interessant.
- Arbeidsmarkedet kan bli mer delt. Det ventes lav arbeidsledighet blant høyt utdannende og yrkesfagutdannede, og særlig innen en god del av yrkesfagene vil det bli stor mangel på arbeidskraft. Samtidig vil arbeidsplasser som ikke krever formalkompetanse bli betydelig færre. Dette vil gi økt ledighet blant personer uten eller med lav utdanning. 1 av 4 fullfører ikke videregående skole og det vil være vanskeligere for ungdom uten utdanning og for innvandrere å komme inn i arbeidslivet fordi de jobbene som tidligere var aktuelle, i mindre grad vil finnes i tiden fremover. Det er derfor viktig å bidra til utdanning innen de «riktige» yrkene. For eksempel spås nedgang i ordinær butikkvirksomhet.
- Våler har en høy andel lavinntektsfamilier sammenlignet med resten av landet. For barn som vokser opp i lavinntekt finnes det en klar risiko for at foreldrenes ressursknapphet medfører begrensninger i barnas utdanning, samfunnsdeltakelse og opplevelse av å være inkludert. Å vektlegge barneperspektivet og foreldrerollen i oppfølgingsarbeidet blir derfor sentralt i NAV sitt møte med denne brukergruppen.

Satsninger og tiltak

NAV må være i stand til å foreta raske omprioriteringer. Det vil være en konsekvens av raskere omstillingstakt i arbeidsmarkedet, muligheten for brå skifter i tilstrømmingen av flyktninger og andre uforutsette hendelser. NAV sine brukere har sammensatte utfordringer. Ofte er mangel på kompetanse og helseutfordringer hovedårsaker til utenforskap. Denne type utfordringer kan ikke NAV løse alene. Det er sannsynlig at psykiske lidelser fortsatt vil øke som årsak til trygdebruk. Særlig blant unge er denne sykdomsgruppen helt dominerende. Tiltak for brukere med sammensatte utfordringer krever ofte et omfattende samarbeid med øvrige kommunale tjenesteområder og spesialisthelsetjenesten. Det er imidlertid viktig å arbeide bredt ut mot øvrige aktører på velferds- og helseområdet, herunder forebygging og oppfølging knyttet til den største sykdomsgruppen som er muskel- og skjelettlidelser.

Brukeres utfordringer knyttet til kompetanse vil utfordre NAV og utdanningsmyndighetene. I fellesskap må det utvikles fleksible løp slik at den enkelte øker sine sjanser for å få en varig tilknytning til arbeidslivet. Bistand til lavinntektsfamilier betinger godt samarbeid på tvers i kommunen. Som en del av dette må NAV-kontoret i sin oppfølging av brukere også ha oppmerksomhet på barn og unge i familiene. Hensikten er å identifisere behov for foreldrestøttende tiltak og iverksette forebyggende innsats. Målet er velfungerende familier der foreldrene evner å ivareta foreldrerollen og forsørge barna. Helhetlig og samordnet innsats forventes i økende grad av offentlig sektor og dette stiller krav til gode, samhandlende relasjoner på tvers av sektorer innen kommunen, fylkeskommune og statlig nivå.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Konsekvensjustert budsjett*	10 206	10 206	10 206	10 206
Tiltak med økonomisk konsekvens				
Delfinansiere fast stilling med tilskuddsmidler	-305	-305	-305	-305
Redusere 2 plasser "Los meg frem"	-192	-192	-192	-192
Reduksjon introduksjonsprogrammet og KVP	-580	-762	-762	-762
Redusert kjøp fra Åsnes - introprogram	-100	-100	-100	-100
Nedbemanne 0,35 årsverkt 2023 og 0,7 årsverk 2024		-215	-430	-430
Redusere bidrag boutgifter	-300	-300	-300	-300
Redusere bidrag livsopphold	-114	-114	-114	-114
Redusere tilskudd til andre	-30	-30	-30	-30
Sum innsparinger	-1 621	-2 018	-2 233	-2 233
Ramme 2022-2025	8 585	8 188	7 973	7 973

* Inklusiv helårsvirkning av tidligere vedtatte tiltak, andre tekniske justeringer og lønns- og prisstigning.

Nye behov

Våler kommune er en kommune med stort utenforskap. Ca. 40 % av alle mellom 18-66 år står daglig utenfor arbeidslivet. Dette er uføre, sykemeldte, mottakere av sosialhjelp, mottakere av arbeidsavklaringspenger og andre med oppfølging av NAV.

Tiltak med økonomisk konsekvens

Basert på endrede behov, regnskapstall for 2021, samt iverksatt prosjekt og tidligere er det realistisk med de innsparingene som er innarbeidet i budsjettet. Det forutsetter at utgifter til livsopphold og boutgifter ikke blir høyere i 2022 enn 2021.

Mål for virksomheten

Hovedmål	Delmål/tiltak	Indikator	Mål 2022	Mål 2025
Andel med gradert sykemelding ved passering 12 uker	Månedlig rapportering	Målekort	42 %	42 %
Andel personer med nedsatt arbeidsevne med overgang til arbeid	Månedlig rapportering	Målekort	43 %	43 %
Andel arbeidsavklaringspenger som er i arbeid eller tiltak ved 26 ukers tidspunkt	Månedlig rapportering	Målekort	60 %	60 %

Andel som har mottatt økonomisk sosialhjelp	Månedlig rapportering	Målekort	2 %	2 %
Andel som er langtidsmottaker med økonomisk sosialhjelp som viktigste kilde til livsopphold	Månedlig rapportering	Målekort	1,4 %	1,4 %
Andel unge som har mottatt økonomisk sosialhjelp	Månedlig rapportering	Målekort	3,0 %	3,0 %
Andel mottakere av økonomisk sosialhjelp med forsørgelsesplikt for barn under 18 år i husholdningen	Månedlig rapportering	Målekort	25 %	25 %

Virkemiddel for å nå mål

NAV Våler vil bruke høsten 2021 til å se på andre måter å organiseringen oppfølgingen av brukere. Stikkord her er tidligere innsats.

NAV Våler har fått tildelt midler fra Statsforvalteren for å utvikle de sosiale tjenestene i kontoret gjennom et prosjekt som vi har kalt «Tett på» Målgruppen for prosjektet er de som søker økonomisk sosialhjelp i aldersgruppa 18-66 år og ønsker tettere oppfølging knyttet til f.eks. helse, økonomi, bosituasjon, familieforhold, manglende utdanning, arbeidserfaring, digital kompetanse m.m.

Samt kartlegge langtidsmottakere for vurdering av andre ytelser.

KOSTRA tall 2020

	Våler	Åsnes	Grue	Kostragruppe 4	Landet
Ytelse til livsopphold pr innbygger	938	1 213	2 246	857	1 206

Våler kommune har vesentlig lavere ytelser til livsopphold pr. innbygger sammenlignet med de øvrige Solørkommunene, men ligger bare marginalt lavere enn kommuner i kostragruppe 4.

8.13. Pensjonsregulering - lønnsreserve

Fakta om virksomheten

Virksomheten omfatter tekniske forhold rundt lønnsreserve og pensjonsregulering, herunder premieavvik.

Forventet lønnsøkning budsjetteres her basert på anslått lønnsvekst for kommende år. Når lønnsoppjøret er ferdigstilt, fordeles lønnsreserven ut på de øvrige virksomhetenes rammer for å kompensere for økningen i lønnsutgifter.

På hver enkelt virksomhet blir det budsjettert med det kommunen forventer å betale i pensjonspremie. Innbetalt premie vil ikke tilsvare kommunens kostnad til pensjon, og differansen mellom forventet innbetaling og forventet kostnad blir budsjettert på dette området. Denne differansen kalles premieavvik.

Et negativt premieavvik (kostnad > innbetalt premie) skal kostnadsføres det året differansen oppstår og inntektsføres over de neste 7 årene. Et positivt premieavvik (kostnad < innbetalt premie) skal inntektsføres det året differansen oppstår og kostnadsføres over de neste 7 årene. Differanse til utgiftsføring eller inntektsføring de neste 7 årene benevnes som amortisert premieavvik. Amortisert premieavvik inngår også her.

Driftsbudsjett med endringer

	Økonomiplan			
	2022	2023	2024	2025
Ramme 2022-2025	-5 365	-5 365	-5 365	-5 365

9. Budsjettskjemaer

BEVILGNINGSOVERSIKT DRIFT (kr 1 000)	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
1 Rammetilskudd	-158 568	-154 729	-155 541	-154 296	-152 779	-151 985
2 Inntekts- og formuesskatt	-83 140	-87 547	-89 730	-89 730	-89 730	-89 730
3 Eiendomsskatt	-9 994	-12 411	-13 562	-13 562	-13 562	-13 562
4 Andre generelle driftsinntekter	-6 910	-2 478	-2 691	-2 597	-2 592	-2 587
5 SUM GENERELLE DRIFTSINNTEKTER	-258 612	-257 165	-261 524	-260 185	-258 663	-257 864
6 Sum bevilgninger drift, netto	238 669	259 953	255 848	237 509	233 797	231 523
7 Avskrivninger	12 343	12 343	20 373	20 373	20 373	20 373
8 SUM NETTO DRIFTSUTGIFTER	251 012	272 296	276 221	257 882	254 170	251 896
9 BRUTTO DRIFTSRESULTAT	-7 600	15 131	14 697	-2 303	-4 493	-5 968
10 Renteinntekter	-1 238	-910	-910	-910	-910	-910
11 Utbytter	-302	-195	-195	-195	-195	-195
12 Gevinster/tap på finansielle omløpsmidler	-240	-120	-120	-120	-120	-120
13 Renteutgifter	5 829	6 002	7 941	9 903	11 744	12 241
14 Avdrag på lån	10 370	10 014	15 787	15 787	16 135	17 114
15 NETTO FINANSUTGIFTER	14 419	14 791	22 503	24 465	26 654	28 130
16 Motpost avskrivninger	-12 343	-12 343	-20 373	-20 373	-20 373	-20 373
17 NETTO DRIFTSRESULTAT	-5 524	17 579	16 827	1 789	1 789	1 789
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
19 Overføring til investering	0	0	0	0	0	0
20 Netto avsetninger til/bruk av bundne fond	534	-4058	-2045	-1789	-1789	-1789
21 Netto avsetninger til/bruk av disp. fond	6 861	-13 523	-14 782	0	0	0
22 Bruk av tidligere års mindreforbruk	-1871	0	0	0	0	0
23 FREMFØRT TIL INNDEKNING I SENERE ÅR	0	0	0	0	0	0

BEVILGNING DRIFT PR VIRKSOMHET (kr 1 000)	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Politikk og tilsyn	2 418	2 887	2 642	2 648	2 654	2 658
Fellesoppgaver	21 719	26 460	27 669	27 146	29 928	29 928
Rådmann og stabsoppgaver	20 638	23 539	22 711	15 094	9 332	7 194
1-10 skole	35 180	35 184	35 120	31 066	31 066	31 066
Nordhagen barnehage	5 264	4 804	6 654	5 323	5 323	5 323
Vålbyen barnehage	4 518	4 796	0	0	0	0
Kultur	4 532	4 660	4 690	4 450	4 450	4 450
Landbruk, næring, skog og miljø	1 330	2 161	1 968	1 832	1 849	1 849
Kommuneskog	-4 971	-4 500	-4 500	-4 500	-4 500	-4 500
Teknisk	19 351	24 025	26 843	26 101	25 821	25 541
VAR	442	-2898	-400	-400	-400	-400
Helse	35 057	34 258	37 205	36 231	35 971	36 111
TIFU	34 922	39 527	35 164	34 239	34 239	34 239
Pleie og omsorg	54 055	55 730	54 207	53 057	53 057	53 057
NAV	9 746	9 040	8 585	8 188	7 973	7 973
Pensjonsregulering - lønnsreserve	-8 947	-4 064	-5 365	-5 365	-5 365	-5 365
Sum fordelt på virksomhetene	235 254	255 609	253 193	235 110	231 398	229 124
Herav finansiert ved bundne fond			2 555	2 229	2 299	2 299
Sum bevilgninger drift, netto			255 748	237 409	233 697	231 423

ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT (kr 1 000)	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
1 Rammetilskudd	-158 568	-154 729	-155 541	-154 296	-152 779	-151 985
2 Innteks- og formuesskatt	-83 140	-87 547	-89 730	-89 730	-89 730	-89 730
3 Eiendomsskatt	-9 994	-12 411	-13 562	-13 562	-13 562	-13 562
4 Andre skatteinntekter	-288	-255	-900	-900	-900	-900
5 Andre overføringer og tilskudd fra staten	-6 623	-2 223	-1 791	-1 697	-1 692	-1 687
6 Overføringer og tilskudd fra andre	-63 206	-48 216	-49 573	-49 212	-49 246	-49 246
7 Brukerbetalinger	-12 190	-12 044	-12 174	-12 074	-12 074	-12 074
8 Salgs- og leieinntekter	-48 922	-43 537	-32 078	-32 078	-32 028	-32 028
9 SUM DRIFTSINTEKTER	-382 931	-360 962	-355 349	-353 549	-352 011	-351 212
10 Lønnsutgifter	175 942	176 413	171 946	163 564	163 396	163 396
11 Sosiale utgifter	39 400	42 295	39 477	37 383	37 336	37 336
12 Kjøp av varer og tjenester	128 511	127 352	121 188	112 863	109 375	107 101
13 Overføringer og tilskudd til andre	19 134	17 690	17 062	17 062	17 037	17 037
14 Avskrivninger	12 343	12 343	20 373	20 373	20 373	20 373
15 SUM DRIFTSUTGIFTER	375 330	376 093	370 046	351 246	347 518	345 243
16 BRUTTO DRIFTSRESULTAT	-7 601	15 132	14 697	-2 303	-4 493	-5 968
17 Renteinntekter	-1 238	-910	-910	-910	-910	-910
18 Utbytter	-302	-195	-195	-195	-195	-195
19 Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-240	-120	-120	-120	-120	-120
20 Renteutgifter	5 829	6 002	7 941	9 903	11 744	12 241
21 Avdrag på lån	10 370	10 014	15 787	15 787	16 135	17 114
22 NETTO FINANSUTGIFTER	14 419	14 792	22 503	24 465	26 655	28 130
23 Motpost avskrivninger	-12 343	-12 343	-20 373	-20 373	-20 373	-20 373
24 NETTO DRIFTSRESULTAT	-5 525	17 580	16 827	1 789	1 789	1 789
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
25 Overføring til investering	0	0	0	0	0	0
26 Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	534	-4058	-2045	-1789	-1789	-1789
27 Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	6 861	-13 523	-14 782	0	0	0
28 Dekning/bruk av tidligere års mer-/mindreforbruk	-1 871	0	0	0	0	0
29 SUM DISPONERINGER/DEKNING AV NETTO DRIFTSRES.	5 525	-17 580	-16 827	-1 789	-1 789	-1 789
30 FREMFØRT TIL INNDEKNING I SENERE ÅR	0	0	0	0	0	0

BEVILGNINGSOVERSIKT INVESTERING (kr 1 000)	Regnskap 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
1 Investeringer i varige driftsmidler	179 517	108 985	16 510	21 150	40 150	24 600
2 Tilskudd til andres investeringer	0	0	2 100	0	0	0
3 Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	879	900	815	815	815	815
4 Utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
5 Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0
6 SUM INVESTERINGSUTGIFTER	180 397	109 885	19 425	21 965	40 965	25 415
7 Kompensasjon for merverdiavgift	-33 599	-21 267	-1 721	-3 733	-993	-383
8 Tilskudd fra andre	-406	0	-2 000	0	0	0
9 Salg av varige driftsmidler	-4 163	-3 430	-3 150	-1 000	-1 000	-1 000
10 Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
11 Utdeling fra selskaper	0	0	0	0	0	0
12 Mottatte avdrag på utlån av egne midler	0	0	0	0	0	0
13 Bruk av lån	-126 916	-81 749	-11 739	-16 417	-38 157	-23 217
14 SUM INVESTERINGSINNTEKTER	-165 084	-106 446	-18 610	-21 150	-40 150	-24 600
15 Videreutlån	5 756	7 200	5 000	5 000	5 000	5 000
16 Bruk av lån til videreutlån	-5 756	-7 200	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
17 Avdrag på lån til videreutlån	1 166	1 342	1 556	1 814	1 920	2 026
18 Mottatte avdrag på videreutlån	-1 368	-2 892	-3 550	-4 118	-4 360	-4 590
19 NETTO UTGIFTER VIDEREUTLÅN	-202	-1 550	-1 994	-2 304	-2 440	-2 564
20 Overføring fra drift	0	-900	0	0	0	0
21 Netto avsetninger/bruk bundne inv. fond	202	1 550	1 994	2 304	2 440	2 564
22 Netto avsetninger/bruk av ubundet inv. fond	-15 313	-2 539	-815	-815	-815	-815
23 Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
24 SUM OVERFØRING FRA DRIFT OG NETTO AVSETNINGER	-15 111	-1 889	1 179	1 489	1 625	1 749
25 FREMFØRT TIL INNDEKNING I SENERE ÅR	0	0	0	0	0	0

SPESIFIKASJON AV INVESTERINGSUTGIFTER (kr 1 000) * = rebudsjettering	Regnskap 2021	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	Budsjett 2024	Budsjett 2025
Kommunale bygg for helse og omsorg	886	2 825	1 950	11 500	250	250
Kjøøl/frys VOS			1 100			
Ombygging bofellesskap VOS			300			
Ombygging fysikalsk institutt til bofellesskap			300	11 250		
Inventar og utstyr VOS			250	250	250	250
Undervisnings- og kulturlokaler	174 854	97 590	7 020	1 500	0	0
Skole og aktivitetshus*			1 720			
Solavskjerming ungdomsskolen			1 200	1 500		
Tatermillas hus			2 000			
Tilskudd garasje Våler kirkelige fellesråd			2 100			
Administrasjonsbygg	194	250				
Boliger	0	1 170	200	0	0	0
Renovering Løytnantveien 16*			200			
IKT og annet	934	350	1 440	2 150	400	150
Oppgradering Acos Websak			440			
Fiber til VOS			200			
Visma Enterprise skyløsning			140			
Terskel Sørsåssjøen			260			
Inventar og utstyr teknisk			250		250	
Velferdsteknologi			150	150	150	150
Nødstrømsaggregat				2 000		
Vei, gateløp og uteanlegg	983	3 300	4 000	2 700	3 500	700
Trafikkløsning skole og aktivitetshus*			1 800			
Asfaltering Skolebakken/Elverhøysvingen*			1 000			
Gateløp oppgradering LED			400	400	400	
Standardheving veg (ifm. VA-prosjekter)			800	2 300	3 100	700
Vann og avløp	1 668	3 500	4 000	3 300	36 000	23 500
VA sanering			4 000	3 300	6 000	3 500
Nytt Våler renseanlegg					30 000	20 000
Kjøp av aksjer og andeler	879	900	815	815	815	815
Egenkapitalinskudd KLP			815	815	815	815
Sum investering i varige driftsmidler	179 519	108 985	21 150	40 150	40 150	24 600
Sum investering i aksjer og andeler	879	900	815	815	815	815
Sum investeringsutgifter	180 398	109 885	21 965	22 780	40 965	25 415

